vitéz Detre Gyula László

Történelem közelről

Antológia Kiadó
Lakitelek, 2007

vitéz Detre Gyula László

TÖRTÉNELEM KÖZELRŐL

Ajánlom családomnak, édesapámnak, v. Detre Gyula állami népiskolai tanító 50 éves működése emlékére, barátaimnak és kiegészítésül a történetíróknak az 1944-45-ös „zivataros idők” politikai eseményeibe csöppent szemtanúként.

„Mindig jó ügy érdekében harcoltam,
választott útról másfelé nem tértem le,
hitemet, eskümet megtartottam,
Isten segítségét kérem további életemre.”

vitéz Detre Gyula László

TÖRTÉNELEM KÖZELRŐL

vitéz Detre Gyula László MHBK, emeritus főcsoportvezető,
a Vitézi Rend (Kanada) országos tiszteletbeli törzskapitányának
visszaemlékezései

ANTOLÓGIA Kiadó
Lakitelek, 2007

Ez a javított, bővített kiadás a Kanadában
2001–2005 között megjelent kötetek alapján készült!

Szerkesztette, tördelte és korrektúrázta:
Agócs Sándor

A szöveget gondozta és az angol fordítást készítette:
H. Galántha Judit

Minden jog fenntartva!

© v. Detre Gyula, 2007
© H. Galántha Judit, 2007

ISBN 978 963 9354 58 6

ANTOLÓGIA Kiadó és Nyomda Kft.
tel.: 76/549-045, fax: 76/549-044, e-mail: antologia@ezaz.hu
Felelős vezető: Agócs Sándor ügyvezető igazgató

Levilágítás: Háttér Stúdió Kft., Kecskemét
te.: 06 (20) 99-14-286, e-mail: hatters@ezaz.hu

BEVEZETŐ

Ahogy most 87 éves koromban visszatekintek a múltra, annak megannyi jó és kevésbé jó, de mindenképpen karakterformáló eseménye mellett két fontos vezérvonal volt az életemben. Az egyik a katonaélet, a másik pedig tagadhatatlan nagy vonzódásom a gyengébb nemhez. A következőkben olyan időkről számolok be, amiknek mára igen kevés szemtanúja maradt. A leírt események egyike-másika hollywoodi filmtémának is beillene és többen közületek talán elképzelhetetlennek tartjátok majd, pedig így volt, ez volt a valóság.

A leírtakból megismerhetitek családunk történetének egy élő szakaszát, amiből végeredményben ti is fakadtatok. Ezen kívül magyarságszolgálatom hosszú évtizedei is kötelesznek a beszámolóra. Mindez a magyar történetírásnak fontos lehet, hiszen azokról a sokáig tudatosan takargatott magyar történelmi eseményekről szól, melyek katonai szolgálatom évei és az 50 éves emigrációs munkásságom alatt történtek.

Valamikori szemtanúként – úgy érzem – meg kell szólalnom és a magyar történetírást olyan momentumokkal kiegészítenem, amiről nem sok információ forog közkézen. Elsősorban a katonai szolgálati időmre gondolok, azt esetleges hiányzó adatokkal megvilágíthatom és amivel a „magyar történetírásnak adósa vagyok!" – ezzel egyben néhai Gábor Áron író kérését teljesítem. A felhívás a Californiai Magyarság – No. 29., 1979. júl. 20-i számában jelent meg.

GYERMEKKOROM

Emlékeim 1920-21-re, két-három esztendős gyermekkoromra nyúlnak vissza. Ekkoriban történt, a trianoni békeszerződést követően az, hogy édesapámat, miután nem akart a szerbeknek felesküdni, kiutasították Zombor-Monostorszegről, születési helyemről. Először Bajára, majd a szerbek érkezése miatt innen Tótmajor-Soltvadkertig menekültünk. Édesapám a helyi elemi iskolában folytatta a tanítást. Bajára 1922-ben, a szerbek kivonulása után kerültünk édesapám szüleihez, ahol apám a „fölvégen" a Józsefváros-i elemi iskolában tanított és kántorkodott. Itt jártam óvodába, később elemibe. Nevezetes időszak volt ez, mert sok érdekes új érzést váltott ki bennem. Például az óvodába csak akkor mentem be, ha már ott ült a velem egyidős Hódsághy Mauzi, szüleim barátjának a leánya. Bevallom, hogy a gyengébb nemhez való nagy vonzódásom első jelei Mauzival kapcsolatosak. Ő volt az első szerelmem.

A Józsefváros-i elemi iskola első és második osztályában „első szerelmem", Mauzi édesanyja volt az osztályfőnököm. Ekkor írtam életem első szerelmes levelét, mégpedig Mauzimnak. Az egyik osztálytársamat neveztem ki „postásnak", hogy a szerelmes levelet csúsztassa be Mauziék lakásának ajtaja alatt, akik az iskola épületében laktak. Másnap persze kitört a botrány, ahogy a tanítónő, Mauzi édesanyja bejött az osztályba. Jól leszidott és megbüntetett. Ez volt első, a gyengébb nemre vonatkozó felejthetetlen gyermekkori emlékem, mely a mai napig is oly kedves! Különösen most, hogy pár éve otthon voltam Budapesten és 56 év után ismét találkoztam Mauzival. Mondhatom, nagy élmény volt!

Mivel semmi sem tart örökké, érzelmi kapcsolatom Mauzival a bajai III. Béla ciszterci gimnázium első évei után megszűnt. Mindössze szoros baráti kapcsolat maradt köztünk és szüleink között közös barátunk, Balogh Iduci családjával együtt.

Az elemi iskola negyedik osztályában édesapám tanított. Nagyon szigorú volt hozzám, egyáltalán nem kivételezett velem. Ha nem figyeltem, vagy a pad alatt mással foglalkoztam, apám intésére a mögöttem levő azonnal egy „tasnyit" adott. Szüleim szigorúak voltak velem otthon is. Szükség is volt rá, mert nagyon szerettem játszani, futballozni, fára mászni, korcsolyázni, röviden minden más jobban érdekelt, mint a tanulás! Felületes hozzáállásom, „ej, ráérünk arra még"-felfogásom, szertelen kilengéseim teljesen elvonták figyelmemet a tanulásról. Természetesen szüleim csak a legjobbakat akarták nekem, amikor következetes szigorral rendre szoktattak, amiért még ma is hálás vagyok nekik.

Az elemi iskola után 1928-ban kerültem a bajai III. Béla cisztercita reálgimnáziumba. Nehéz évek voltak ezek számomra, mert a francia kivételével hadilábon álltam az idegen nyelvekkel. Itt pedig elsőtől nyolcadikig latint és németet tanultunk, a franciát csak a IV-től vettük fel a többi tantárgy mellé. Bevallom, az utolsó előtti évben meg is buktam latinból és németből, úgyhogy az utolsó két évet a szekszárdi Garay János gimnáziumban fejeztem be. Ettől függetlenül a bajai gimnáziumi évekre most is jó érzéssel gondolok vissza. Tán nem kis mértékben azért, mert a „gyengébb nem" 15-16 éves koromban itt is rányomta bélyegét az életemre.

A tanulás mellett sokat sportoltam: úsztam, vízipólóztam a gimnáziumi sporttelepen. Az evezés (sciffel és doublóval) volt az egyik kedvencem és a gimnázium futball csapatának is tagja voltam. Kalocsán, Kunszentmiklóson, Halason, Szegeden és a Pécsett tartott KISOK úszó és vízipóló versenyein a Bajai Sport Egylet keretében Hernády S., Doszpoly D., Rácz H. jóbarátaimmal együtt vettem részt. Ezek az emlékek kötődnek Bajához. Később, 1936–38 között a szekszárdi Garay János gimnázium diákjaként tőr- és kardvívásban többször értem el első helyezést Baján és Szekszárdon.

Édesapám az első világháborúban a szabadkai 6. honvéd gyalogezredhez vonult be, majd Nagyváradra a 4. honvéd gyalogezredhez került. Innen a 308. honvéd ezreddel az orosz frontra ment, ahol 36 hónapot töltött rohamszolgálatban. A háború végén több kitüntetéssel és vitézségi érmekkel jött vissza a frontról. (Magyar Koronás Bronz Vitézségi Érem, 1916. II., és I. Osztályú Ezüst Vitézségi Érem, 1917. Tűzkereszt Kardokkal, 1917. A II. Világháborúban az I. Osztályú Tűzkereszt Kardokkal, 1943. – *Lásd a 2. számú Függeléket.*) Évek múlva mindenről részletesen beszámolt, köztük arról is, amit az 1919-es kommunista időszak idején tapasztalt, amit a II. Világháborúban önkéntes tartalékos főhadnagyként látott a Szovjetunióban. Ennek következtében még jobban megszilárdult bennem a kommunizmus iránti ellenszenv.

Édesapám iparos családban nőtt fel. Nevelőapja, Dittrich György 18 segédet foglalkoztató csizmadia mester volt. Baján, a Flórián utca 12. szám alatti ház volt a miénk. Ebben volt „nagyapám" cipő- és csizmakészítő műhelye, meg a nagy istálló, ahol a teheneket és a lovakat tartották. Akkoriban nagy dolog volt ez, a jólét egyfajta megnyilvánulása. Szőlőnk is volt, ahová fiatal gyerekként lovasszekéren jártam. Itt aztán találkoztam munkásokkal, kocsisokkal, cselédekkel, akiket egyébként nemigen láttam volna. Mindezek a körülmények, kapcsolataim az egyszerű emberekkel, igen nagy hatással voltak rám.

Nagyapám nevelőapja volt édesapámnak, mert igazi nagyapám, Tsötöny Dániel, korán elhagyta feleségét, családját. Mivel az igazi nagyapám

1906-ig nem került elő, Nagymamám férjhez ment Dittrich Györgyhöz. Így változott eredeti nevünk (Tsötöny) egy belügyminiszteri örökbefogadási rendelet alapján Dittrichre. Később ezt magyarosította édesapám 1931-ben egy másik belügyminiszteri rendelet alapján a Detre névre. Dittrich nagypapa édeasapámat tanítónak és iparos tanonciskolai tanárnak taníttatta ki. Apám testvére, István, gimnáziumot végzett és számvevőségi főtanácsos lett Baján, Szegeden, majd 1944-ben Kőszeg polgármestere volt. János testvérük szövőgyári szakmunkásként dolgozott, leánytestvérüket, Ilonkát meg egy szeszfőzde-tulajdonos, Bácskai Sándor vette feleségül.

Szüleimtől erősen hazafias, keresztény, jobboldali, következésképp antikommunista nevelést kaptam. Édesanyám ízlésének megfelelően főleg jobboldali újságokat járattunk, annak ellenére, hogy Édesapámat nem nagyon hallottam politizálni, őt inkább a szociális és a társadalmi problémák érdekelték. Emlékszem, nagyon sok szegény emberen segített Baján, ezért nagyra becsülték és szerették. A korabeli újságok közül az Új Magyarság járt nekünk, de előfizettünk a Magyarságra is, és később édesanyám megrendelte az Összetartást is. Az utóbbi kifejezetten szélsőjobboldali volt, ezt már ritkán olvastam, mert 1938-ban – miután Szekszárdon leérettségiztem – önként bevonultam katonának.

Mint már említettem, édesapám – lévén nagyon elfoglalt ember – nemigen politizált és az újságolvasásra sem sok ideje maradt. A kenyérkeresés volt az első nála, mert a pénzre nagy szükség volt azért, hogy a család megtarthassa középosztálybeli szintjét és amellett kitaníttassanak mind engem a katonai akadémián, mind húgomat a tanítóképzőn. Édesanyám, született pásztói Tessényi Flóra elsősorban a család után nézett, főzött, mosott, és mivel rossz tanuló voltam, velem foglalkozott. Rendszeresen kikérdezett, hosszasan ismételtette a latin, német és francia szavakat velem.

Akkoriban még nem volt villany, így petróleumlámpa mellett tanultam. Éjszakákba nyúlva csináltam a házi feladatokat, mert az iskola utáni szabadidőt a szó szoros értelmében eljátszottam. Mikor édesapám munka után későn hazajött, még átvette velem az algebrát, geometriát, számtant és a differenciál-integrál számításokat. Ez a tantárgy volt a vesszőparipája. Apám ugyanis a napi elemi iskolai órák után középiskolai diákokat tanított, majd este az iparos tanonc iskolában szabászatot, cipészetet, cipőfelsőrész-tervezést és az ahhoz szükséges rajzokat tanította, hogy többet keressen. Hétvégeken a bajai Dalárda énekkarát vezényelte, levente főoktató volt és résztvett az 5. hadtest szegedi kémelháritó osztályának munkájában is. Ez utóbbiról azonban sohasem beszélt, és csak a halála előtt tudatta velem a részleteket.

Sugovica – Kamarás Duna – vízitelep

Tanáraim a zirci cisztencita rendhez tartozó bajai III. Béla reálgimnáziumban erős hazafias oktatásban részesítettek. Elsősorban Bándi Boldizsár történelem, Csaplár Konrád számtan-algebra tanárom, aki az első években osztályfőnököm is volt. Fekete Remig hittan és Torday Ányos a magyar irodalom tanára voltak még kedvenc oktatóim.

Sokat megfordultak nálunk, édesapám – nagyapátok – névnapján mindig. Én is sokat jártam reggel 6 órára a Rendházukba ministrálni. Bartha Lénárd francia tanár, a gimnáziumi vízitelep és a vízi sportok vezetője volt a cserkészparancsnokom, aki a 157. Damjanich János cserkészcsapat parancsnoka volt. A Dunára jártunk evezni és neki köszönhetem a doublok és skiffel evezés összes élményét, szépségét.

A ciszterekénél az erősen jobboldali felfogású hittan tanárom már korán felkeltette érdeklődésemet mind a politika, mind a jobboldali pártok célkitűzései iránt. Ám a gimnáziumi érettségi után a katonai pályát választva önként bevonultam és így már nem vehettem részt és nem ismerhettem meg közelebbről egyik politikai pártot sem.

A diákélet Szekszárdon is szép volt. Valószínűleg azért, mert odakerülésemkor – 7-8-os gimnazista koromban – már erősen udvarolgattam. Nagyfiú lévén zsúrokra jártam és sokszor 'pincéztünk' is a szekszárdi szőlők borospincéiben. Ez is az élethez tartozott akkoriban. Az iskolába együtt jártunk a lányokkal. Egyik osztálytársammal, Horváth Suci barátommal és leánytestvérével, Babussal sokat szórakoztunk együtt.

1992 augusztusában Magyarországon járva feleségemmel elmentünk a várban lévő Nemzeti Galériába. Amikor a belépőjegyet kértem, rámnézett a pénztárosnő és felkiáltott: „Detre Gyuszi?” Mindent lecsapva futott ki és ujjongva borult a nyakamba. „Te vagy az, Gyuszi?” 54 év után ekkor láttuk először egymást Horváth Babussal. Egyből felelevenedtek a régi szép idők és beszélgetésünknek természetesen se vége, se hossza nem volt…

Sugovica – Madarász csónakmegőrző

KATONAÉVEIM

Mindig arról álmodtam, hogy katona leszek! Először a gimnázium negyedik osztályát elvégezve jelentkeztem a köznyelven cőgereinek hívott Katonai Reálba, de nem vettek fel. Másodszori próbálkozásom a katonasággal már sikerrel járt 1938-ban, amikor önkéntes katonai szolgálatra a bajai 20. gyalogezredhez jelentkeztem. Bajára a II. zászlóalj géppuskás századához kerültem, ahol Gött Ede százados parancsnoksága alatt szolgáltam.

Önkéntes éveim szintén emlékezetesek. Előbb Berettyóújfalun voltam karpaszományos tiszti iskolán, majd Kecskeméten elvégeztem a hadapród őrmesteri tanfolyamot, ahol vitéz Duska László vezérkari százados volt a becsületügyi előadónk. Az akkori háborús hangulat ellenére szép és emlékezetes önkéntes karpaszományos éveim voltak. A lovaglás volt az egyik kedves időtöltésem, melyhez géppuskás századparancsnokom segített, hogy a lovát kölcsönözte nekem, melyen mint hadapród őrmester lovagoltam ki a bajai vásártérre. 1939 végén vitéz Jány Gusztáv altábornagy megígérte édesapámnak, hogy támogatja felvételi kérelmemet a Ludovika Akadémiára. Egyébként ő volt apám parancsnoka az orosz fronton az első Világháborúban.

1940-ben zászlós rangot kaptam a kétéves önkéntes szolgálatom után és ekkor hívtak be felvételi vizsgára Budapestre, a Ludovika Akadémiára. Felvételem után azonban le kellett mondanom a zászlós rangról, és mint akadémikus, elölről kezdtem az alapkiképzést. Míg élek, nem felejtem el azt a pillanatot, amikor bevonultam a Ludovikára. Jelentkeztem a szolgálattevő napos akadémikusnál, aki rögtön nekem esett azzal, hogy a „zászlós úr, nem tudja, hogyan kell fogni a kalapját?" A váratlan rámpirítás elkedvetlenített, így aztán gyorsan letettem csomagjaimat és kimentem a városba. Későn tértem csak vissza, és úgy éreztem, hogy nem valami jól kezdődik az akadémiai élet.

A nehézkes indulás ellenére szép életem volt Budapesten, az Akadémián és emlékezetes élményeim maradtak a kiképzés alatti időkből. A felejthetetlen élmények közé tartoznak a kivonulások az Akadémiáról, meg a leányiskola előtti „éhes szemek". Amikor menetgyakorlatra az Üllői úttól vitéz Berthóti László főhadnagy osztálytiszttel Egerbe mentünk. Amikor négy-öt „Kívánság Hangversenyen" vettünk részt a Városi Színházban dr. Mathya Károly vezetésével, a Ludovika énekkar karmesterével.

Itt történt az a kedves jelenet, amikor Karády Katalin volt műsoron, hogy az „aksok" (az akadémikus szó rövidítése, népszerű formája) a szü-

netben a művésznő öltözőjében autogramot kértek. Persze én is velük tartottam. A művésznőnek azonban nem volt ceruzája, így tőlünk kért egyet az aláíráshoz. Lelkendezve adtam oda azt az arany ceruzámat, amit születésnapomra kaptam egy barátnőmtől. A szünet végét csengő jelezte, mi siettünk vissza a helyünkre és így az arany ceruzám Karády Katalinnál maradt. Szívtam a fogam, na most mit csináljak? A szép és kedves emléket hogyan szerezzem vissza?

A dolog azonban megoldódott magától. Pár nappal később az Akadémia ebédlőjében egyszer csak megszólalt a hangszóró, hogy keresik azt az akadémikust, aki Karádi öltözőjében felejtette arany ceruzáját, mert azt a művésznőtől most a kapuban átveheti. Nagy nevetés közben pirulva vettem át Karádi Katalintól a ceruzámat.

A szerző, mint fiatal hadapród őrmester, Baja, 1939

Emlékszem, egyszer terepfelvételi gyakorlatra Leányfalura mentünk egy-két napra, ahol táncestéllyel és sok élménnyel fejeztük be a „terepfölmérést". A várpalotai éleslövészeti gyakorlatot szintén tánc követte. Az első aksi egyenruhás eltávozásomat Bajára kértem. Visszatértem után tudtam meg, hogy édesanyámat látogatásom alatt meggyanúsították, amiért egy fiatal tiszttel sétált a korzón, aki persze én voltam! Édesapám ugyanis önkéntes tartalékos főhadnagyként ebben az időben az orosz fronton volt. Később átélte a Don-i visszavonulást.

Véleményem, hogy az akkori magyar felső vezetésnek nem lett volna szabad az ország határain kívül kiszolgáltatni még a legkisebb katonai

egységet sem. Tartalékolni kellett volna a Kárpátok védelmére még akkor is, ha a németek sokkal előbb megszállták volna országunkat. Nem lett volna szabad kiengedni a hadsereget kiképzés, felszerelés és az orosz télnek megfelelő téli ruha nélkül. Édesapám, ahogy elmondta nekem, a munkás századával 1942 decemberében, mikor kiküldték a Donhoz, maguk látták el önmagukat megfelelő meleg ruházattal Szegeden, felkészülve az orosz télre.

Mivel akkoriban az volt a törvény, hogy ha egy családból már valaki a fronton van, másik családtagot nem küldhetnek ki, bátor, hőslelkű, 46 éves édesapám önként jelentkezett a frontra, hogy megmentsen a frontszolgálattól. A Csillagbörtönből önként jelentkezett fegyencekből összeállított munkásszázadot vezetett. Először munkaszolgálatos feladatokat végeztek Ukrajnában, később a Don-nál az önként jelentkezőknek büntetésük elengedéséért cserébe puskát adtak a visszavonuláskor, és hátvédként vagy biztosító csapatokként látták el feladatukat.

Édesapám több hadianyaggal, felszereléssel, szekérrel és lóval számolt el visszatértekor 1943-ban Szegeden, mint amennyivel kiment.

1942. december 6-án ranghelyesbítéssel avattak hadnagynak az 1941-es évfolyam utáni rangsorolással, mivel beszámították a kétéves önkéntes karpaszományosi szolgálatomat. Az avatás izgalmas és felejthetetlen élmény volt. Megemlítem, hogy Maléter Pál évfolyamtársamat velem együtt avatták hadnagynak. A katonai akadémia főbejárata előtt vitéz Szombathelyi Ferenc vezérezredes tartotta az ünnepi beszédet vitéz nagybányai Horthy Miklós kormányzó nevében. Szerencsétlenül azonban azzal fejezte be beszédét, és csak az maradt a fülemben, hogy „Ti esetleg mind meghaltok a háborúban…" Hála Istennek nem lett igaza, mert én és még sokan mások abból a korosztályból életben maradtunk! Megemlítem, hogy a gimnáziumi érettségi után, az 1938-as önkéntes bevonulásomkor már láttam a nagy háború jeleit. 1940-ben, akadémiai éveim idején pedig már komoly háború volt.

Ludovikás éveim alatt minden lehetséges kimenőt kihasználtam. Hangversenyekre jártam, bálokon vettem részt (Hungária, Vigadó, jogászok bálja, stb). A Margitszigeten sétáltam a lányokkal és a Gellérthegyre, a Búsuló Juhászba jártam. Kedvenc helyem volt a Gellért fürdő. Késő este villamos híján bizony sokszor gyalog rohantam Budáról az Üllői úton lévő Ludovika Akadémiára, hogy még éjfél előtt visszaérjek. Egy másik emlékezetes szakasza akadémiai életemnek az, amikor barátnőmmel, Posgai Edittel a Budapest fölötti Magasházi Csónakházból doublóval rendszeresen Szentendréig eveztünk.

Avatásomon édesanyám és Ildikó húgom mellett jelen volt még az ő két régi barátnője, Szigethi Adrien és Fraknóy Márta. Hadnaggyá ava-

tásom után a lehetséges három állomáshely közül a szegedi V. hadtest 9. gyalogezred II. zászlóaljának 4. lövészszázadához, Szabadkára osztottak be Lajos György hivatásos főhadnagy századparancsnoksága alá szakaszparancsnoknak. Pár hónap múlva, ha jól emlékszem 1943 áprilisában, kineveztek századparancsnoknak, és volt századparancsnokomat levente körzetparancsnokként helyezték át. Századomat átszervezve rövid idő alatt az utolsókból elsők lettünk.

A zászlóaljnál együtt szolgáltam Péntek Béla és Szegedi Ottó főhadnagyokkal, akikkel már a Ludovikán is egy századnál szolgáltam. Zászlóalj parancsnokom 1942-től Zoltay alezredes volt, majd a szegedi V. hadtest kémelhárító tisztje, Mészáros István alezredes vette át a zászlóaljparancsnokságot. Főhadnagyi előléptetésem 1944 januárjában történt. Sokszor és mindig büszkén vezettem lóháton századomat vasárnaponként templomba Szabadka főutcáján a Kosztolányi Színház előtt, ami a békeidők hangulatát varázsolta vissza az akkori háborús idők kellős közepén.

Szabadkáról többször jelentkeztem a frontra, majd sí-kiképzésre Gyimesfelsőlokra akartak küldeni, de zászlóaljparancsnokom sem a frontra, sem pedig a sí-tanfolyamra nem engedett el. Amikor harmadszor is jelentkeztem frontszolgálatra, a zászlóaljparancsnok a géppuskás század parancsnokát küldte el helyettem.

Mészáros István m. kir. alez., a 9/II. zászlóalj parancsnoka, Szabadka, 1944

Szabadkai városrészek – képeslapon

Szabadka főutcája

MEGALKUVÁS NÉLKÜL

Tisztában vagyok azzal, hogy a legnehezebb időkben szolgáltam hazámat, népemet. Tántoríthatatlan álláspontom volt, hogy a kommunizmussal semmilyen körülmények között nem egyezhetek ki! A 9/II. zászlóaljnál tett szolgálatom alatt, mint kósza hír jutott tudomásomra, hogy Mészáros István alezredes zászlóaljparancsnoki kinevezése Szabadkára, a katonai vezérkar jobboldalának hozzájárulásával történt.

A tiszti gyűléseken Mészáros István többször utasította a századparancsnokokat, hogy a legénységet meg nem alkuvó, erősen kommunistaellenes oktatásban részesítsék. 1943 őszén Mészáros István zászlóaljparancsnok bejelentette, hogy a zászlóaljat országos karhatalmi szerepre jelölték ki. A harci kiképzés mellett a zászlóalj 1944-től kezdve karhatalmi kiképzésben is részesült, miközben a nemzetvédelmi és hazafias szempontból megbízhatatlan elemeket – a honvédtől a tiszthelyettesig bezárólag – más egységekhez helyezték át.

Az az utólagos érzésem, hogy a Ludovika Akadémiáról, erősen jobboldali beállítottságú tisztként eleve azért kerültem Szabadkára, mert akkor már tudták jövőbeni szerepét a helyi zászlóaljnak.

Amint említettem, már a középiskolai évek alatt kialakult bennem egy erősen nemzeti keresztény jobboldali felfogás, nem kis mértékben azért, mert ez volt szüleim felfogása is. Az általános jobboldali gondolkodásmód 1936 és 1942 között egyre erősödött a különböző politikai izmusok európai térhódítása miatt. Baján ciszterci-rendi tanáraim, Szekszárdon meg civil tanáraim ébresztgették, formálták jobboldali nézeteimet.

Mindig érdekelt az emberek sorsa, élete. Diákéveimben és katonai pályafutásom során – a hadgyakorlatok, elszállásolások idején a legénységemtől szerzett tapasztalatok alapján – bőségesen volt alkalmam a társadalmi rétegek közötti nagy különbségek megfigyelésére. A 145 fős századomat egyszerű, becsületes emberek alkották, akik többnyire Bácska-Csongrád-Szentes környéki földműves, kubikos, iparos, napszámos és béres fiúk voltak. Sokat tapasztaltam, hallottam tőlük a szociális viszonyokról.

Századomban a nagylétszámú egyszerű ember mellett volt azonban felsőbb réteghez tartozó földbirtokos is. Ugyan erősen kisebbségi helyzetben voltak, mégis lépten-nyomon az uralkodó réteg beképzeltségét tapasztaltam, ami őszintén szólva sohasem tetszett. A következő példával illusztrálom az akkor uralkodó társadalmi ranglistával kapcsolatos szokásokat. Egy tanítót közeli orvos rokona csak akkor hívta meg, amikor

magasabb társadalmi osztályhoz tartozó, mondjuk utász zászlóaljparancsnok nem volt a társaságban. Együtt sohasem voltak hivatalosak a rokon társadalmi összejöveteleire. Az effajta sznobizmust mindig erősen sértőnek és megalázónak tartottam, ami bennem mély negatív nyomokat hagyott. Ennek ellenére erős jobboldali felfogásom katona éveim során egyre mélyült. Nemcsak én voltam így, de sokan mások is abban az időben.

1944 elején többször feltűnt, hogy Szegedről egy hivatásos híradós, százados vagy főhadnagy – már nem emlékszem pontosan a rangjára –, jött bizalmas megbeszélésre Mészáros zászlóaljparancsnokomhoz. Később, egy-két hónap múlva Mészáros parancsára Mecsér Béla főhadnagy, a zászlóalj segédtisztje engem is meghívott ezekre a beszélgetésekre, melyek általában bel- és külpolitikai tájékoztatók voltak. Zászlóaljparancsnokom a századparancsnokoknak rendszeresen tartott politikai tájékoztatót a bal- és jobboldali katonai helyzetről, a két tűz közötti helyzetet latolgatva; beszélt a német–szovjet problémákról, egy fegyverszünet, valamint az esetleges különbéke és egy német megszállás lehetőségéről.

Úgy éreztem, mintha a hadvezetés két irányzatra szakadt volna, bár ez a kötélhúzáshoz hasonlítható folyamat akkor még egyáltalán nem volt világos. A lényeg röviden az volt, hogy behódoljunk-e a kommunizmusnak vagy harcoljunk tovább jobboldali nézeteinkért. Ez bizony nagy dilemmát okozott nekem, mert úgy éreztem, hogy egy hivatásos tisztnek még a kritikus pillanatban, a kétségek közepette is a becsületesség útját kell választania. A szolgálati szabályzat, a katonai kötelességtudás és a belénk sulykolt fegyelem határozott belső parancsára hallgatva a kommunizmus elleni harcot választottam.

Végeredményben teljesen mindegy volt, hogy ki áll az ország élén, mert a döntő tényező a szovjet megszállástól való félelem, a fogságba esés és egy kommunista rémuralom bekövetkeztének megakadályozása volt. Karhatalmi zászlóalj lévén erre voltunk kiképezve, így magától értetődő volt a kommunista csőcselék uralomra jutásának megakadályozása.

Senki sem örült, amikor a német hadsereg 1944. március 19-én bevonult és megszállta Szabadkát. Mészáros zászlóaljparancsnokom tisztigyűlésen kijárási tilalmat és teljes riadókészültséget rendelt el a laktanyában. Erre azért volt szükség, hogy elejét vegyük a lehetséges német erőszakoskodásnak, és megakadályozzuk esetleges lefegyverzési szándékukat.

Mindez természetesen negatív hatással volt az eddigi erkölcsi oktatás és az oly sokat hangoztatott német fegyverbarátságra nézve. A „mottó”, a közös cél azonban továbbra is az maradt, ami volt, hogy ugyan nem akarunk német megszállást, de a kommunizmus elleni harcban mégis a németek fegyverbarátai vagyunk a független Magyarországon.

A Szabadkára befutott első német páncélvonat érkezte után a laktanyába látogató első német tiszti járőr csak a zászlóaljirodába ment. Távozásuk után mi, századparancsnokok, telefonon kaptuk zászlóaljparancsnokunktól a fegyverürítési parancsot. A németek tovább vonultak a Bácskába és Jugoszláviába. Ez idő tájt ismét harctéri beosztást kértem, amit zászlóaljparancsnokom azon a címen utasított el, hogy maradjak csak a beosztásomban, mert nekem az országban lesz feladatom, azért van rám szükség itthon.

ESKÜM SZELLEMÉBEN, TÁNTORÍTHATATLANUL

A világpolitika színterének boszorkánykonyhájában erősen fortyogtak az események akkoriban. Így aztán a magyar kormány is egy jobboldalellenes álláspontra kényszerült az európai nagy átalakulás következtében. Sokan mégis azt remélték, hogy Magyarország megőrzi majd a régi kereteket.

A felgyülemlett elkeseredést valahol le kellett vezetni, és ezt érezte a baloldal is. Ezért lettünk országos karhatalmi zászlóalj. Ugyanakkor a jobboldali beállítottságú felsőbb katonai vezetés Beregfy K., László D., Bán M., Sáska E., Szávay S., Nádas L., Andreánszky I., Porzezinszky Gy. a jobboldali politikusok támogatásával megpróbálták létrehozni a nemzeti alapon álló, szociális gyökerekből táplálkozó új Magyarországot. Ezt az átállás napján hallottam a városmajori plébánián. Kétségtelenül úgy éreztem, hogy helyesen ítéltem meg az akkori adott helyzetet.

Katonai esküm szellemében hűséges maradtam, nem árultam el hazámat, nem álltam át a másik, úgynevezett ellenállási oldalra. Büszkén vallom, hogy a kommunizmus nemcsak ellenség volt számomra, de az is maradt a mai napig. Mint a magyar királyi Ludovika Katonai Akadémián végzett tiszt, katonai karrierem során sohasem tartoztam politikai párthoz, és a mai napig is a magyar hazám iránti szeretet, magyar fajtám érdekeinek szolgálata irányítják döntéseimet.

Zászlóaljunk további sorsa alakulásának első jelei 1944 júliusában mutatkoztak. Ekkor mozgósították a készültségben lévő zászlóaljat. A parancsot a szabadkai Bárány szálloda éttermében vettem át a zászlóalj futárától, ahol éppen menyasszonyommal, Endrényi Katalinnal és édesapjával vacsoráztam.

A szabadkai hadosztályparancsnokságon tartott tiszti gyűlésen közölték a zászlóalj tisztikarával, hogy a 9. gyalogezredet az V. hadtest parancsnoksága azonnali hatállyal a Kormányzó testőrségének megerő-

sítésére rendelte. Ezzel zászlóaljunkat Gödöllőre irányították, és én eltávozást kaptam Bajára, szüleim meglátogatására. Itt tartózkodásom során vettem a parancsot, hogy 1944. július 18-ára térjek vissza századomhoz Fótra, mert a zászlóaljat közben ide irányították, és azt a vezérkar országos karhatalmi feladattal bizta meg.

Úgy éreztem, hogy két különböző politikai beállítottságú vezérkar labdázik velünk. Sejtettem, hogy ez csak ürügy mindkét oldalról, hogy kéznél legyünk Budapest közelében az esetleges baloldali szimpatizáns – kommunista, szocdem – erők mellett vagy a németek ellen és egy esetleges jobboldali átállás esetén felhasználhatók legyünk. A szolgálati szabályzat és tántoríthatatlan kommunista ellenes felfogásom kötelezett, vezérelt akkor is. Megjegyzem, hogy a „két tűz között" nekünk magyaroknak mindig szerencsétlen helyzetünk volt!

Fótra kerülésünk után a zászlóaljat a legmodernebb fegyverekkel látták el. Mindenki Király-géppisztolyt, páncélöklöt, golyószórót, géppuskát kapott. Mozgékonyságunk biztosítására nagy, modern, kényelmes autóbuszok álltak készenlétben a körleteknél.

A Fót melletti Somlyó-hegyen tartott karhatalmi gyakorlatokkal párhuzamosan folyt az erkölcsi (mai értelemben politikai) oktatás arról, hogyan kell például egy kommunista lázadást leverni.

A Kisfaludy ház Károly-présháza közelében gyakorlatoztunk. Közben augusztus és szeptember folyamán, a külpolitikai eseményekkel párhuzamosan, belpolitikai mozgolódásokra is sor került. A németek visszavonulásával az egész baloldal, főleg a kommunisták, szervezkedni kezdtek. Ezt a németek természetesen nem nézték jó szemmel.

A román árulás – Romániának a német érdekszövetségből történt kiugrása után – a magyarokkal is óvatosabb politikát folytattak a németek. Így nemcsak erősen figyelték, de keresték is a zászlóaljjal az összeköttetést főleg azután, hogy tudomásukra jutott a zászlóaljunkkal való kettős játéka a kormányzóságnál levő magasabb vezetőségnek.

Egy időben az a hír járta, hogy a németek le akarják tartóztatni zászlóaljunk tisztikarát azt gondolván, hogy ellenük vonultunk fel Fótra. Ezt rezneki Zákó András tábornok, az MHBK vezetője 1991-ben kiadott könyvében *Őszi harcok 1944* [IV. Ad., Segéderők (1944. okt. 15. körül) Budapest körzetében] is alátámasztja hozzátéve azt, hogy Lázár testőr altábornagy fegyvert ígért 15 000 fő számára a munkaszolgálatosoknak, szoc.demeknek és a kommunistáknak.

Mikor mindez tudomásunkra jutott, őrmesterem, Horváth Antal szervezett egy készenlétben álló különítményt a századomnál arra az eshetőségre, hogy fegyveresen megvédenek, ha a németek le akarnának tartóztatni.

Az akkori helyzetet jellemzi, hogy egy alkalommal, valamikor szeptember végén, Bakay Szilárd altábornagy a budapesti karhatalmi erők parancsnoka kijött Fótra és tisztigyűlést hívott össze a szabadban. Akkor még fogalmunk sem volt arról, hogy mit akar, így a zászlósig bezárólag felsorakozott zászlóaljunk tisztikara. Bakay altábornagy beszédében előbb elmondta, hogy a németek a fronton milyen utolsó módon viselkednek a magyarokkal szemben, és az országban is baj van velük, amit nem tűrhetünk tovább.

Szerinte zászlóaljunk feladata kettős. Egyrészről védjük meg a kormányzót, másrészről verjük ki a németeket Budapestről. Ehhez, mint mondotta, segítségünkre készen áll a baloldal: a munkaszolgálatosok, a szociáldemokraták és a kommunisták, akiket majd felfegyverzünk. Rajtuk kívül a munkás szakszervezetek is szimpatizálnak velünk és segítő kezet nyújtanak „felszabadító" harcunkhoz. Elképzelhető volt általános megdöbbenésünk. Erkölcstelennek és hazaárulásnak tartottuk, hogy egy altábornagy így beszél akkor, amikor a magyar katona a németekkel együtt harcol az orosz fronton és igazságtalanul vérzik az ország határain kívül. Becstelen, egyáltalán nem magyar katonához illő módon szövetségeseink hátbatámadására búzdított, ahelyett, hogy hadseregünknek saját ezeréves határaink védelmére történő visszarendelésén fáradozott volna. A nyílt lázítást jobb híján összeszorított fogakkal fogadtuk, miközben gondolataink az idegen földön vérző bajtársainkon jártak.

Különösen meglepődtünk, amikor megkérdezte a felsorakozott tisztikar végén álló Nyiri zászlóstól, hogy a szolgálati szabályzatnak melyik paragrafusa vonatkozik a németek kiverésére a fővárosból és az országból? A zászlós válaszát meg sem várva így folytatta: „egy honvéd a külső és belső ellenség ellen egyformán köteles harcolni. Ebben a pillanatban a német a külső és a jobboldal a belső ellenség! A baloldal azonban készen áll, hogy velünk együtt kiverje a németeket a fővárosból és az országból, hiszen a baloldal is rendes emberekből áll". A szégyenletes tisztigyűlés után letörten tértünk vissza körleteinkbe.

A németek, bár nem tudták zászlóaljunk készenlétbe helyezésének igazi okát és célját, ami egy jobboldali átállás lehetőségére vonatkozott, mégis olyan kósza hírek szállongtak, hogy le akarnak bennünket tartóztatni. A zászlóaljparancsnok készültségi parancsot adott az ellenállásra. Horváth őrmester ismét akcióba lépett védelmemre.

Egy példa arra, hogy mennyire bizonytalannak érezhette a helyzetet Lázár kormányzósági testőrparancsnok, a németek ellen tervezett ellenállás vezetője. Egy, a fóti Somlyó-hegyen folyó kiképzés erkölcsi oktatása közben váratlanul megjelent a hegyen Lázár testőrparancsnok huszárfőhadnagy fia, aki a Ludovikán évfolyamtársam volt a huszároknál.

Erdei rejtekéből kilépve ártalanul kérdezte tőlem, hogy hol a parancsnokság? A kérdést furcsállottam, hiszen a falu lent a völgyben volt, ő pedig feljött a dombra a faluban lévő parancsnokság után érdeklődni? Az volt az érzésem, hogy a kérdés csak ürügy, igazi céljának elkendőzése. Valószínűleg hosszabb ideje hallgatózott a rejtekhelyén, tudni akarta, hogy az erkölcsi oktatás során miről beszélgetünk és mivel foglalkozunk. Később megtudtam, hogy a faluban szidta a németeket a legénység előtt azért, mert oly durván viselkednek a fronton lévő bajtársainkkal.

Még egy különös eset volt fóti tartózkodásunk alatt, amikor ifjú Horthy Miklós – aki a szabadkai zászlóalj keretében a századomnál kapott tartalékos hadnagy kiképzést, majd három nap után hadnagyi kinevezést a tiszti étkezdében tartott díszvacsora keretében – kijött Fótra, hogy megszemlélje a zászlóaljat. Díszmenet helyett ő csak elvonulást kért. Nem volt valami népszerű ember a legénység között.

Valamikor szeptember közepe táján Fóton, Ferber Viktornak, a gróf Károlyi uradalom intézőjének a házában tárgyalások kezdődtek a jobboldali politikusok és a német követség között. A titokzatos tanácskozások részleteiről nem tudtam. Csak azt közölték velem, hogy szervezzem meg a biztonsági őrséget Ferber Viktor háza körül.

Különböző, volt jobboldali minisztereket, magas állású személyeket hívtak meg Veesenmayer német nagykövet kérésére, aki egy németbarát és erősen kommunista ellenes kormányalakításért dolgozott, hiszen érdekük volt egy olyan magyar kormány létrehozása, akikben ők is megbíznak. Ennyit hallottam a bennfentesektől. Tudomásom szerint ott járt Imrédy, Rácz vezérőrnagy, Sztójay, Reményi Schneller Lajos és még sokan mások. Századomból a tiszthelyettesek és a tisztesek voltak a belső ház körüli és a külső őrség tagjai.

Itt éreztem először, hogy akaratlanul egy olyan politikai játszmába kerültem, aminek tragikus következményei lehetnek mind a személyemre, mind az országra nézve. Ennek ellenére akkor eszembe sem jutott, hogy a kormányok a világon mindig a katonaságot használták fel a politika csődbe jutásakor. Mert mi a háború, ha nem a „politika folytatása más eszközökkel".

Megtudtam, hogy a német kiküldöttek hallani sem akartak Szálasi Ferenc volt vezérkari századosról, sőt a Hungarista Mozgalomtól is távol tartották magukat mindig, mert nem tartották őket elég erős német barátnak! Végül hosszas tárgyalások után Szálasi Ferencet elfogadták, bár valójában azon ügyködtek, hogy saját nemzetszocialista rendszerüket kényszerítsék a magyar népre.

Ekkor történt az is, hogy egy este a lakásomba visszatérve valaki az utcai ablakon keresztül rám lőtt, de nem talált el. Kerestük a tettest, a

börtönben is kihallgattuk a letartóztatott kommunistákat, de eredménytelenül. A faluban többször kaptunk sztálingyertyás szovjet bombatámadást, de a zászlóalj állományában nagyobb kár nem történt. A szovjet túl sokat tudott rólunk.

Tudomásom volt arról is, hogy a németek a Gestapóval állandó megfigyelés alatt tartották a zászlóaljunkat. A 9. gyalogezred II. zászlóalját október 6-án vagy 7-én váratlanul készültségbe helyezték. Ez körülbelül Bakay Szilárd altábornagy látogatása (október 3-a) után 3-4 nappal történt. Autóbuszokkal szállítottak bennünket a budapesti Werbőczy gimnáziumba, ami a Horváth-kertnél van, ahol készenlétben álltunk Lázár testőrparancsnok vezetésével, mint vitéz nagybányai Horthy Miklós kormányzó testőrségének megerősitői.

Endrényi Katalin, Budapest, Rákóczi út 9. szám alatti lakos, ekkor már a menyasszonyom volt. Őt még Szabadka mellett, Palicson ismertem meg 1943 nyarán. Ott nyaralt édesapjával. Unokatestvére, Péntek Béla évfolyamtársam, szabadkai szobatársam mutatott be egymásnak a Palicsi-tó partján.

Régi szép idők a gyorsan pergő, tragikus háborús események idején! Kati miatt sokat jártam Szabadkáról Budapestre. 1944 húsvétján Baján volt az eljegyzésünk, amin jövendőbeli apósom, Endrényi Ferenc is részt vett. Fótra helyezésem, tehát 1944. július 18-a után már könnyebben találkoztunk Budapest közelsége miatt s igy többet voltunk együtt. Fóton rendszeres vendégek voltunk a Ferber intézőnél rendezett kerti összejöveteleken. Minden szépen sikerült volna, ha a „történelem" nem lép közbe. Ám a katonának az öröm helyett inkább szomorú a sorsa.

Századomnak a Werbőczyben tartott karhatalmi kiképzése mellett a budapesti hidak őrzésére beosztott póttartalékosok ellenőrzése, embereimmel annak megerősítése, biztosítása volt a feladatunk. Véleményem szerint azonban ez csak látszólagos megoldás volt a vezérkar mindkét oldala részéről.

Hogy az események 1944-ben milyen gyorsan peregtek, azt saját tapasztalataim mellett Lázár altábornagynak, vitéz nagybányai Horthy Miklós kormányzóhoz közel álló Bangha Ernő őrnagy, alabárdos testőrségi parancsnoknak a leírásából is tudom. Ő írta le, hogy a fegyverszüneti tárgyalások a Szovjetunióval ekkor már megkezdődtek, de a kormány ezek elé akadályokat gördített. A kormány álláspontja miatt a Kormányzó szept. 11-én megalakította szűkebb környezetét és a további tárgyalásokat erre támaszkodva bonyolította le.

Szűkebb környezetéhez a következő személyek tartoztak: Ambrózy Gyula, a kormányzói kabinetiroda főnöke; Vattay Antal altábornagy, a katonaiiroda főnöke, főhadsegéd; Bakay Szilárd altábornagy, az I. hadtest

és a budapesti karhatalmi erők parancsnoka; Tóst Gyula repülő alezredes, szárnysegéd; ifj. Horthy Miklós, magyar királyi követ; Horthy Miklósné, a kormányzó felesége és özv. Horthy Istvánné, a kormányzó menye.

Szeptember 11-től a felsorolt személyek voltak azok, akikre tanácsadás szempontjából a kormányzó számíthatott és akik teljes titoktartásban intézték az ország sorsát. Bakay és Lázár a közvetlen katonai védelem megszervezésében és végrehajtásában, a németek ellen tervezett akció végrehajtásában voltak érdekelve. Így vált érthetővé Bakay altábornagy fóti látogatása a zászlóaljnál és Lázár tárgyalása a baloldal és a kommunisták megbízottjaival, azok felfegyverzési ajánlata, amire viszont már nem került sor. A németek azonban felderítették a tervezett akciót és Bakay Szilárd altábornagyot október 10-én a Ritz szálló elől elrabolták.

A másik tábor, a vezérkar már említett jobboldalán László Dezső altábornagy, Bán, Szávai vezérkari ezredesek álltak, ám mindkét részről csak látszólagos feladatokat adtak a zászlóaljnak. Lázár altábornagy a német vezetést akarta megtéveszteni és egyben önmagát fedezni azzal, hogy a vár közelében levő Werbőczy gimnáziumba rendelte a zászlóaljunkat.

A kormányzó környezetének viszont határozott célja volt velünk. Ottlétünk, harci feladatok ellátása nélkül, a honvédség jelenlétének látszatát keltette. A várral és Lázárékkal állandó összeköttetésben álltunk, de ugyanakkor a budapesti hidakat is ellőriznem kellett. Egy ilyen ellenőrzésnél a Petőfi hídra esett röpcédula került a kezembe. Ezen a békekötés utáni Európa új térképe volt, amin Magyarországot a megszállási zónához tartozó szovjet érdekterületnek ábrázolták.

Amikor ezeket láttuk, azt hittük, hogy német propagandáról van szó, de sajnos ez a jaltai valóság előszele volt. Ekkortájt, október 7-8-án a szovjet csapatok egy ékkel Soroksárig törtek előre, így a zászlóaljat bevetésre jelölték ki. Közben egy erős nyomásra a szovjetek visszavonultak.

Menyasszonyommal, Endrényi Katival ekkor elhatároztuk, hogy nem várunk tovább. Október 10-én megtartottuk a polgári, majd következő nap, azaz október 11-én az egyházi esküvőnket. A polgári esküvő után visszamentünk egy babgulyásra a Werbőczy gimnáziumba, mert akkor még úgy volt, hogy Soroksárnál másnap mégis bevetnek bennünket. Szerencsére erre nem került sor és másnap megtörténhetett az egyházi esküvő. A szertartás végén századomból három-három katona állt sorfalat a Krisztuskirály kápolna lépcsőjén, majd a Pannónia szállóban maroknyi vendég jelenlétében tartottuk esküvői vacsoránkat.

Nászutunk mindössze egy emlékezetes éjszaka volt – az óvóhelyen! Október 11-én a Pannóniából a Margitszigeti szállóba mentünk, ahol az éjszakát a pincében lévő óvóhelyen töltöttük. Ma, amikor visszagondolok, elképzelhetetlennek tartom, hogy az akkori körülmények között mind-

ezekre képesek voltunk és ilyen helyzetben sokan mások mellett mi is fontosnak tartottuk az esküvőt.

Október 15-én, az összekötő vasúti híd ellenőrzésekor Budára érve körülbelül egy órakor öreg póttartalékos katonák sírva jöttek felém, mondván, most hallották a kormányzói proklamációt a rádióban; azt, hogy a Kormányzó fegyverszünetet kért a szovjetektől és úgy néz ki, letesszük a fegyvert előttük.

A nagy csoport póttartalékos jogosan kérdezte, hogy ezért kellett meghalni a fiamnak? Ezért sebesült meg a rokonom Oroszországban? Ezért nyomorék a fiam egész életére, hogy most letegyük a fegyvert?

Nem sokkal ezután itt, a budai hídfőnél kaptam a sürgős telefonhívást a zászlóalj segédtisztjétől, hogy azonnal jelentkezzek a Werbőczy gimnáziumban, a zászlóalj körletében. Visszaérkezve riadó és együttartás volt. Ezután kaptuk a parancsot, hogy teljes hadfeszereléssel, sisakkal, mindenki kezében Király-géppisztollyal fel kell vonulnunk délután 5-6 óra tájban a Városmajor parkban lévő templom mögötti területre s további parancsot ott kapunk.

Később megtudtam, hogy Andreánszky Jenő alezredes személyesen jött a paranccsal a Werbőczybe, ahol Nádas Lajos vezérkari ezredes a vezérkari főnökség osztályvezetőjének utasítását adta át Mészáros István alezredesnek, a II. zászlóalj parancsnokának. Mikor mindez kiderült a plébánián tartott tiszti eligazításon, éreztem, hogy ezzel bekövetkezett mindaz, amire a zászlóaljat a jobboldali katonai szervezkedés kiszemelte.

Az, hogy a jobboldali katonai vezetés, a vezérkar nemcsak erkölcstelennek, hanem mélyen megszégyenítőnek tartotta az elvérzett szövetséges hátbatámadását. Mi mást várhattak egy olyan miniszterelnöktől, Lakatos Géza tábornoktól, aki a Hitlertől kapott Lovagkereszt tulajdonosa volt, mellesleg akinek és sajnos a kormányának is az volt a felfogása, hogy a nemzet igazi ellensége a magyar szélső jobboldal.

A Don mellett még ott küzdött kétszázezer magyar katona, de az országban az angolszászokkal és a szovjettel szimpatizáló körök azt hirdették, hogy az orosz bolsevizmus már elpolgáriasodott és nem kell tőle félni. Ők a bolsevizmust a magyarság barátjának tüntették fel. Az állítás valótlanságát azonban mindenki világosan tudta.

Ezekben az időkben ismételten felmerült bennem a magyar katonatiszt tragikus dilemmája. Elveim feladását és minden addig vallott, tanult és oktatott eszményem megtagadását válasszam-e? A megalkuvásra és a meggyőződésem elleni cselekedetekre azonban nem voltam képes, mert nem akartam elveszíteni önbecsülésemet. Úgy éreztem, hogy az úton, amire sodródtam, végig kell mennem. 1944. október 15-e éjszakáján a városmajori templom mögött parancsot kaptam arra, hogy a századommal

a Városmajortól egészen a Térképészeti Intézetig zárjuk le az utakat. Budáról csak Bécs felé volt szabad kijárás, de visszafelé csak a német hadsereg katonáit engedhettük be. A németek azonban nem mutatkoztak egész éjszaka.

Közben a városmajori plébánián levő magyar vezérkariaktól hallottam, hogy a magyar rádiót elfoglalták, és zászlóaljunktól egy szakaszt vezényeltek ki annak biztosítására. Valamikor az est folyamán beolvasták a rádióban Szálasi Ferenc hadiparancsát arról, hogy a harcot a bolsevizmus ellen minden fronton tovább kell folytatnunk.

Éjféltől a németek Tigris harckocsikkal vonultak a királyi vár felé. Éjfél után Mészáros István zászlóaljparancsnokom utasítására a városmajori templom sekrestyéjében további parancsátvételre kellett jelentkeznem Nádas, Bán, Szávai vezérkari tiszteknél. A terem tele volt vezérkari tisztekkel, akik egymást váltották a telefonon. Itt jelentkeztem is Nádas vezérkari ezredesnél, aki írásbeli parancsot küldött velem Mészáros zászlóaljparancsnokomnak. Innen éjfél után két óra tájban hívtam fel a feleségemet, hogy megnyugtassam.

Másnap, 1944. október 16-án hajnali 4 órakor zászlóaljparancsnokom eligazítást adott a tisztikarnak, ismertette a helyzetet, hogy Szálasi Ferenc ideiglenesen átvette az ország vezetését. A németek megszállták a királyi palotát, ahol csak kevés ellenállásra leltek. Parancsnokom közölte velem, hogy ő most segédtisztjével, Mecsér Béla főhadnaggyal visszatér a Werbőczy gimnáziumba, mert tudni akarja, hogy az éjszaka folyamán mi történt a zászlóalj ott maradt részlegével.

A zászlóaljparancsnokságot azzal adta át nekem, hogy reggel 6 órára teljes felszereléssel menetkész állapotban legyen a zászlóalj, menjünk fel József főherceg palotájáig a várba és a Honvédelmi Minisztérium sarkánál várjam őt 9 órakor. Közben 5-6 óra körül a vár felől robbanásokat és géppuska tüzet hallottam. Miután a zászlóalj legénységét tájékoztattam a parancsról, reggel 6-kor el is indultunk.

Az Ostrom utca, Bécsi kapun keresztül, az Úri utca, Szt. György téren át biztosítva vonultunk a Honvédelmi Minisztérium épületének sarkáig, ahová 9 órakor megérkezett Mészáros István zászlóalj parancsnokom. Az utcákon vonulva az emberek sírva üdvözöltek bennünket, virágot szórtak az ablakokból katonáinkra és éljenezték a magyar honvédeket. Gondolom, az éjszakai német harckocsi-felvonulás után jó érzés volt a nagyobb biztonságot jelentő magyar katonát látni.

Zászlóaljparancsnokomra várakozva Skorzeny segédtisztjével és katonáival azonnal hozzám sietett és azt akarta tudni, hogy kik vagyunk és mit csinálunk ott. Szerencsére a Városmajorban még indulás előtt kiosztott Árpád-sávos karszalagok a köpenyeinken világosan utaltak kilétünkre.

Ekkor láttam először Skorzeny gumitalpú cipős ejtőernyőseit, amint csatárlánc alakzatban a várudvar felől közeledtek, mert ekkorra már elfoglalták a várat. Igen vegyes: szomorú és büszke érzelmek között teljesítettem a felvonulási parancsot, aminek háttere a mai napig is foglalkoztat. Mindenesetre vigasztalt zászlóaljparancsnokomnak az a kijelentése, hogy a németek után a mi kötelességünk a királyi vár biztonságának ellátása.

Október 16-án, 10-11 óra között zászlóaljparancsnokom kiadta a parancsot, hogy jelentsem vitéz Gömbös Ernő tüzérszázadosnak, Szálasi szárnysegédjének a miniszterelnökségen, hogy a 9. gyalogezred II. zászlóalja készen áll Szálasi Ferenc szemléjére. Körülbelül 11 órakor több magasrangú vezérkari tiszt kíséretében Szálasi Ferenc és vitéz Gömbös Ernő elhaladt a Honvédelmi Minisztériumnak háttal felállított zászlóalj arcvonala előtt. Közben József főherceg az erkélyről integetve üdvözölte Szálasit.

Szálasi Ferenc rövid beszédben köszönte meg részvételünket, majd zászlóaljunkat testőrzászlóaljnak nevezte ki. Ezzel egy új élet kezdődött számomra. Másnap, október 17-én már a várban jelentkeztem zászlóalj parancsnokomnál. Új beosztást kaptam, a biztonsági őrséget kellett megszerveznem és századommal ellátnunk a vár egész területén a bombabiztos óvóhellyel együtt.

Testőrtiszti lakások a legfelső emeleten a királyi vár belső udvarán. Ma Szépművészeti Múzeum

A szent korona őrsége a helyén maradt, de jónéhány régi testőr, tiszthelyettes, alhadnagy és két-három testőrtiszt is tovább szolgált zászlóajunkban. A kormányzói protokollhivatalhoz tartozó vitéz Vámos Gáspár szakszolgálatos százados is a helyén maradt. Századom körlete a várudvar alagsorában volt, míg én feleségemmel együtt a legfelső emeleten, a testőrtiszti lakások egyikében kaptunk szobát. Ablakunk a Dunára és a Parlamentre nézett s ezzel ha rövid időre is, de a magyar királyi palota lakói voltunk, amit ugyancsak kevés egyszerű ember mondhat el magáról.

Az egyik régi testőrtől, Tőkés János alhadnagytól hallottam, hogy milyen szomorú látvány volt, amikor vitéz nagybányai Horthy Miklós kormányzó október 16-án kora reggel azzal jött le lakosztályából, hogy nemsokára jönnek érte és leült a kormányzói lakosztályba vezető főlépcső legalsó fokára. A testőralhadnagy hiába kínálta fel az őrszoba melletti fotelt azzal, hogy „Főméltóságú úr, üljön ide!", de „egy volt kormányzónak már ez is jó" – volt a felelet.

Bangha Ernő testőrőrnagy, a magyar királyi Alabárdosok testőrsége parancsnokának leírása szerint Veesenmayer német nagykövet 6 óra előtt érkezett a várudvarban lévő kormányzósági palota főbejárata elé. Kíséretében volt Vattay Antal altábornagy, a Katonai Iroda főnöke, főhadsegéd; Brunswik német altábornagy és Lakatos Géza miniszterelnök. Horthy kijött az előcsarnokból és mind beszálltak a követségi autóba.

A királyi vár akkor még sértetlen épületeiben testőr századparancsnoki beosztásban Szálasi Ferenc mellett sok mindent láttam és tapasztaltam. A biztonsági követelmények megszervezése folyamán volt alkalmam a koronaőrökkel megtekinteni a bombabiztos vár alatti óvóhelyen a szent korona és a korozásái ékszerek páncélládáját, az ezüst kamrát és a bombabiztos óvóhely tanácstermét, amit légiriadónál mi is használtunk. Magát a koronát akkor láttam először, amikor Szálasi Ferenc eskütételére készítették elő és az alabárdos őrséggel átvitték a Palota dísztermébe 1944. november 4-én.

Először október 17-én szerveztem őrséget a Várban. Horthy lakosztályában, nem egészen egy nappal a kormányzó távozása után már erősen garázdálkodtak a németek. Október 18-án a kormányzó hálószobájába lépve egy német katonát csizmástól találtam a kormányzó ágyában s ez ellen azonnal tiltakoztam a katonai irodánál. Sajnos, Erzsébet királynő múzeumában is mindent feldúltak a németek, még a foteleket is összevagdosták.

Két-három nap után a németek jelenlétét feleslegesnek tartottam és tiltakoztam parancsnokaimnál arra hivatkozva, hogy mi ott vagyunk és a biztonsági feladatokat nélkülük is ellátjuk. Tiltakoztam az ellen is, hogy a folyosókon és a főbejárat előtt a németekkel együtt álljunk őrséget.

v. Tőkés János m. kir. testőr alhadnagy szolgálatban, 1936

Tőkés (Hauszinger) János a 23. közös gyalogezred Szakaszvezetője, m. kir. testőralhadnagy, Budapest. 1889-ben született Újszivácon.1910 óta tényleges katonai szolgálatot teljesít. 1914 augusztusában az ezredtörzzsel a szerb frontra ment, később pedig az orosz fronton küzdött 1916. március 1-éig, amikor a bécsi testőrséghez vezényelték. Háborús kitüntetései: Ob, KcsK Ezüst é. é. 20 éves szolg. Jelvény, magyar, osztrák és Bolgár Heé.

A Szálasi-féle hatalomátvételkor kiosztott Árpád-sávos karszalagok viselése sem volt valami népszerű a legénységnél, akármennyire is a németektől való megkülönböztetés célját szolgálta. Két nap múlva tiltakoztam Mészáros István zászlóaljparancsnoknál és kértem, hogy vetesse le a karszalagot, mert mi bizony nem a nyilaspárt hadserege vagyunk. Parancsnokom ezt jelentette is Pogány Imre vezérkari ezredesnek, a Katonai Iroda főnökének, aki pár nap után elrendelte a karszalag levételét.

Századom egyszerű sorkatonákból állt, így a paraszt, kubikus és munkás fiúk egyértelműen fellélegeztek, amikor a karszalagot levehették és a németek nélkül állhattak őrséget a kijelölt helyeken, a vár mélységében az óvóhelyektől kezdve az oroszlán-kapus főbejáratig. Katonáim legtöbbje

Budapesten sem igen járt, csak esetleg hallott valamit a királyi várról, most pedig ott szolgált, hogy a rendre és a biztonságra vigyázzon a háború utolsó mozgalmas pillanataiban.

A frontokon harcoló magyar katona végig vívta harcát, megmentvén a nemzet becsületét az utókor számára. Az „utolsó parancs" szellemében cselekedett az a szegény földműves, munkás, kubikos is, miután véletlenül belecsöppent a magyar királyi vár gyalogos testőrségébe, és állt a vártán, nem szökött meg, pedig a szovjet erők már Soroksárnál voltak. Adassék tisztelet nekik! Mindenesetre a karszalag levétele nemcsak nekik, az egyszerű, vidékről feljött fiúknak, de nekem is óriási megkönnyebülés volt azokban a veszélyesen zavaros időkben. A „nagy családommal", vagyis a századommal együtt november harmadik hetének végéig maradtunk a várban. Ekkor áthelyezték zászlóaljunkat Kőszegre, de nekem egy ideig még Budapesten kellett maradnom. Századom a Kőszeg melletti Velem község gyermeküdülőjében kapott helyet.

Egyik feladatom a koronaőrséggel együtt a szent korona külső őrzése volt., melyet a Velem községi Stirling villa kertjének oldalában lévő pince egy óvóhelynek átalakított helyiségében, páncélládában helyeztek el. *(Lásd 3. sz. Függeléket)*. Ugyanakkor a Stirling villában elszállásolt Szőllősi miniszterelnök és családja, Szálasi Ferenc édesanyja és Szálasi húga, Vilma biztonságáról is gondoskodtunk. Egyébként Kőszegre voltak menekítve a tisztek és a tiszthelyettesek családjai is, így másállapotban lévő feleségem édesanyámmal és húgommal együtt Kőszegen a tiszti üdülőben kaptak helyet. Édesanyám és húgom éppen úgy részt vettek a Kőszeg körüli védőállások munkaszolgálatában, mint a tiszti üdülőben elhelyezett személyek. Ebben az időben Szálasi többször meglátogatta Velemben tartózkodó édesanyját és Vilma húgát.

Én több tiszttársammal együtt Budapesten, a Nemzetvezető közvetlen környezetében maradtam. A hatalomátvétel elején a Nemzetvezető nem akart beköltözni a várba, így minden nap Csobánkára mentünk érte a volt kormányzósági autókkal. Ilyenkor én voltam mellette külső szolgálatban egész nap. Bizony pergő eseményeknek voltam akkor szem- és fültanúja. Csobánkáról a Nemzetvezető mindig két gépkocsi között egy motorkerékpáros vezetésével érkezett a várpalota oroszlános kapujáig. A kíséretében hatan voltunk. Érkezéskor fogadta az udvarlaki őrség tisztelgését, ami a csendőrök feladata volt. A kocsioszlop mindig megállt a várkápolnánál, ahová Szálasi Ferenc pár percre minden nap betért imádkozni.

Mélyen vallásos embernek ismertem meg és puritán ember benyomását keltette bennem. Később az emigrációban főtisztelendő dr. Borbély István S. J. jezsuita atyától hallottam, hogy Szálasi minden évben lelkigyakorlaton vett részt nála, és ő volt Szálasi gyóntatólelkésze is.

A kormány tagjai azonban veszélyesnek tartották a mindennapos csobánkai utat és ragaszkodtak ahhoz, hogy Szálasi a várba költözzön. Ebbe nagy nehezen bele is egyezett, bár vitéz nagybányai Horthy Miklós lakosztályát semmilyen körülmények között sem akarta elfoglalni. Helyette a földszinten, a főbejárat melletti volt Eszterházy lakosztályba költözött igénytelen természetének megfelelő személyi dolgaival. Beköltözése előtt egyszer szolgálattevő szárnysegédként elkísértem menyasszonyának, Lutz Gizellának a budapesti lakására, aki a szüleivel élt.

Szálasi Ferenc nemzetvezető dolgozószobája a volt kormányzósági iroda lett, annak előszobájában szárnysegéde, vitéz Gömbös Ernő tüzérszázados dolgozott. Ma az Országos Széchényi Könyvtár irodája. A Szálasi melletti mindennapi szolgálatban tanúja voltam, hogy a Nemzetvezetőt sokan felkeresték, többek között a különböző országok követei, megbízott képviselői.

A pápai nuncius látogatásakor az ajtón kívül állva hallottam, amikor a nuncius 90 ezer izraelita deportálásának felfüggesztését kérte. Szálasi erre elég hangosan azt válaszolta, hogy mindent elkövet ezért, hiszen a frontokon nekünk is szükségünk van munkaszolgálatosokra. Tudomásom volt Wallenbergnek a zsidó deportálásokat megakadályozó akciójáról is és arról, hogy báró Kemény Gábor külügyminiszter a zsidó deportálás beszüntetését javasolta a Belügyminisztériumnak.

Sajnos a deportálási hajsza a kormány háta mögött folytatódott, annak tudta és beleegyezése nélkül. A németek deportálási akcióját kiszolgáló elemek segítségével ment tovább a deportálás. Ezek legtöbbje fegyintézetekből szabadult és – felhasználva a szovjet csapatok közeledésekor kitört pánikot – a pesti alvilággal összefogva garázdálkodott. Erre utalt később, az akkor már megtört Szálasi 1945 áprilisában a németországi Mattsee tó partján tett sétája közben nekem, mint testőrének. Kijelentette, hogy Mattsee-be csak az ő tudtával jöhetnek miniszterei és a hungarista mozgalom vezetőségéből bárki, majd keserűen hozzátette, hogy „félrevezettek, becsaptak és nem hajtották végre parancsaimat!”. Sétája előtt mindig kiadta az utasítást, hogy környezetéből senkit sem akar látni.

Jelen voltam Szálasi Ferenc nemzetvezetőnek a szent koronára tett állami eskütételén 1944. november 2-án, ami uzdóczy Zadrawecz István katonai tábori püspök segédletével történt. Ennek érdekessége, hogy az ország öt nem koronás államfője közül (Hunyadi János, II. Rákóczi Ferenc, Kossuth Lajos, vitéz nagybányai Horthy Miklós) Szálasi volt az egyetlen, aki a Szent Koronára tett esküt.

Részt vettem azon az 1944 novemberében tartott sajtótájékoztatón is, amin a Nemzetvezető kijelentette, hogy „ő nem antiszemita, a zsidó éppen olyan ember, mint mi vagyunk. De vannak fajták, akik nem tudnak egymás

mellett élni, ezért ezeknek, így például a zsidóknak, saját államot kell alakítaniuk". A zsidóság kiszállítására vonatkozó német kívánalmat Szálasi nem egyszer megtagadta.

Szolgálattevő szárnysegédként jelen voltam azon a Nemzetvezető által valamikor novemberben tartott úgynevezett fejtágító, általános irányelvekről szóló beszéden is, melyre az ezredesektől a tábornokokig a vezérkari tiszteken át mindenki megjelent. Szigorú biztonsági intézkedések előzték meg a királyi vár dísztermében tartott beszédet egy Szálasi-ellenes összeesküvés vagy hatalomátvételi kísérlet megelőzésére. Rám, a 26 éves fiatal tisztre, igen nagy hatással volt, amikor Szálasi Ferenc kíséretében vitéz Gömbös Ernővel, a nemzetvezető szárnysegédével együtt bementünk a díszteremben várakozó magas rangú katonatisztek elé. Vitéz Gömbös Ernővel az volt a feladatunk, hogy szemmel tartsuk a gyülekezetet és elhárítsunk egy esetleges merényletet, rendzavarást.

Azt viszont utólag tudtam meg vitéz Szatmáry Károly csendőrszázadostól, aki biztonsági megfigyelőként maga is ott volt nyomozóival, hogy az összegyűlt tömegben csendőrök is voltak. Vitéz Szatmáry Károly csendőrszázadossal Szabadkán találkoztam először, amikor Baján élő szüleimtől hozott üzenetet. Később Torontóban szoros kapcsolatba kerültem vele. A Csendőr Múzeumban említette, hogy annak idején ott látott Gömbös és Szálasi mellett azon az emlékezetes beszéden a királyi vár dísztermében.

November elején újabb feladatot kaptam. Szegedi Ottó főhadnaggyal együtt átküldtek Veszprémbe, a Honvédelmi Főparancsnokság jövendőbeli főhadiszállásának szemrevételezésére, amire Mindszenty püspöki palotája volt kiszemelve. A hely azonban nem volt megfelelő. Így Farkasgyepün készítettük elő a főhadiszállást november 8-án Hatz (Hátszegi) József (akit mindnyájan csak Szepinek hívtunk) volt olimpiai vívóbajnokkal, aki akkor a Honvédelmi Minisztérium törzsszázad parancsoka volt.

Nagyon jó barátok lettünk. Farkasgyepün sokat voltunk együtt, esténként sokat beszélgettünk, s egyszer kártyázás közben az ügyeletes a telefonhoz hívott azzal, hogy Beregfy Károly honvédelmi miniszter akar velem beszélni. Azt a utasítást kaptam, hogy Hátszegi (Hatz) József századost a további parancsig tartóztassam le. A parancs annyira meglepett, hogy szóhoz sem jutottam, mire a miniszter megkérdezte; miért a nagy csend? Nem értem – válaszoltam –, miért kell letartóztatnom? Azért – volt a válasz –, mert Hátszegi százados úr megbízhatatlan, mert bátyja, Hátszegi Ottó vezérkari ezredes átállt a szovjet csapatokhoz. Ezzel Beregfy letette a kagylót.

Őrültségnek tartottam, hogy ezért kell a barátomat letartóztatnom, de a parancs az parancs, tudomásul kellett vennem! Visszatérve az asztalhoz

először nem mondtam meg, hogy miért telefonáltak. Később, a kártyaparti végén látták rajtam a többiek, hogy valami nincs rendjén, és még nagyobb volt a meglepetés amikor megmondtam, hogy „Szepi, parancsot kaptam azonnal tartóztassalak le, mert fivéred Ottó, vezérkari ezredes, átállt a szovjetekhez".

Szegény Szepi, nem akart hinni a fülének. Hozzám hasonlóan mindenki igazságtalanságnak tartotta a rendelkezést, de a parancs az parancs. Annak rendje és módja szerint a szolgálati szabályzat előírásának megfelelően Szepit átkísértem egy üres szobába. Ő is tudta, hogy nincs más választásunk. Elvettem tőle mindazt, amit ilyenkor el kell venni, és azzal búcsúztunk egymástól, hogy holnap ismét találkozunk.

Másnap kora reggel arra lettem figyelmes, hogy valaki kiabálja a nevemet. Beregfy vezérezredes volt, aki jól leszidott, mondván, hogy nem tudom mit kell csinálni, ha valakit letartóztatnak?! A hibát ott követtem el, hogy Szepinek a birgerli csizmájából nem vettem ki a fűzőt. Beregfy parancsára Szepi barátom egy német foglytáborban kötött ki, de – amint az később kiderült – jó helyre került.

Nem sokkal ezután, 1944. december 3-án visszarendeltek Budapestre a Veszprém fölötti Bakony hegységben levő Farkasgyepűről. December 4-én Szálasi Ferenc nemzetvezető kíséretében, mint szolgálattevő testőrtiszt Mészáros István testőrezredes, zászlóaljparancsnok; Beregfy Károly vezérezredes, honvédelmi miniszter; báró Kemény Gábor külügyminiszter és még néhány más személy társaságában Berlinbe utaztam. Szálasi tárgyalásra ment Hitlerhez, hogy nagyobb felmentő csapaterőt és több harckocsit kérjen Budapest védelmére.

Hegyeshalomig autón mentünk, mert a Nemzetvezető meg akarta szemlélni a Győr környékén folyó erődítési munkálatokat. Odaérkezve a zsidó munkaszolgálatosok a többiekkel együtt erősen dolgoztak a harckocsik feltartóztatására szolgáló árkokon. Nekem a Nemzetvezető biztonságára kirendelt testőrökkel együtt szigorú rendszabályok szerint kellett eljárnom. A Nemzetvezető minden formaságot megtiltott a zsidó munkaszolgálatosokkal folytatott beszélgetésének idejére. Ezért azok nem is tudták, hogy kivel állnak szemben. Szálasi megkérdezte tőlük, hogy milyen az ellátásuk, az elhelyezésük. Kielégítő választ kapva a beszélgetés végén felfedte kilétét nagy meglepetést okozva ezzel a munkaszolgálatosoknak.

Hegyeshalomnál szálltunk fel a Turán nevű kormányzósági vonatra. Egész úton szolgálatban voltam. Nem éreztem valami nagy biztonságban magam, hiszen az adott körülmények között utunk Európán keresztül meglehetősen veszélyes vállalkozás volt, hiszen minden pillanatban ki voltunk téve egy ellenséges bombázásnak, erre azonban szerencsére nem

került sor. Németföldre érve a fogadásunkra küldött kormányképviselők vacsorát adtak a Nemzetvezető tiszteletére. A meghívást nekem kellett jelentenem Mészáros István testőrparancsnok utasítására Szálasinak. A jelentés után Szálasi azt üzente Mészárosnak, mentse őt ki azzal, hogy fáradt és a Hitlerrel való másnapi találkozóra kell felkészülnie. Nekem még külön megjegyezte: 'jó az a vacsora, ami itt van, nincs kedvem a németekkel enni'.

A berlini vasútállomásról egyenesen a szálláshelyünkre mentünk. Arra emlékszem, hogy én a Szálasit követő autóban Ribbentrop és báró Kemény Gábor külügyminiszterekkel ültem együtt, mint szolgálattevő testőrtiszt. A Nemzetvezető kíséretét Hitler Gasthaus-ában helyezték el. Berlinbe kora du. érkeztünk és már előre azon sajnálkoztunk, tán hiába jöttünk idáig, esetleg mégsem látjuk Hitlert. De másképp történt, mert vacsora után magasrangú német tisztek jöttek értünk és mindnyájunkat elvittek a birodalmi kancelláriába.

A sötét, lebombázott Berlinen keresztül érkeztünk a kancelláriához. A ruhatárban német vezérkari tisztek segítették le katona köpenyeinket. Ugyanakkor biztonsági okokra hivatkozással át kellett adnunk szolgálati pisztolyainkat, majd végigtapogattak, hogy nem maradt-e nálunk fegyver. Meglepődtünk, bár megértettük, hogy fegyverbarátság ide vagy oda, a biztonság az első, főleg a Hitler ellen elkövetett merénylet után! Mikor kijelölt helyünkre vezettek, egy nagy egybenyíló helyiség mellett haladtunk el, ahol magasrangú német tábornokok voltak. Ekkor láttam Guderian, Keitel, Dönitz tábornokokat a katonatisztek között.

A fogadóteremben egy csoportban várakoztunk. A megbeszélés végén a Führer dolgozószobájából Szálasi, Beregfy és Kemény mellett kijött maga Hitler, Ribbentrop külügyminiszter és több magasrangú német katona. Hitlerrel együtt felénk, a várakozó kíséret felé tartottak.

Hitler és emberei kb. 3 méterre álltak meg előttünk. Hitler üdvözölt bennünket és megszólította vitéz Vámos Gáspár szakszolgálatos századost, akit a csoportunkban felismert. „Vámos úr, örülök hogy maga is itt van!" Vámos százados ugyanis vitéz nagybányai Horthy Miklós kormányzó látogatásakor már járt Hitlernél. Akkor ő volt a kormányzó kíséretében a protokoll-szolgálat egyik külügyi tagja.

Hitler kezén még látszottak a merényletkor történt sérülés nyomai, bár tekintete barátságos és szuggesztív volt. A hivatalos üdvözlés a fotóriporterek fényképezésével ért véget. Az eseményről készült csoportkép később, valahol Bö hmerwald-ban, a Turán vonaton lévő ládáimmal együtt a cseh kommunisták kezébe került,

1944. december 8-án értünk vissza Budapestre. Fiatal tisztként a politikában nemigen voltam járatos, így nem nagyon ismertem a kíséretet,

akikkel egyszerű szolgálatban lévő katonaként utaztam a vonaton. A magyar határ előtt a külügyminisztérium udvariassági vacsorát adott a velünk utazó német előkelőségeknek.

Szolgálattevő szárnysegédként megint én jelentettem a Nemzetvezetőnek a vacsorára szóló meghívást. Ő ismét kérte, közöljem, hogy elfoglaltsága miatt megint nem vehet részt, majd megjegyezte, nincs olyan hangulatban, hogy az országot fenyegető nagy veszélyben ilyen jelentéktelen dolgokkal foglalkozzon. Hozzátette még: „mindent megtettem Hitlernél, hogy nagyobb páncélos erőt kapjunk, de sajnos nem nagyon bízok kérésem teljesítésében". Emlékezetes élmények, nagy események voltak ezek számomra. Sohasem hittem volna, hogy a háborúban ilyen érdekes és egyedi szerep jut majd nekem.

Berlinből december 8-i visszatérésünk után a budai várban lévő szállásomon az éjszakai ágyúzás és bombázás zaja mellett kimerülten aludtam el, nem is gondolva arra, hogy a szovjet csapatok már ilyen közel vannak. Másnap, december 9-én a Kőszegtől nem messze fekvő Velem községben állomásozó századomhoz mentem, ahol bizony sok tennivalóm volt. Különböző biztonsági feladatokat kellett ellátnom részben a faluban, részben Kőszegen. Amint említettem, feleségem Budapestről már korábban megérkezett. Velemben kiutaltak egy lakást nekünk, ahol 1945. március 25-ig voltunk együtt. Ez alatt az idő alatt édesanyám húgommal együtt a kőszegi tiszti üdülőben volt elszállásolva. Tudtuk, ha a szovjet hadsereg feltartóztathatatlanul előrenyomul, akkor Ausztriába, illetve Németországba leszünk kitelepítve. Velem állomásparancsnoka vitéz Gömbös Ernő tüzérszázados, Szálasi szárnysegéde volt.

Századommal tovább folyt a frontszolgálattal kapcsolatos kiképzés a Kőszeg fölötti hegyekben levő Hermann forrásnál, ami az első hó után már sí-kiképzéssel volt egybekötve. Egy alkalommal – csak az általános hangulat illusztrálására jegyzem meg – egy nyilas pártszolgálatos jött az irodámba és főhadnagy testvérnek szólítva karfelemeléssel köszöntött. Azonnal kiküldtem az irodából azzal, hogy ez nem párthadsereg, itt katonás tisztelgés és főhadnagy úr megszólítás az előírás.

Egy másik eset legénységem kőszegi kimenőjével kapcsolatos. Egyszer, visszatértük után azt jelentették, hogy a városban a járdán menve két számonkérő csendőrszázados jött velük szembe, akik durva szavakkal zavarták le őket a kocsiútra, mondván, a járda az övéké. Kilétüket megtudva feljelentettem őket, és mikor fegyelmit kaptak, azzal fenyegetőztek, hogy majd elintéznek a számonkérő széknél! Engem ez persze nem érdekelt.

A koronát és a koronázási ékszereket tartalmazó páncélládát szintén Velembe, a Stirling villa kertjébe hozták és a bunkerben helyezték el, mi-

vel a kijelölt kőszegi óvóhely nem volt készen. Egy hajnalban azzal ébresztettek katonáim, akik a külső őrséget látták el a koronaőrség mellett, hogy baj van, veszélyben a korona, mert a nagy esőzések miatt feltört a talajvíz a bunkerben. Hajnali 3-4 óra között mentem ellenőrizni és láttam, hogy nagy veszély nincs, mert a víz elfolyt a falon és a páncélládát nem érte el.

Március 26-án a szovjet csapatok előretörése miatt édesanyám a húgommal és feleségemmel együtt a testőrséghez tartozó tisztek, tiszthelyettesek, és az egyéb alkalmazottak családtagjaihoz hasonlóan a Honvédelmi Minisztérium és a Honvéd Főparancsnokság részére kijelölt Turán nevű, volt kormányzósági vonattal hagyták el az országot Sopronon keresztül. Elég nagy megpróbáltatások, az angolszász bombázók és vadászrepülők támadásai közepette jutottak el Ausztria-Németországba. Sopronból Hammer-Eisenstadtba (cseh protektorátus Böhmerwald) irányították a vonatot, ahol a család a háború befejezéséig maradt.

Századomat a nagyhét csütörtökén, március 29-én Kőszeg védelmében bevetésre rendelték. Egész éjszaka a közeli ágyúzaj azt sejttette, hogy a szovjet csapatok nagyon közel lehetnek. Hátra maradt személyi dolgaimat legényem, Gyulai János csomagolta a hadnagyi avatásomra kapott Ludovikás kofferba, ami sajnos az első szovjet gyűrűből való kitörésnél az ellenség kezébe került.

Mikor korán reggel elhagytam velemi lakásomat, másik legényem, Pusztai Pál a falról levette a feleségem által hátrahagyott kicsi fekete feszületet, mely ma is megvan, azzal, hogy a nagyságos asszony kérte őt, nyomja majd a kezembe, hordjam a zsebemben, őrizzem meg, amíg újra találkozunk! Akkor már tudtam, hogy a határ közelében ez az utolsó állomásom Magyarországon, mert visszaút nem lesz! Azóta is sokszor eszembe jutottak ezek a reménytelennek látszó pillanatok, utolsó perceim magyar földön, az, amikor a határon maroknyi földet tettem a zsebembe, amit a mai napig is őrzök.

Századom harci alakzatban, járőrökkel biztosítva, éjjeli menetben, a teljes felszereléssel megrakott szekérvonattal együtt érkezett Kőszegre. Az ellenséggel útközben felvett harcban járőreim megsemmisültek. Megérkezésem után vitéz Horkay László százados, zászlóaljparancsnokhelyettes utasítására a Kőszeg-Szabóhegy közötti, a szombathelyi műút mellett lévő terepszakasz egy részét foglaltam el századommal. Egyik járőröm Velem és Kőszeg között, Cák község szélén szovjet páncélautós felderítőkkel vette fel a harcot, de páncélöklöllel visszavonulásra kényszerítették őket, így azok Kőszegszerdahely irányába vissza is vonultak.

Kőszeg ideiglenes védelmével a város kiürítésének megtörténtéig Kubicza Kázmér vezérkari ezredes, a város és a járás katonai közigazgatási

parancsnoka és a melléje beosztott Király Béla vezérkari százados volt megbízva. (Lásd *„Hadak Útján”* XXX. Évf. 341 sz. 1978. nov.).

Mészáros István testőrezredes, zászlóaljparancsnok a Nemzetvezetővel együtt települt Semmering, Salzburgon keresztül Mattsee-be, a németek által Szálasinak kijelölt szálláshelyre, ezért a zászlóaljparancsnokságot vitéz Horkay László századosnak adta át. (Lásd az *1. sz. Függeléket*: „Összefoglaló Jelentés a Testőr Zászlóalj Kőszegi Bevetéséről”, melyet másolatban a Hadtörténelmi Levéltárból kérte ki és küldte el nekem prof. dr. Bakay Kornél történész, a kőszegi Jurisics Miklós Városi Múzeum igazgatója.)

Miután Malonyai csendőrszázados századát kivonták a Király-völgyet lezáró védőállásból, annak átvételekor vitéz Horkay századparancsnok belátásomra bízta, ha egy erős szovjet nyomás következtében azt nem tudom tartani, vonuljak vissza a Királyhegyre, a zászlóalj gyülekezési helyére, a Hermann forrás és Irottkő irányába. Különböző irányba felderítő járőröket küldtem, akik Cák-Kőszegszerdahely felől erős harckocsis és gyalogsági egységek előrenyomulását jelentették. Szakony irányából a 9. gárda seregének harckocsis egységei közeledtek, míg Lukácsházánál az ellenséges gyalogság készült támadásra.

Tőlem, Kőszegtől délre nem volt senki. A balszárnyamon a védőállásban Péterfy Sándor alezredes 5. légvédelmi tüzérosztálya állt 3 üteggel. Az ő jobbszárnyukat biztosítottam. Tüzelőállásukból az előretörő harckocsikból nagyon sokat kilőttek. Március 28-án délután már többszáz harckocsi közeledését jelentették és a balszárnyamon lévő 3 üteget ki is lőtték. Péterfy Sándor utóvédnek kijelölt tüzéreivel együtt, az önfeláldozó harcban hősi halált halt. Egyedül maradtam, mert bal- s jobb szárnyamon már nem volt senki se. Ekkor a legjobb belátásom szerint megkezdtem századom kivonását és visszavonultunk a Szabó-hegy irányában a Királyhegyre, Szálasi volt bunkerének közelébe, a főhadiszállás színhelyére (Gyepü II.). A menekülő német-magyar csapatok által felhalmozott és ott maradt lőszert felhordtuk a Királyhegyre. Aztán az ellenség félrevezetésére és visszavonulásunk megkönnyítésére a nagymennyiségű lőszert felrobbantottuk, amivel sikerült is megtévesztenem az óriási fölénnyel, páncélos és gyalogos erőkkel támadó ellenséget. A támadást abbahagyták és késő estig a hegyeken csak járőrökkel operáltak.

Egyébként a felettünk köröző kis német felderítő repülőgépek is azt hitték a nagy „tűzijáték” láttán, hogy óriási harc folyik odalent a szovjettel. Így nemcsak a Kőszegről és környékéről az ökrös- és lovasszekereken menekülő terhes anyák és gyerekek átjutását segítettük elő az osztrák határon, de a zászlóalj többi egységeinek sikeres visszavonulását is a kőszegi körzetből.

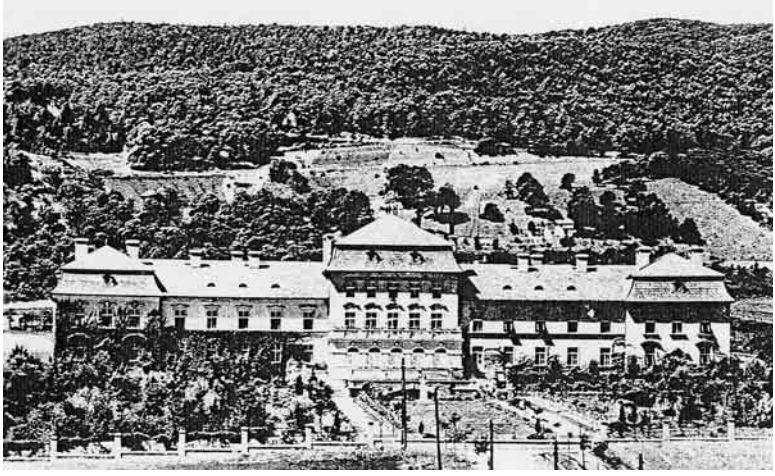

Honvédtiszti üdülő, Kőszeg – Királyhegy – Szabóhegy

Késő este Királyhegyen személyesen vezettem egy járőrvállalkozást egy szovjet járőr ellen, akik a királyhegyi betonbunker, a volt Szálasi főhadiszállás drótakadályai előtt azt kiabálták a nevemmel együtt, hogy „adjam meg magam, semmi bántódásom nem lesz."

Mikor ez tudomásomra jutott, járőreimmel a drótakadály előtt azzal a csellel, hogy megadom magam, elfogtam az oroszul és magyarul jól beszélő ruszin járőrt, köztük volt magyar katonát. A kihallgatáson elmondta, hogy egy orosz tábornoktól kapta a parancsot, aki mellett ott volt Király Béla vezérkari százados.

Király Béla árulásáról napközben, még a védőállásban kaptam a hírt, hogy az állomásparancsnoksági iratokkal együtt lejelentkezett a szovjet csapatoknál. Az orosz katonákat és a ruszint magunkkal vittük a határig. A sebesültek és a járni nem tudók terheinek a cipelésére használtuk fel őket, majd szabadon engedtük.

ÚT A HAZÁTLANSÁGBA

1945. március 29-én a robbanás nagy zenebonájának leple alatt a Kőszeg városa védelmében lévő századommal késő éjszaka gyalogmenetben utolsónak visszavonultunk a Hermann forrásnál gyülekező zászlóalj megmaradt részlegéhez. Az éj leple alatt az én századomtól is sokan megszöktek. Nem akarták az országot elhagyni, mivel várta őket a családjuk, házuk, jószáguk. Raj- és szakaszparancsnokaim jelentették az éjszakai menet közben, hogy a sötétben tünedeznek embereink az erdőben. A rajvezetőktől, akik beszéltek a „szökevényekkel", megtudtam, hogy a Korponay Miklós vezérkari százados által szervezett kopjások szabad csapatába akarnak beállni és partizánként harcolni a kommunisták ellen.

A Hermann-forrást elhagyva századom az utóvéd szerepét kapta, de akkor már Ausztria felé előttünk is orosz csapatok jártak. Az Irottkőn áthaladó úton Léka (Lockenhaus) előtt csütörtökön, március 29-én kb. hajnali három órakor vitéz Horkay százados, zászlóaljparancsnok kiadta az utasítást: szó sem lehet több szökésről, mert az veszélyezteti visszavonulásunkat. Elrendelte a legénység felszólítását, hogyha valaki nem akar Ausztriába menni s helyette inkább visszatérne falujába, az mehet, de ha később szökik meg, azt elfogás esetén szökevényként kezeljük.

Visszamentem megmaradt legénységemhez. A parancsot kihirdetve Dabis Alajos őrmester vezetésével mintegy 25-30 legénységi állományú egynapi élelemmel megtöltött tarisznyát kapott és engedélyemmel hazaindultak otthonukba. Cserébe azonban vissza kellet hajtaniuk a korábban rekvirált, de nekünk már fölöslegessé vált hatóságilag igénybevett lovakat és szekereket.

Nagy meglepetésemre Dabis Alajos volt őrmesterem 1992 nyarán a századom még élő tiszthelyettesei és tiszteseinek részvételével Hódmezővásárhelyen fehér asztal melletti találkozót rendezett. Ekkor tudtam csak meg, hogy 1945 tavaszán mindenki szerencsésen hazaért.

Az ismételten tragikus „átrendezés" után a Lékára vezető úton megsemmisíttettem azokat a dolgokat, amiket egy bekerítés esetén nehezen vihetnénk tovább és önként jelentkeztem tiszti járőrnek. A faluba vezető lejtőn lemenve jutottunk Lékára, hogy felderítsük a szovjet csapatok hollétét. A falu előtti erdő szélén a szurdokban (mélyen fekvő út a hegyekben) két tiszttársam, egy tartalékos zászlós és egy továbbszolgáló próbaszolgálatos százados kérte, ne menjünk tovább, mert nekik családjuk van. Mivel a feladatot nekem végre kellett hajtanom, magányosan folytattam utamat a faluba vezető hídon keresztül. A falu majdnem üres volt,

csak egy-két öreg nénikével találkoztam, akik mondták, hogy a szovjet haderők gyors csapatai már kora reggel elmentek és csak egy páncélgépkocsis járőrt hagytak a falu másik végén. A felderítést így egymagam végrehajtottam.

Századommal elővédként a kora reggeli órákban Lékánál áttörtünk az ellenséges vonalon és egy páncélgépkocsis járőrt megfutamítva folytattuk utunkat a magas hegyeken és úttalan utakon: Borostyánkő, Kirschlag, Aspang, Molzegg, Semmering, Mürzzushlag, Mariazellen át St. Pölten vasútállomásig. Április 3-ig négyszer voltunk bekerítve (Léka, Aspang, Molzegg, Semmering), de mindig szerencsésen átcsúsztunk az ellenséges vonalon. Egy ideig a szovjet csapatokkal párhuzamosan haladtunk. Mivel ők mindenhol az utakat használták, így mi árkon-bokron keresztül, a hegyek tetején, az erdők védelme alatt haladtunk. Aspangnál, párezer méter magasban, a havas hegytetőn töltöttük az éjszakát, ahol fenyőgallyal vetettünk ágyat s abba feküdtünk a jeges havon. Akkorra már oly kimerült voltam, hogy az sem érdekelt, ha fogságba esek.

Ennivalónk sem volt már. Az utolsó napokban a kulacsunkban lévő kristálycukron éltünk. Molzeggnél lefekvéskor láttuk, hogy lent ég a falu és a szovjet csapatok hajtják a lakosságot. Ott már csak az alvás érdekelt a nagy kimerültségben, elfásultan bár, de a másnapi fogságba esés lehetőségének gondolatával feküdtem le. A szovjet csapatok szerencsére nem vettek észre bennünket.

Reggelre a szovjetek tovább mentek, így mi is folytattuk utunkat Semmering felé. A semmeringi viaduktnál a németek nem akartak átengedni bennünket, mondván, hogy a viadukt alá van aknázva és robbantani akarnak. A végén, fegyveres fenyegetőzés közepette, mégiscsak átkerültünk. Utánunk fel is robbantották a viaduktot, hogy a közelgő szovjet csapatok átkelését megakadályozzák. Semmeringnél a németek kitüntették zászlóaljunkat a „hősies kőszegi ellenállásért", miután tudomásuk volt felderítő gépeik jelentéseiből arról, hogy egy napig feltartóztattuk az ellenséget. A nagy „zenebona" őket is megtévesztette, mert azt gondolták, hogy heves harcban voltunk a szovjet csapatokkal.

Semmeringnél az ellenségtől megszabadulva már nyugodtabban mentünk a Mariazell felé vezető országúton április 2-án, de a biztonság kedvéért azért az út két oldalán járőrökkel biztosított menetben. Jó megérzésem volt a biztonságunkat illetően, mert a szembe jövő ittas német katonákkal és nőkkel megrakott páncélgépkocsiról leugrálva vették el az előttünk haladó katonáktól fegyvereiket, a tisztektől meg pisztolyaikat.

Én azonnal intettem az oldalamat biztosító járőröknek, akik páncélököllel kilépve az erdőből körülvették a német páncélgépkocsit, majd visszaadattam velük a jogtalanul kisajátított holmikat. Erélyes fellépé-

semmel, a páncélököllel és géppisztolyokkal felszerelt századom „szövetséges német területen" mozogva, így hiúsította meg ezt a szégyenletes akciót. Lefegyverzésünk és kifosztásunk nem sikerült nekik.

Mariazell után St. Pölten vasútállomásán bevagonírozták a zászlóaljat és a Honvédelmi Minisztérium és a Honvéd Főparancsnokság kitelepítési helyére, a Tann-i (Pharkirchen-Simbach) körzetbe, az Alsó-bajorországi Elberg falujába irányították. Ekkor a Nemzetvezető szolgálatára és a Koronaőrség megerősítésére századom egy részével, kb. 15 emberrel engem is Mattsee-be helyeztek.

1945. április 6-tól április 30-ig Mattsee-ben teljesítettünk őrszolgálatot. A koronát és a koronaékszereket tartalmazó páncélládát egy öreg, volt Hangya teherautón egy rossz ponyva alatt rejtették el. Ennek a teherautónak a külső őrzését látták el embereim anélkül, hogy tudták volna, mit is őriznek. Csak Pajtás Ernő ezredes, a koronaőrség parancsnoka, Szálasi Ferenc nemzetvezető, Mészáros István testőrezredes, Szőllősi Jenő miniszterelnök helyettes és egy koronaőr tiszthelyettes tudott a drága rakományról. (*Lásd a 4-5-6. sz. Függeléket*: helyszínrajz, hol volt a Szent Korona elásva.)

Mattsee-ben másnaponként voltam szolgálatban a Nemzetvezető mellett. Hol az irodája előtt vagy a lakása közelében, hol a Mattsee partján tett sétái alatt vigyáztam személyes biztonságára. Amikor sétára került a sor, a Gestapo távolról nemcsak figyelt, de tisztes távolból követett is bennünket. Gondolom, nekik is tudomásuk volt arról, hogy nyugati titkos kezek (az angol titkosszolgálat?), vagy tán maguk a németek Spanyolországba szerették volna menekíteni Szálasit. Ezt onnan tudom, hogy egyszer épp szolgálatban voltam Szálasi dolgozószobája előtt, amikor Kurt Haller német követségi tanácsos kihallgatásra jött. A német vendéget Mészáros István testőrezredes jelentette be. Mikor a Nemzetvezető kikísérte a német követségi tanácsost, hallottam, amikor ismételten kijelentette Kurt Hallernak, hogy Ő bizony nem menekül!

Egy idő múlva ismét megjelent Kurt Haller német követségi tanácsos. Amikor Mészáros testőrezredes jelentette, hogy ismét itt van a német tanácsos, Szálasi ingerülten mondta: „én nem menekülök, ha bűnös vagyok, vállalom!" Mészáros testőrezredestől tudtam meg, hogy Haller tanácsos Szálasinak felajánlott egy repülőgépet két személyre azzal, hogy Szálasi azon menjen Spanyolországba. Szálasi Ferenc sétái alatt többször kijelentette előttem, hogy tetteiért vállalja a felelősséget.

Jelen voltam Szálasi Ferenc április 28-i esküvőjén, amit a Mattsee-i katolikus templomban tartottak. A plébános az esküvő után – mindenki legnagyobb meglepetésére – Hitler Mein Kampf-ját ajándékozta az ifjú párnak.

1944. január, Szabadka

Szolgálati sétáim alatt volt egy eset, amikor a Nemzetvezető elbeszélgetett velem. Kiábrándultan beszélt a Hungarista Mozgalom és a Nyilas párt egyes vezetőiről, mert úgy érezte, félrevezették. Egy más alkalommal így szólt hozzám: „Főhadnagy úr, ha emigrációba kerülnek, mondja el volt követőimnek, a párt embereinek, ha a Haza érdeke azt kívánja, tagadjanak meg engem, tagadják meg a pártot, mert első a nemzet!”

1945. április 30-án, az amerikai erők gyors közeledése miatt Szálasi nemzetvezető a testőrség vele maradt részét velem, a parancsnokukkal együtt azonnali hatállyal áthelyezte a Honvédelmi Minisztérium és Honvéd Főparancsnokság törzsszázadához Eibergbe, az Alsó-bajorországi Pharkirchen körzetébe, ahol hozzátartozóink voltak. Szálasival csak az önként jelentkezők egy maroknyi csoportja maradt, így századomból az egyik legjobb, legfegyelemezettebb őrmesterem Horváth Antal, aki tudomásom szerint később New Yorkban halt meg.

Szálasi Ferenc felajánlotta testőrségi autóit, hogy a családunkat – mielőtt Tann-ba a zászlóalj és századom maradványaihoz visszamegyek – hozzuk el Hammar-Eisenstrasse-ból. A Nemzetvezető nem akarta, hogy vele együtt mindnyájan amerikai fogságba essünk.

Hammar-Eisenstrasse-ban nagy volt az öröm megjelenésünkkor. Korábban leveleztünk már futár útján, de az messze elmaradt a személyes együttléttől. Visszafelé jövet, Sherding közelében felvettük Alföldi Gézát és átmenekítettük Pokingba. A németekkel ekkor is bajunk volt, mert le akartak ismét fegyverezni. Ekkor sült el véletlenül Zoltai József hadnagy zsebében csőre töltött pisztolya. Megsebesült és így őt, sajnos, az ottani kórházban kellett hagynunk. Ahogy hallottam, később Brazíliába vándorolt és ott is halt meg.

Tann-ba érkezve a Honvédelmi Minisztérium és a Honvéd Főparancsnoksági törzsszázadhoz kerülve parancsnokom dr. Olajos Sándor százados lett. Itt a családosokat bajor parasztházaknál helyezték el, míg a legénység egy iskolában kapott szállást. Pár hónapig katonai rend volt. A háború befejezése után kezdődött meg a hazatelepítés, de nálunk csak azoknak, akik haza akartak térni.

A HÁBORÚ VÉGÉN

Családommal, állapotos feleségemmel, édesanyámmal és húgommal Eibergtől 3 km-re egy Stalhoffer nevű bajor parasztnál voltunk elszállásolva. Német jegyrendszeren éltünk és megmaradt értékeinket adogattuk el, hogy abból pótoljuk a hiányzó élelmet. Feleségem unokatestvére, Péntek Béla főhadnagy, aki Palicson mutatott be bennünket, Tann községben lakott Szegedi Ottó főhadnaggyal együtt. Mindkettőjüket még Szabadkáról ismertem. Szegedi Ottóval egy századnál voltunk az Akadémián, de őt már júniusban hadnaggyá avatták, mivel előbb került a Ludovikára, mint én.

Az amerikai csapatoknak a faluba érkezése előtt elástam szolgálati pisztolyomat a közeli erdőben, ahová gombázni jártunk. Mivel rossz hírek keringtek a bevonuló amerikaiakról, édesanyám és a húgom kitömte a hasát, hogy feleségemhez hasonlóan állapotosnak látszanak, aki akkor várta első fiamat, Lászlót. Azt sem tudtuk, hogyan viselkednek majd az amerikaiak a volt ellenséggel. Ezért házigazdám az istállóba, a jászol szalmája alá bújtatott. Itt maradtam addig, amíg az első egységek elhaladtak. Persze bejöttek a házba, ahol italt, lányokat kerestek, de nálunk nem erőszakoskodtak. A faluban két tiszt bajtársamtól, Péntek Bélától és Szegedi Ottótól elvették csizmájukat, kitüntetéseiket, cserébe egy rekvirált régi Mercedest hoztak nekik.

Pár nap múlva „kitört" a béke. A megszálló csapatok parancsnoka elrendelte a fegyverek beszolgáltatását és minden tisztet kihallgattak. A kihallgatást egy zsidó származású, magyarul beszélő hadnagy végezte. Mindjárt azzal kezdte, hogy semmit se tagadjak, ők ugyanis mindent tudnak rólunk! Egyik alkalommal, mikor dr. Hász István honvéd tábori püspök atya tartotta a szentmisét a faluban, prédikáció közben véletlenül azt mondta, hogy „Jézust, amikor elfogták azok a pogány amerikai – akarom mondani – római katonák…" Ez persze nyelvbotlás volt, de mivel mindenki mosolygott, az amerikaiak nem vették észre.

Az amerikai megszálló csapatok második hulláma már normálisabb volt. Ugyan előfordult, hogy amikor katonáim az egyik paraszthánál az ablak tükrében borotválkoztak, a géppisztollyal vadászó katonák az egyiket véletlenül meglőtték. Ennél nagyobb baj szerencsére nem volt.

Itt született László fiam 1945. augusztus 17-én. Dr. Hász István honvéd tábori püspök keresztelte. Ez sem ment egészen simán, mert csak keresztelés közben kérdezte meg, hogy mi is lesz a fiúcska neve? Csaba! – feleltük, mire a püspök atya azonnal kijelentette, hogy akkor nem lesz

keresztelő. Ez pogány név, mondta, miközben levette stóláját. Közölte, hogy vagy István lesz, mint ő, vagy nincs keresztelő. Erre mondtam, hogy a családban már van egy István, László jobb lenne… Ebben meg is egyeztünk s így lett a Csabából László. Később mégis lett egy Csabánk.

Dr. Hász István tábori püspök sokszor volt vendégünk. Inget és egyéb ruhafélét is adtam neki, mivel a falu plébánosa nagyon szűkmarkú volt a püspök atyával. Németországban akkoriban nagy volt a szegénység, éheztek az emberek. Rengeteg sóskát ettünk, amit a réten szedtünk, emellett eladogattuk személyes értékeinket, hogy élelmet tudjunk venni. A beszolgáltató parasztszekerek után menve szedtük fel az azokról leeső burgonyát, hogy legyen egy kicsivel több ennivalónk. Bizony, elég sokat éheztünk akkoriban. Az élet azonban ment tovább, bár egyes helyekről a menekült magyarokat akaratuk ellenére vitték haza.

Egy nap üzennek értem a faluból, hogy Bakos Antal híradós őrnagy szeretné, ha meglátogatnám. Lakásukba lépve hát kit látok nagy meglepetésemre, mint Hátszegi (Hatz) Szepit, aki azzal fogadott, hogy „most én vagyok az úr!” Ő volt az, akit Beregfy vezérezredes, honvédelmi miniszter parancsára annak idején Farkasgyepün letartóztattam. Szepi rögvest elmesélte, hogy végülis jól járt az akkori letartóztatással, mert a mauthauseni fogolytáborban igen jó ellátásban volt része a többi magyar nagysággal, köztük ifj. Horthy Miklós volt követtel együtt. Innen az amerikai megszállás után Olaszországba, Capri szigetére került, ahol még jobb dolga lett.

Igen hálás volt, hogy megmentettem a háború veszélyeitől majd közölte, hogy most hazafelé tart. Kértem, ne csináljon ilyen hülyeséget, mert sok baja lesz a kommunistákkal. Ám ő hazament, pár hónap múlva le is tartóztatták. Mint később megtudtam, másfél év múlva szabadult és akkor is csak a magyar Vívószövetség kikérésére. A magyar vívócsapat edzőjének nevezték ki. Szepi barátom később olimpiai vívóbajnok lett Ausztráliában.

Szepivel legközelebb 1967-ben a montreáli vívó világbajnokságon találkoztam újra. Míg élek, nem felejtem el ezt a találkozást sem. Oldalbíróként tevékenykedtem az Université de Montreál sportcsarnokában tartott kardvívó versenyen. Magyarország legjobbjai is itt voltak. Az egyik meccs közben a termen áthaladva egyszer csak hallom, valaki „Szervusz, Gyuszikám!”-at kiabál. Hát kicsoda jött felém, mint Hátszegi (Hatz) József, azaz Szepi barátom, a magyar női vívócsapat edzője, olimpiai vívóbajnok.

Azonnal mondtam neki, hogy csendesebben örvendezzen, ha jót akar magának, mert én bizony „persona non grata”-ként feketelistán vagyok a magyar kormánynál a kommunista ellenes tevékenységem (tüntetések

szervezése) miatt. Egyébként nyílt titok volt és mindenki tudta, hogy pártbesúgók is tartoznak a csapathoz, elvégre külföldön is szemmel kellett tartani a magyar csapat tagjait. Elsősorban azért, nehogy valaki lelépjen és a szocialista egyszerűség helyett a kapitalizmus hazug bőségét válassza… Figyelmeztettem hát Szepit, hogy vigyázzon a velem való barátkozással, mert ebből még baja lehet otthon, mire ő magából kikelve mondta nem érdekelnek, hm…, hmm…, hmmm… Mivel igen megörültünk egymásnak, azonnal meghívtam hozzánk. Ő azonban közölte, hogy csak kísérővel mehetnek bárhová. Aztán hozzátette, hogy nagyon szeretné a montreáli világkiállítást, az Expo-67-et látni s majd szerez valakit, akivel eljöhet.

Következő nap Szepi megkérdezte, hogy nem bánom-e, ha az akkori sportminiszter helyettese jön velünk? Mondtam, hogy természetesen nagyon örülök társaságának, csak nehogy ez később visszahulljon a fejére, amikor majd kiderül, hogy kivel kirándult. El is mentünk a világkiállításra. Szepi kísérőjéről rövidesen kiderült, hogy meggyőződéses kommunista, de azért mindketten a vendégeim voltak. A kiállítás után megmutattam nekik a montreali Magyarok Nagyasszonya római katolikus templomot azzal, hogy ezt a helyi montreáli magyarság építette fel. A miniszterhelyettes első kérdése az volt, hogy ki van-e fizetve? Igen, mondtam büszkén, bár akkor még volt valami adósság rajta. Azt is megkérdezte, hogy az autóm, a Super Sport Impala az enyém-e?

A magyar Református Templomot szintén megmutattam nekik, amin ismét elcsodálkozott. Ezek után meghívtam őket a lakásomra, de a kísérő kijelentette, hogy fontos dolguk lévén inkább én menjek a szállásukra, ahol majd ő vendégel meg magyaros dolgokkal.

Elfogadtam a meghívást, mert tisztában voltam a Szepi számára veszélyes helyzettel. Megint jó megérzésem volt, mert a sportminiszterhelyettest hazamenetele után röviddel leváltották pozíciójából. Hazalátogatásomkor Szepivel felújítottam a régi barátságot és nagyon jóban voltunk egészen a haláláig.

Most pedig visszatérek az Alsó-bajorországi Eiberg falujába, ahol a viszontagságos, harcokkal teli út után a zászlóalj megmaradt része és századom maradványa elhelyezésre került. A magyar Honvédelmi Minisztérium és a Honvéd Főparancsnokság tisztviselői, magasrangú tisztjei, vezérkari tisztjei és a hozzátartozóik 1945-ben az Alsó-bajorországi Pharkirchen-Tann környékére voltak kitelepítve.

Ugyancsak itt kapott elhelyzést Szálasi Ferenc családja: az édesanyja, Vilma húga, két öccse, Károly és Rudolf, hivatásos katonatisztek. Szálasi Károly, m. kir. ht. alezredes, a Bolyai Műszaki Akadémia tanára. A Kár-

pátokban az Árpád erődítményben teljesített harctéri szolgálatot, Szálasi Rudolf m. kir. tűzér ht. százados. Az amerikai katonai parancsnokság házat utalt ki részükre és ellátta őket anyagilag. Szálasi Ferenc harmadik fiútestvére, Szálasi Béla m. kir. ht. ezredes 1944. szeptember 15-én hősi halált halt Erdélyben. Szálasi Károly és Vilma történelmi értékű leveleinek másolata a *9.sz. Függelék.*

Itt éltünk a már említett bajor parasztnál mindaddig, amíg a Honvédelmi Minisztérium és Honvéd Főparancsnokság ideiglenes székhelyéről, Parkirchen-Eggenfelden-ről az önkéntes hazatelepülés 1945 őszén meg nem indult. Édesanyám és Ildikó húgom úgy határoztak, hogy hazatérnek a zászlóalj és a századom maradványával a lovak, szekerek és egyébb katonaságnál használt felszereléssel együtt. Természetesen csak azok mentek vissza, akik önként vállalták a hazatérést.

Édesanyámékat rábíztam volt legényemre és a századból önként jelentkezőkre, hogy a hosszú, nélkülözésekkel teli, lovas szekéren megtett útjukon – szükség esetén – segítségükre legyenek Bajáig. Ildikó húgom leleményessége és rátermettsége folytán azonban a nagy szükséget szerencsésen átvészelték.

A zászlóalj maradványa Vajda százados, próbaszolgálatos, továbbszolgáló tiszt vezetésével szerencsésen meg is érkezett a hazai földön lévő szűrőtáborba, édesanyámék meg Bajára, ahol lakásunkat teljesen kifosztva találták. Ekkor kezdődött csak az igazi kálvária otthon, melynek első stációja a lakásból ellopott bútoraik visszaszerzése volt. Mindez persze előrelátható volt, ők mégis minden áron haza akartak menni és inkább választották a szekéren, nélkülözésekkel teli hazatérést, mint a külföldön maradást.

Három tagú kis családomal ekkor elhatároztuk, hogy átmegyünk Ausztria angol zónájába, a Feistritz-Kellerbergi (Karinthia) D. P. táborba (displaced persons), ahol édesapám, mint volt határvadász a pót-tartalékos egységekkel már ott volt. Abban az időben az amerikai főparancsnokságnál kellett kérvényezni az áttelepülést, amit csak akkor engedélyeztek, amikor azt mondtuk, hogy hazatérő osztrákok vagyunk. Mit meg nem tesz az ember, ha a rosszabb körülményekből egy látszólag kevésbé rosszba vágyik…

KELLERBERG D. P. TÁBOR

1946 nyarán indultunk Münchenbe, ahol az engedély átvétele után egy marhavagon szerelvényre irányítottak bennünket az amerikaiak. Végig árgus szemekkel őriztük kisfiam, Lacika babakocsiját, nehogy valami baja essen a gyereknek főleg azután, hogy lezárták a vagont. Rosenheimen keresztül Salzburgnál kerültünk az osztrák határon át az angol zónába. Bad Gastein mellett elhaladva szívszorongva néztünk egy újabb ismeretlen jövő elé. Spital után Feistritz, a menekülttábor vasútállomásán szálltunk le a vonatról, ahol édesapám várt bennünket a Feistritz-Kellerberg-i táborparancsnokság angol katonai teherautójával. A teherautó sofőrje az akkor már az angoloknak dolgozó Kontra Kálmán, volt csendőrezredes volt.

Az állomásról előbb a feistritzi táborban lévő barakk-lakásba, majd pár nap múlva a kellerbergi magyar táborba szállítottak bennünket. Az itteni spártai körülményekre utal, hogy magunknak kellett a barakk egy részében lécekkel és kemény kartonokkal elkerítenünk három személyre a lakóhelyünket és a szalmazsákos ágyakat elkészítenünk A barakk közepén állt a fűtésre alkalmas kályha, ezzel melegítettük télen a barakkot, de csak akkor, ha volt elég tüzelőnk. Kevés szenet, fát ugyan kaptunk, de az szinte semmire nem volt elég.

Télen édesapámmal az erdőből loptuk a fát. Tilos volt ugyan és az osztrák csendőrök ránk is lőttek egyszer, de szerencsére nem találták el egyikünket sem. Miután egy reggelre Laci fiam egyik kezecskéje elfagyott, más választás nem lévén, tovább loptuk a fát az erdőből. Az étkezés reggel, délben és este a közös konyháról történt. Üres konzervdobozokat használtunk ételhordónak. Az első két évben szögesdrótokkal volt körülvéve a tábor, és azt engedély nélkül nem hagyhattuk el. Az angol megszálló erők táborparancsnoksága a magyar hadsereg tiszti állományából „leszerelt”! Természetesen így zsoldot, mint hadifolynak nem kellett fizetniük. Munkára osztottak be, és először mint fakitermelő dolgoztam az Alpok környező erdeiben, majd a D.P. tábor egészségügyi csoportjában, a DDT por fertőtlenítő osztagban jártam barakkról barakkra befújni a személyeket és az ágyakat ruhatetű és a ragályos betegségek ellen. Érthető módon elkeseredettek voltunk, amiért a bajorországi szabadságot felcseréltük a tábori életre és valami más megoldás után néztünk.

A fogolytáborhoz hasonló helyzetet megunva édesapámmal és Tantó Zoltán volt műszaki századossal együtt kereskedésbe, másként mondva feketézésbe fogtunk. Ekkorra már a tábor szigorúsága valamit enyhült. Megunva az állandó puliszkát, jegyre való élelmezést, fekete kávénak

nevezett löttyöt, az éhséget, a „csereboltban” még meglévő holmijaink értékesítését, lefizettük az angol vöröskeresztes autó sofőrjét, kimentünk vele az osztrákokhoz vásárolni és az árut a táborba hozva eladtuk.

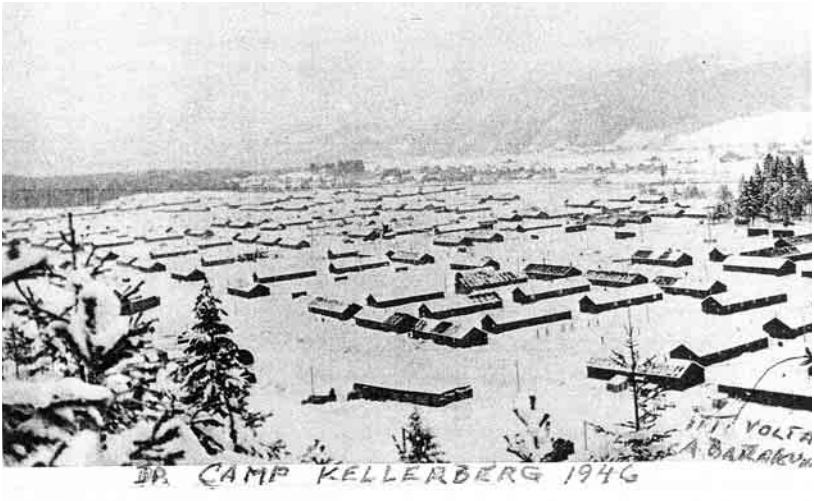

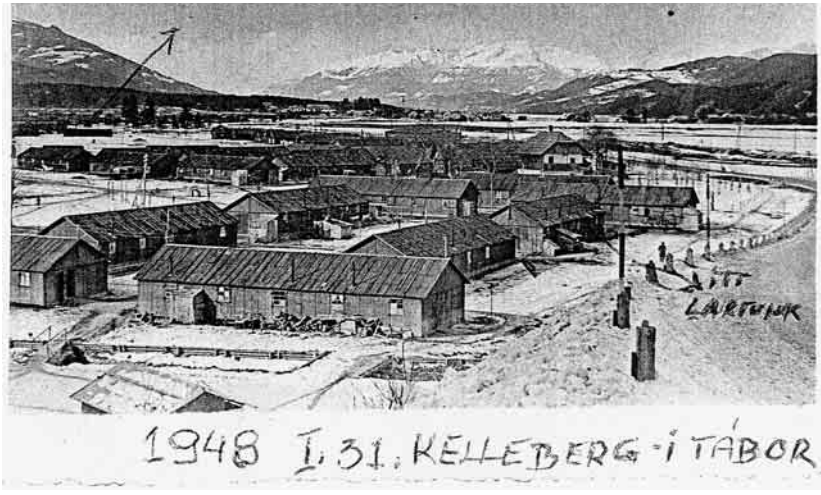

Képek a táborról

Miután az angol táborparancsnokkal is jóban lettünk, ő egy hullámbádog barakkot utalt ki, ahol az osztrák kereskedőktől beszerzett zöldség- és gyümölcsfélét tároltuk. Persze, mindez nem volt ingyen, a szemhunyásért honorárium járt a megbízott alezredesi rangban lévő angol parancsnoknak, aki a valóságban csak őrmester volt. Ám táborparancsnoki beosztása miatt az ő szokásaik szerint kijárt neki a rang.

1947 vége felé már jobb volt az életünk, hála a vöröskeresztes autónak és a későbbi angol katonai teherautónak. Az osztrák rendőrség ezeket sohasem ellenőrizte, így mást is behozhattunk a táborba, következésképp egyre jobban kerestünk. A krumpli, káposzta, gyümölcs mellett italt, zsírt, húst, cukrot, lisztet is árultunk kis tábori kereskedésünkben. Az asszonyok saját süteményeiket árulták és így ők is csináltak némi pénzt.

Egyszer vettünk az angoloktól szentjánoskenyeret, amit ők ló abraknak használtak. Ezt is eladtuk a táborban. Az angol katonai rendőrség sejtette, hogy ezt csak saját embereiktől szerezhettük be, amiért szegény apámat beidézték a tábori rendőrségre és a szentjánoskenyér-ügy kivizsgálásának végéig fogva tartották.

A táborban magyar színház és iskola működött. Szükség volt mindkettőre, hiszen kb. 15-18 ezer magyar volt a két táborban összesen. A nemzeti ünnepeken feleségem többször szerepelt a színdarabokban, valamint szavalatokkal. Egy alkalommal olyan nagy sikere volt, hogy a jelenlévő táborparancsnoknál kieszközölte édesapám szabadon bocsátását és ezzel a szentjánoskenyér-ügyet is ejtették.

Édesapám 1947 végén visszatelepült Magyarországra a családjához. Hála Istennek, semmi bántódása sem lett annak ellenére, hogy a szűrőtáborban azt hitték róla, én jöttem vissza. Édesapámat, mint tanítót és az Iparos Tanonciskola tanárát, diákjai nagyon szerették. 1945 előtt Baján sok emberen segített és ezt a kommunista rendszer emberei sem felejtették el, ezért elnézték szókimondó természetét. Volt beosztásom miatt szegény húgomnak és családjának komoly nehézségei voltak az új rendszerben, ezért felköltöztek Budapestre, ahol jobban eltűnhettek és nem voltak úgy szem előtt, mint Baján.

Édesapám hazatértekor második fiamat, Csabát vártuk, így őt már nem láthatta. Közben mi is állandóan azt latolgattuk, hogy hová, merre, melyik országba menjünk, hiszen „múltam" miatt szó sem lehetett a hazatérésről. A kivándorlást megnehezítette az, hogy a háborúban a németek szövetségeseként harcoltunk. Ezért a magyar katonatiszteket csak Dél-Amerikába és Ausztráliába fogadták be, mi azonban az Egyesült Államokba vagy Kanadába szerettünk volna jönni.

Csillétől megkaptam ugyan a letelepedési engedélyt, de nem használtam fel, mert épp akkor egy, a tű-szakmába munkásokat kereső kanadai

bizottság érkezett a táborba. Feleségem női kalapkészítőként azonnal jelentkezett. A salzburgi vizsgán megfelelt, mivel annak idején varrást is tanult a tanítóképzőben. Így aztán velem együtt, mivel a cipőfelsőrészkészítői szakmát még a táborban kitanultam, az egész család megkapta a bevándorlási engedélyt Kanadába s így kerültünk Montreálba.

1949 júniusában a kellerbergi táborból orvosi vizsgálatra Salzburgba mentünk. Innen vonaton a Bremenhafen-i gyűjtőtáborba kerültünk, ahol Csaba fiam hörghuruttal cudarul lebetegedett, de hogy a hajóra biztosan felkerüljünk, elhallgattuk a betegségét.

Németországon keresztül utazva a zsúfolt vonaton Bremenhafenig szomorú látványban volt részünk, amikor láttuk a vonat mellett egy darab kenyérért kéregető németeket… Ez a lehangoló, tragikus kép maradt bennem utolsónak a porig lebombázott, elszegényedett Európából.

Egy viharos tengeri út után 1949. július 3-án érkeztünk a kelet-kanadai Halifax kikötőjébe. Itt kérdezték meg tőlünk, merre tartunk: Montreálba, Torontóba? Az előbbit választottuk. Vonattal érkeztünk a St. Paul l'Ermit-i gyűjtőtáborba. Itt tudtuk meg, hogy a nagy vihar miatt a 16 000 tonnás volt amerikai csapatszállító hajó, a WSAT. GEN. J. H. McRae szerencsés érkezéséért mindenki imádkozott a magyar katolikus templomban.

Horváth Miklós, a montreáli ferencesrendi magyar plébános és dr. Fehér Mihály, a montreáli magyar református egyházközség lelkipásztora látogatott meg bennünket a gyűjtőtáborban. Csaba fiam hajón kapott tüdőgyulladása miatt három hétig voltunk gyűjtőtáborban. Közben mindenfelé érdeklődtem lakás és munka után a különböző montreáli magyar egyesületeknél.

1949 őszén feleségem a St. Laurent és a Pine Avenue sarkán lévő nagy emeletes házban lévő kalapgyárban megkezdte a munkát. Egyéves szerződése volt. Akkor a Colonial Avenue-n egy bútorozott szobában laktunk. Én a Redling étteremben mosogattam, ami a St. Laurent-on lévő Hungária Klub mellett volt. Szombat esténként meg a Hungarian Club nevű mulató kidobólegénye voltam.

Később munkát cseréltem és több fizetésért a Texaco olajfinomítóban tartályokat és az olajszállító hajók belsejét tisztítottam benzinnel. Veszélyes munka volt ez, így óránként váltottuk egymást. Egyszer csak váratlanul „előléptettek", légkalapácsot nyomtak a kezembe azzal, hogy zúzzam szét egy leégett épület beton maradványait.

Télen az olajfinomítók tornyait olvasztottam forró gőzzel, ami – gyakorlatom nem lévén a kanadai telet illetően – a füleim megfagyásával végződött. A munka azonban csak szerződéses volt, így a hat hónap lejárta előtt elbocsátottak.

Ezután egyik munka érte a másikat. A pénz miatt mindegyikre szükség volt, de egyik sem volt igazán ínyemre. Voltam festékfújó egy autóüzemben és a kalapgyárban. Előbb a teherautók alvázát, utóbb meg a szalmakalapokat festettem. Nyáron egy magyar építési vállalatnál húztam az igát. 1951 tavaszán az Eaton nagyáruház raktárában bútortologató voltam, ami némi előrelépésnek számított. Munkanélküli segélyre soha nem volt szükségem, mert mindig dolgoztam valahol! – erre büszke vagyok.

Bethlen-tó, Hargita Ltd. Labelle, Quebec

AZ ÚJVILÁG

Minket, 1945-ös menekülteket, katonákat, akik az igazságtalan II. Világháborúban résztvettünk és kénytelenek voltunk vándorbotot venni kezünkbe, nem fogadtak tárt karokkal. Bennünk nem láttak szabadsághőst, mi szegények voltunk. Két kézzel, sokszor durva munkával kellett a kenyeret megkeresnünk. Örültünk, ha egy használt vagy kopott ruha volt a csomagban, amit adtak. A világsajtó nem foglalkozott velünk, pedig mi az önvédelem, a haza védelmét szolgáló katonák voltunk, kik nem akartak Sztálin előtt kapitulálni. Megmentettük hathónapos kemény harccal hazánk területén Európa nagy részét. Ez történelmi tény és ezt is elhallgatják akár az országunkon kívül vagy az otthon megjelent újságokban. Elhatároztam, hogy ez így nem mehet tovább, valami komolyabb foglalkozást kell találnom, hiszen útban van harmadik gyermekünk. Elmentem hát munkát keresni az akkor még katonai célokat szolgáló Canadair repülőgépgyárba.

Felvételem körülményein a Canadair-nél még tán ma is mosolygnak. Nyugdíjazásomkor búcsúbeszédemben ugyanis őszintén elmondtam munkatársaimnak, hogy 1950-51-ben hatszor mentem a személyzeti osztályra, nem adtam fel a reményt, pedig mindig azzal utasítottak vissza, hogy az adott munkához túlságosan iskolázott vagyok. Hatodszorra is csak azért vettek fel, mert egyszerűen letagadtam iskolai végzettségemet és csak négy elemit vallottam be. Eredeti foglalkozásomat letagadva azt írtam a kérdőívre, hogy Magyarországon a Weiss Manfréd gyárban, mint plasztik munkás dolgoztam. Mondanom sem kell, hogy az a plasztik, amivel Montreálban a Canadairnél dolgoztak, 1945 előtt nem létezett, de szerencsére akkor ez senkinek se jutott az eszébe…

Végre 1951. május 1-én felvettek a repülőgépgyárba napszámos munkásnak. Tíz évig a plasztik, jig-making, szerszámkészítő és végül a repülőgép alkatrészeket összerakó szalag-osztályon, utoljára munkavezetőként dolgoztam. Innen kerültem az ármegállapító osztályra, ahol hosszú évekig dolgoztam s ahonnan mentem végül nyugdíjba.

Hálával és köszönettel tartozok Kanadának, amiért a foglalkozásnélküli, volt hivatásos katonatisztnek megadta a lehetőséget, hogy emberi életet biztosítson családjának. Hálával és köszöntettel vagyok a Canadairnek, ahol bizalmat előlegeztek, amit kitartó szorgalommal elsajátított szaktudással viszonoztam.

A hétköznapi munka mellett rengeteg közmunkát vállaltam a különböző helyi magyar szervezetekben. Egy alkalommal, az általam rendezett

nemzeti ünnepélyre meghívtuk ünnepi szónoknak az akkori kanadai kormány postaügyi miniszterét, Hon. W. Hamilton-t, aki elfogadta a meghívást. Beszéde után a színpad mögött azt kérdezte tőlem, hogy az ünnepségrendezésen kívül mit csinálok még?

Megmondtam neki, hogy munkás vagyok a Canadair-nél, mire kérte, hogy küldjem el neki az életrajzomat, mert ő nagyon jó kapcsolatban van a Canadair elnökével és talán besegíthet egy magasabb pozícióba. Tízévi fizikai munka után az ő támogatásával lett belőlem ármegállapító az ár-meghatározási (Contract Estimating) részlegnél.

Új pozíciómban szakmai gyakorlat híján füleim kinyíltak, szemeim kocsányon lógtak, hogy minél előbb elsajátítsam nemcsak mindazt, amit kollégáim a közgazdasági egyetemről tudtak, hanem a speciális szak-kifejezéseket is. Rövid időn belül elértem, amit akartam s főnökeim mellett hamar részt vettem a katonai repülőgépek tartalék alkatrészeinek megrendelésére vonatkozó árbecslési tárgyalásokon, a kormány és a hon-védelmi minisztérium képviselőinek részvételével folyó évi árazási ja-vaslatok összeállításában (pricing proposals).

A Canadair magánkézbe kerülése után mindezt már magam csináltam a Bombardier-nál 1988-ig, nyugdíjazásomig. Nyolc évig magam tár-gyaltam a 24-26 millió dolláros tartalék alkatrészek évi árazásáról a kanadai kormány D. S. S. megbízottaival. Hol én mentem ezért Ottawába, hol ők jöttek Montreálba. 37 hosszú év és bizony sokszor keményen meg-izzasztó nehézség után innen mentem nyugdijba.

Büszkén tekintek vissza hivatali pályafutásomra, mert főnökeim annyira becsülték munkámat, hogy elnézték a hivatalos munkaidő alatt intézett magyar közügyeimet is. Így az utolsó időkben már két íróasztalom és két telefonom volt. Egyiken kizárólag a fizetéses munkámat csináltam, a másikról a magyar ügyeket intéztem.

Az 1956-os magyar forradalom idején három hétig a menekültek részére felállított úgynevezett Hungarian Relief Committee, a Magyar Segélyszolgálat irodájában tevékenykedtem. Fizetésemet erre az időre is folyósította a Canadair. A nyugdíjazásom előtti utolsó két évben az évi ármegállapítási tárgyalások előkészítését félig-meddig a nyaralómból, a festői szépségű Bethlen tó partjáról intéztem, ami akkoriban nem volt ugyan bevett szokás, de nem is volt ismeretlen megoldás.

Mindezért a legnagyobb szeretettel gondolok ma is volt főnökeimre: Ben Lock-ra, a Contract Estimating részleg nagyfőnökére és közvetlen főnökömre, Don Dineenre, aki előre örült, hogy nyugdíjazásom után végre visszanyerheti helyes angolságát…!

MAGYAR BÜSZKESÉG KANADÁBAN

Az emigráció első 10 esztendejében, különösen 1956 és 1960 között hiába kerestünk Montreál és környékén olyan helyet, ahová hétvégeken családostól kirándulhattunk volna. Hiába szerettünk volna a heti munka után a gyerekekkel együtt megpihenni, a vízben hancúrozni, úszni vagy evezni, mert minden ilyen hely „Private property" azaz magántulajdon volt. Ezért jó barátommal, Tantó Zoltán, volt műszaki századossal elhatároztuk, hogy keresünk egy megvételre alkalmas, víz melletti területet, ahová nyáron kijárhatunk. Nyakunkba szedve a környéket körülnéztünk a Champlain-tó vidékén, Rawdonban, Lachute és Saint André Est, az Evans tó és Sainte-Agathe körül. Mivel semmi alkalmas helyet nem találtunk 1955-56-ban a Lac St. Louis-hoz (a Szent Lőrinc folyó egyik széles szakaszát hívják így Montreál sziget délnyugati oldalán) jártunk kirándulni, de nem sokáig, mert a rendőrség innen is kitessékelt bennünket, mondván nem vagyunk Beaconsfield-i lakosok.

Ebben az időben a montreáli Első Magyar Református Egyházközség lelkipásztora, dr. Fehér Mihály tiszteles úr volt. Nála alakult meg Mécs Endre vezetésével a Bethlen Gábor Irodalmi és Baráti Kör s volt ennek egy gazdasági szakosztálya, amit Tantó Zoltán vezetett. Ő az a Tantó Zoltán, akivel a háború után négy évig együtt voltam a kellerbergi táborban. Dr. Fehér Mihály volt az, aki egy nap felhívta Tantó Zoltán figyelmét egy újsághirdetésre, amiben a Mont Tremblant közelében fekvő Labelle falu körzetében levő 320 kisholdnyi területet két tóval eladásra kínálnak. A Bethlen Kör azonnal kihirdette a montreáli magyar közösségben a várostól kb. 160 km-re lévő, attól északnyugatra fekvő terület megvásárlási lehetőségét. Hosszú huzavona után prof. Joós Ernő, Kontra Kálmán csendőrezredes, Tantó Zoltán műszaki százados és Joó István mérnök által letett foglalóval 1960-ban 32 helyi magyarral közösen vettük meg a területet.

Az akkor még vadonnak számító birtokot ahhoz, hogy használható legyen, fel kellett mérnünk, majd igazságon elosztanunk. Eleve úgy mértük fel az akkor még Lópatkónak nevezett tó vidékét, hogy minden teleknek egyforma hosszúságú vízpartja legyen. A viták elkerülése végett a szétosztásnál kalapból húztuk a neveket és aszerint kapta meg mindenki a magáét. A húzást egyfajta csere-bere követte, hogy akik több telket vásároltak, azoknak a telkei egymás mellé kerüljenek.

A birtok maga azonban jóval nagyobb volt, mint a mai Bethlen-tó széle, ezért megalakítottuk a Hargita Ltd.-t, aminek segítségével az egész birtokot a mai napig adminisztráljuk az illetékes hivataloknál. Idővel gon-

doskodtunk arról, hogy a két tó közül a Lópatkónak nevezett nagyobbikat hivatalosan átkereszteljük Bethlen-tóra, ami 1977 óta ezen a néven szerepel a kanadai térképeken.

Ma 16 ház koszorúzza a mintegy másfél km hosszú, fél km széles kristálytiszta vizű tavat, ahol a tulajdonosok a világ zajától távol, háborítatlanul élvezhetik a nyugalmat és a természet szépségét.

Montreál, Hősök napja, 2006

MAGYAR KÖZÉLETI MUNKÁSSÁGOM

Eskünk a Ludovika Akadémián így szólt: „Hűség a hazához, a katonai hivatáshoz". Ennek szellemében cselekedtem egész életemben. Hazaszeretetem, fajtám érdekeinek szolgálata, az örök magyar katonaeszmény iránti kötelességérzet késztetett közéleti munkásságomra a kanadai környezetben. Ezért volt munkám eredményes a Canadair repülőgépgyárban is. A második világháború végén Nyugaton és Keleten lefegyverezhették a magyar királyi honvédséget, jogtalanul elbocsáthatták a magyar hadsereg kötelékéből a hivatásos és tartalékos tiszteket, a legénységet, de mégsem tudták megtörni a katonai szolgálatot teljesítők bajtársi öntudatát, szellemét és hivatástudatát.

Kanadába érkezésemkor az első idők nehézségei és az általános tájékozódás után 1949. december 31-én, Szilveszter este bajtársi és baráti körben kezdtem el az MHBK (Magyar Harcosok Bajtársi Közössége) montreáli csoportjának szervezését. 1951-ben, az első Hősök Napi megemlékezésünkön hívásomra a montreáli katonai állomásparancsnok is megjelent a Dominion téren, az Ismeretlen Katona Hősi emlékműve előtt. 1950-ben kapcsolódtam a montreáli Magyar Egyházak és Egyesületek Nagybizottsága – később Montreáli Magyar Bizottság – munkájába, ahol előbb szervező, majd titkár és hét évig elnök voltam.

Különböző kommunistaellenes tüntetéseket, felvonulásokat szerveztem Montreálban és Ottawában. A Parlamentben beadványt (petíciót) adtam át a kanadai kormány megbízottainak az 1950-5l-es magyarországi igazságtalan kitelepítések miatt. A tüntetésekkel felhívtam a kanadaiak figyelmét azokra az igazságtalanságokra, amiket a trianoni békekötéskor a „győztes hatalmak" Magyarországgal szemben elkövettek. 1951-ben Szalay Zoltán és Pattantyús Magda cserkészvezetők mellett a montreáli magyar cserkészcsapat megszervezésében segédkeztem.

A Kanadai Magyarok Szövetségének 1951-ben lettem a tagja, hosszú ideig alelnöke és 2000-ig igazgatósági tagja voltam. 1983-ig sok-sok hazafias megmozdulásnak voltam a szervezője és rendezője. 1950-től 1965-ig megszámlálhatatlan táncestélyt rendeztünk Montreálban feleségemmel, a bajtársak és bajtársnők segítségével, a fiatalok bevonásával.

1952 januárjában az MHBK vezetőjeként véradást szerveztem a kommunizmus ellen Koreában harcoló kanadai katonák részére. Több alkalommal szerveztem és vezettem tüntetést Ottawába, a kommunista magyar és szovjet követségek, valamint a montreáli szovjet konzulátus elé. A magyarországi szovjet bábkormány antidemokratikus intézkedései ellen

tiltakoztunk és a szovjet megszálló csapatok kivonását követeltük Magyarországról. Az 1956-os forradalom után a Hungarian Relief Committee keretében a Montreálba érkező menekülteket segítettem a beilleszkedésben és a munkakeresésben.

1960-ban Pántis István bajtárssal közösen szerveztük meg a Montreáli Magyar Énekkart. Sokszor szerepeltek a helyi rádióadásokban, hangversenyeken és természetesen a magyar ünnepélyeken. Ugyancsak ebben az esztendőben az MHBK keretében szerveztem meg a Zrínyiről elnevezett vívó klubot. Sok fiatal és idősebb magyar és más nemzetiségű is itt került közelebb e nemes sporthoz, különböző kanadai városokban és a katonaiskolákban versenyzett klubunk révén. Zuna Pál vívómester irányította az edzéseket 1972-ig. Itt Quebecben, annak idején, én is több vívóversenyen indultam és mindig jó eredménnyel végeztem.

Ötven éves közéleti szereplésem és munkásságom alatt igen nagy ismeretségi kört és jó viszonyt építettem ki mind a kanadai, mind a quebeci kormányok, a különböző rabnemzetek képviselőivel, elsősorban a lengyelekkel. 1963 januárjában tüntető felvonulást szerveztem az amerikai konzulátus elé, ahol memorandumot adtam át a főkonzulnak az ellen tiltakozva, hogy az 1956-os magyar ügyet levették az ENSZ tárgysorozatáról.

A montreáli Magyarok Nagyasszonya római katolikus templom parkjában, az MHBK vezetőjeként Pápay Ferenc bajtársam segítségével 1964-ben felállítottuk a magyar Hősi Emlékművet. Ettől kezdve itt emlékeztünk meg a magyar hősökről és mártírokról. Ezekre a megemlékezésekre meghívásomra kanadai miniszterek, képviselők, a montreáli polgármester, katonai vezetők és a kanadai veteránok képviselői is eljöttek. Ünnepélyeinkre kanadai méltóságokat hívtam meg szónoknak, hogy közelebbről láthassák a montreáli magyarság életmódját, ismerjék meg szokásainkat, történelmünket s ezzel a „magyar ügy"-nek támogatókat szerezzek. Legkiemelkedőbb kapcsolatunk J. G. Dieffenbaker kanadai miniszterelnökkel volt, akihez annak idején elvittem Tollas Tibor barátomat, a Nemzetőr főszerkesztőjét és kiadóját. Együtt köszöntük meg a nagy kanadai államférfi segítségét, aki az 56-os menekültek ezrein nagyot segített azzal, hogy menedéket nyújtott nekik 1957-ben. Ez alkalommal Tollas Tibor a „tiszteletbeli magyar szabadságharcos" címet ajándékozta a kanadai miniszterelnöknek, aki azt látható örömmel fogadta.

Tollas Tibor, ha Montreálba jött, 1962 óta mindig a vendégem volt. Nálam lakott és az előadásait én rendeztem. Nagyon sok szép emlékem van róla az utolsó kivételével, amikor Tibor meghívta New Yorkból az akkor még számomra személyesen ismeretlen dr. Demszky Gábort és Hodosán Rozáliát. Azt tudtam, hogy a szamizdat földalatti irodalom egyik

főalakjáról van szó. Később Budapest főpolgármestere lett. Szegény Tibor itt nagy baklövést csinált anélkül, hogy tudta volna. Kérésére meghívtam Demszkyéket és 1988. november 25-től 27-ig Tollas Tiborral együtt a vendégeim voltak.

November 26-án Ottawában előadást szerveztem részükre, saját kocsimmal vittem-hoztam őket. Demszky Gábor, a kanadai fővárosban tartott beszédében az 1848-as és az 1956-os szabadságharc eszméi mellett az 1919-es Kun Béla-féle „őszirózsás" kommunista forradalom eszméit dicsérte, ami nagy felháborodást keltett mindannyiunkban. Ottawából visszajövet figyelmeztettem Demszky Gábort, hogy másnap, november 27-én a montreáli Magyar Katolikus Templom előadótermében ilyeneket ne mondjon, mert velem együtt kizavarják onnan. Erre azt válaszolta, hogy miért, hiszen az 1919-es forradalomban szabadították fel a munkásokat és akkortól alakulhattak meg a szakszervezetek. Másnap a montreáli előadásában az 1919-es kijelentéseket nem ismételte. A „Beszélő" című lap részére gyűjtéssel a felszólaló javaslatára számítógép vásárlására a hallgatóság 1400 dollárt adott össze, melyhez még egy utólagos adományt személyesen vittem el neki SZDSZ irodájába.

Két összejövetelt, egy 12 személyes vacsorát és egy húsz személyes állófogadást rendeztem lakásomon részükre a Montreáli Nemzetőr Baráti Kör és a montreáli magyar vezetők részvételével. Az utolsó napon, az állófogadás után búcsúzáskor többek előtt özv. Roth Egonné kérdésére, hogy Demszky Gábor milyen vallású, így válaszolt: „neki nincs vallása".

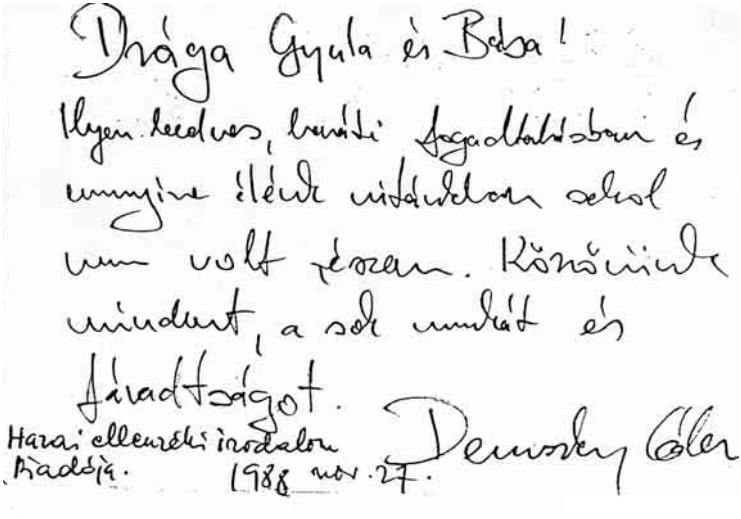
Drága Gyula és Bása!
Ilyen kedves, baráti fogadtatásban és
annyire élénk vitáinkban sokat
nem volt részem. Köszönünk
mindent, a sok munkát és
fáradtságot.
Demszky Gábor
Harai ellenzéki irodalom
kiadója. 1988 nov. 27.

Másolat az emlékkönyvből

1999. április 23-án a Bethlen Gábor Irodalmi és Baráti Kör meghívására már mint Budapest főpolgármestere tartott előadást, ahol alig akart megismerni!!! Beszéde elhangzása után a kérdések, hozzászólások keretében megkérdeztem, mint jó pár évvel azelőtti házigazdája, hogy 1.) mikor lesz Budapest valamelyik díszhelyén Hősi Emlékmű emelve a II. Világháború összes hősi halottjának; 2.) mikor változtatják meg a Gellérthegyen lévő szovjet hősi emlékmű szimbólumát? Meddig hirdeti még a „szovjet megszállás dicsőségét?"

Válaszában csak annyit mondott, hogy majd utánanéz. Sajnos hittünk a „Szamizdat", a „Beszélő" és a „Hírmondó" című kiadványokban megjelenteknek. *(Lásd a 7. sz. és a 8. sz. Függeléket.)*

1974-ben Mindszenty József bíboros, hercegprímás montreáli látogatása előkészítésének egyik szervezője voltam. A Hercegprímás úrral közös koszorút helyeztem el Támas István és Pápay Ferenc bajtársakkal együtt a montreáli Magyarok Nagyasszonya Templomának kertjében álló hősi emlékműre.

Az MHBK vezetőjeként kihallgatást kaptam a plébánián tartózkodó hercegprímástól. Rajtam keresztül azt üzente a bajtársaknak, hogy ápolják tovább a magyar katonaszellemet és sohase adják fel a harcot elárvult hazánk szabadságáért, A Montreálban tartott Mindszenty-ünnepségek során a Szent József Bazilika főoltáránál zászlótartó testőrként álltam a bíboros trónszéke mögött.

A Mindszenty bíboros által felszentelt Vándorzászló Bizottságban, az MHBK vezetőjeként azon fáradoztam, hogy a vándorzászló eljusson a világ minden részében élő magyarok közé. A vándorzászló rendeltetése az volt, hogy a világon szerteszét élő magyarság lelkében megerősítse Krisztus urunk hitét, Nagyasszonyunk, Mária tiszteletét és a magyar haza iránti hűséget. Ezekkel a gondolatokkal indította útnak Mindszenty bíboros azt a vándorzászlót, amit ma a Mindszenty Múzeumban őriznek.

1976-ban ismét véradással irányítottam a figyelmet az 56-os magyar szabadságharc emlékére és arra, hogy Kanada akkor vérplazmát, orvosságot és csomagokat küldött Magyarországra. 1977-ben feleségemmel négy hétre európai körútra mentünk. Párizsból bérelt autóval indultunk és végigjártuk azokat a helyeket, ahol menekülésem alatt voltam Németországban: Frankfurt, München, Mattsee, Tann, Passau; Ausztriában Bécs, Grác, Klangenfurt, Villach, Kellerberg, Léka, Semmering, Salzburg majd Olaszország: Genova és Franciaországban Monte Carlo, Nizza, Párizs.

Meglátogattuk elsőszülött fiam, László születési helyét Bajorországban Tann községet (Pfarkirchen és Simbach között). Tann helység volt az, ahová Mattsee-ből Szálasi áthelyezett, hogyha az amerikai csapatok bejönnek, ne essünk vele együtt fogságba. A Honvédelmi Minisztérium és a

Honvéd Főparancsnokság volt ide kitelepítve annak idején. Itt éltünk századom megmaradt részlegével és családommal. Ide helyezte el a háború befejezése után a megszálló amerikai parancsnokság egy elhagyott házba Szálasi nemzetvezető édesanyját, két fivérét, Rudolf tüzér századost, Károly műszaki századost, aki a Bolyai Műszaki Akadémia tanára volt és Szálasi húgát, Vilmát. Természetesen 1977-ben őket is meglátogattuk. Szálasi édesanyja akkor már az ottani családi sírba volt eltemetve. Szálasi Rudolf saját tervezésű, nagyon szép kiállítású, miniatűr, rokokó stílusban készített, műbútorokkal berendezett 30-40 cm-es nagyságú miniatűr szobákat készített a Tann faluból felvett 30-40 munkással dolgozó üzemében. Ma már mindannyian édesanyjuk mellett fekszenek a Tann-i temetőben.

1981-ben vettek fel a Lovagrendek Nemzetközi Állandó Bizottsága által elismert és bejegyzett magyar Vitézi Rendbe részben édesapám után, részben saját érdemeim alapján a magyar nemzetért vívott harcom elismeréseként. A Vitézi Renden belül 1983-tól különböző beosztásokban tevékenykedtem, mígnem a rend helyi vezetője, Kanada országos törzskapitánya lettem. Nagy elismerés ért, amikor 2000. szeptember másodikán a Vitézi Rend legmagasabb kitüntetésével, a rend címeres aranygyűrűjével tüntettek ki Magyarországon.

Előrehaladott koromra való tekintettel 50 évi szolgálat után előbb 1999-ben az MHBK kanadai főcsoportjának vezetését, majd 2001-ben a Vitézi Rend kanadai országos törzskapitányságát adtam át fiatalabb bajtársaimnak.

1981-ben nagy meglepetés ért, mert Haraszty Endrével és vitéz Duska Lászlóval együtt felterjesztettek az Order of Canada éremre, Kanada egyik legmagasabb kitüntetésére, de az Advisory Council felvételünket még októberben elutasította.

Jellemző az akkori időkre, hogy egészen 1983-ig Magyarország „persona non grata”-ként kezelt és rendszeresen visszautasította beutazási kérelmemet. A háború óta elsőízben 1983-ban léptem hazai földre, ami fantasztikus érzéseket váltott ki bennem. Ekkor még szemmel tartottak az otthoni biztonsági szervek, emiatt szegény húgomnak napi munkája mellett arra is időt kellett szakítania, hogy mindenhová velem jöjjön.

1983-ban kaptam először vízumot Magyarországra, hogy 38 év után szegény édesanyámat, testvéremet és rokonaimat meglátogassam. Utolsó napjait élő édesanyámat meglátogatva hozzájárultam talán, hogy meghosszabbítottam életerejét és életkedvét. Ekkor találkoztam volt gimnáziumi osztálytársaimmal is. Megtudtam, hogy a kb. 5 hónappal azelőtti érettségi találkozón egy korábban engem Montreálban meglátogatott volt osztálytársam, Ulrich Gyurka vetített képes beszámolót tartott látoga-

tásáról, melynek során engem is megemlített. Az érettségi találkozó után egy hónappal a politikai rendőrség kopogtatott az ajtaján. Utasították, hogy írja le mindazt, ami az érettségi találkozón elhangzott. Eleinte nem akarta Gyurka azzal a megjegyzéssel, hogy „mi az, a Rákosi-rendszer visszatért?" A megfenyegetés után leírta. Azonban ez sem volt elég, követelte a rendőr azt is, írja bele, hogy Detrétől megbízást kapott az otthoni ellenállási mozgalom megszervezésére, mert tudják, hogy Detre az ellenállási mozgalom egyik vezetője. „És vegye tudomásul – mondta –, ha a Detrét érettségi találkozóra hívják bármikor, ide be nem teheti a lábát és Bécsnél tovább nem juthat!"

Úgy látszik a rendőrség már tudta, hogy Bécsbe megyek a szeptemberi Ludovikás találkozóra. Ezért lepődtek meg osztálytársaim, amikor telefonon hívtam őket, nem akarták elhinni, hogy én Magyarországon vagyok és Budapestről beszélek velük. Gyurka kérte, hogy ne beszéljünk telefonon, inkább eljön személyesen. Nem akarta elhinni, hogy otthon vagyok.

Mikor Ulrich Gyurka eljött a húgom lakására, kicsit ijedten jegyezte meg, hogy a ház bejárata közelében egy autóban két férfi figyeli a házat. Engem ez nem igazán zavart, mivel kijövetelem előtt az ottawai Magyar Nagykövetség kultúrattaséjától, Ugray T.-től volt egy névjegykártyám, amit vitéz Duska Lászlóval küldött „a biztonság kedvéért" nekem azzal, ha otthon bármilyen problémám lenne a hatóságokkal, azok hívják őt fel telefonon. Vitéz Duska László a Torontói Egyetem Magyar Tanszékének a megnyitóján találkozott Ugrayval.

„Elindultam szép hazámba" és nem „-ból", szomorú, de nagy élmény volt Nem féltem, pedig ekkor egyedül mentem Bécsből autóval, de nem volt olyan megrázó élmény, mint amilyenre számítottam. Többször összeszorult ugyan a torkom, míg Budapestre értem. Minden megváltozott ahhoz képest, ami annak idején otthon volt. Lázasan kerestem a régi helyeket, az emlékeket. Hiába, idegen volt minden és így könnyen átestem a várt szentimentális nehézségeken. Az emberek, a magyarok udvarias útbaigazitást adtak az elfelejtett és megváltozott Buda és Pest utcáin. Felfogásom a politikai rendszerrel szemben nem változott, de elhatároztam, hogy Magyarországért, a magyar népért ezután is mindent megteszek, mert amit elértek és ami jó ma otthon, az a „magyar dolgozók" dicsősége és nem a rendszeré.

A szentimentális érzéseken kívül benyomásaim meglehetősen keserűek voltak az akkor még mindig rendezetlen városok, piszkos utcák miatt. Ugyanakkor elismeréssel adózok népemnek azért, mert a nehézségek ellenére a romokból sok mindent hűen felépített, például a királyi várat Budán, meg mást Pesten és vidéken. Az ország a háború óta nagyon sokat fejlődött.

Az első magyar Ludovikás tisztképző találkozó 1979. március 24. és 31. között volt a floridai Orlandóban. Magyarországi első látogatásom után elmentem a bécsújhelyi 2. nagy Ludovikás és tisztképző találkozóra, melyet 1983. szeptember 15. és 18. között tartottak.

A bécsújhelyi második Nagy Ludovikás találkozón már nagyobb létszámmal vettünk részt. Megölelhettük a majd régen, több mint negyven éve nem látott kedves bajtársainkat. Kiönthettük lelkünket egymásnak a nagy „világégés" után s feleveníthettük az együtt töltött évek, néha talán borús, de többnyire derül eseményeit. Szeptember 15-én, az első nap Mattsee-ben, a Szent Korona valamikori őrzőhelyén az emlékmű ünnepélyes megkoszorúzásán vettünk részt. (*Lásd a 4., 5., 6. sz. Függeléket).*

Szeptember 16-án Mariazell-ben Mindszenty bíboros sírjánál volt koszorúletétel, utána busszal Bécsbe mentünk; az évfolyamok közös találkozója Féltoronyban, Waldbott Pál bajtárs birtokán volt, amely Bécstől úgy 40-50 km-re van az akkor még szögesdrótos magyar határ mellett.

Szeptember 17-én Bécsben múzeum, köztük a hadtörténeti múzeum látogatása és az évfolyamok közös találkozója volt Grinzingbe, ahol vidám hangulatban emlékeztük a „régi szép idők"-re.

Szeptember 18-án Te deum, majd a Schwarzenberg-i Palotában ünnepi műsor és díszbeszéddel ért véget ez a felejthetetlen, a világ négy égtája felől összesereglett Ludovikások nagy találkozója, mely jól tükrözte, hogy a magyar tisztikar kint a nagyvilágban, soha nem szűnő nemzetszolgálatával hűséges őrzője a magyar katonai erényeknek: „A Hazáért Mindhalálig!"

Vízum-kérelmemet 1985-ben ismét elutasították azzal, hogy nemkívánatos személy vagyok Magyarországon. Illogikus, de 1986-ban ismét kaptam beutazási engedélyt, bár amikor édesanyám meghalt, 1987-ben csak a temetésre, összesen három napra engedélyezték az ott-tartózkodásomat, de ezt visszautasítottam.

Második feleségemmel, Aparváry Máriával 1989-ben voltam először otthon, ami örökre felejthetetlen élmény mindkettőnknek. Elsősorban részvételünk a Műegyetem előtt tartott első szabad október 23-i megemlékezésen, a felvonulás a Bem szobortól a Parlamentig… Torkom még most is elszorul a meghatottságtól, ha visszagondolok!

1989. október 23-án Budapesten szemtanúja voltam egy új korszak kezdetének, amikor is a nemzet szabadon ünnepelte az 1956-os szabadságharc évfordulóját. A magyar kommunista kormány miniszterelnöke: Németh Miklós bejelentette az évforduló előestéjén, hogy „most nem kell félni idegen fegyvertől, és hogy a jövőt illetőleg nincs megkötve kezünk…" Az 56-os mártíroknak köszönhető ez és az, hogy ezen a napon megkezdődött a „vörös csillaghullás". A Parlament előtti ünnepségen a

rendőrök a karjukon piros-fehér-zöld karszalagot viseltek Okt. 23. felírással. Özönlött a tömeg mindenfelől, a Széna tértől a Rádiótól, a Corvin köztől, a Hősök terétől.

1945-ben hagytam el hazámat, de az 1956-os emlékezések Budapesten kifejezhetetlen hatással voltak rám, és a mai napig hatalmában tart az akkor szerzett tapasztalatok és százezrek lelkesedése láttán. Mindenki ünnepelt Budapesten, dolgozni kevesen mentek, az iskolákban szünet volt e napon. Az ablakokban és a harcok helyén gyertyák égtek. Az emberek féltő reménységgel voltak teli, és ami a legmegkapóbb volt, hogy a fiatalok 70%-ban képviselték magukat a tüntető megemlékezéseken. A parlament előtti megemlékezés estjét a 150 ezres tömeg fáklyáinak és gyertyáinak fénye világítja be, kifejezve egy új korszak kezdetét.

Az erőszakra, az orosz szuronyokra épített rendszer leomlott, a vasfüggöny rései mind jobban tágultak, és számolhattuk a napokat midőn szülőhazánk újra szabad lesz. Ami akkor otthon történt az az otthoniak érdeme. De a szellem, mely az otthoniakat ébrentartotta, a szabadság utáni vágy fennmaradása a mi munkák eredménye is.

1993-ban azt a megtisztelő felkérést kaptam dr. Kulcsár Kálmántól, a Kanadába akkreditált magyar nagykövettől, hogy küldjem el neki az életrajzomat. Kéry Kálmán vezérezredesnek, a Magyar Parlament korelnökének lenne szüksége rá, mert emigrációs munkásságom elismeréseként ezredesi rangra akar előterjeszteni. A nagy megtiszteltetést megköszönő levelemben azonban megírtam a nagykövet úrnak, hogy én bizony szeretnék megmaradni magyar királyi főhadnagyi rendfokozatomban, mert így nem érhet vád a helyi magyar közélet részéről és nem mutogathatnak rám, hogy „na, már a Detre is beadta a derekát!”.

Dr. Kulcsár Kálmán hivatalos követségi papíron kézzel írott válasza így szól: „Kedves barátom, Gyula! Köszönettel megkaptam leveledet a mellékletekkel együtt. Csak azt mondhatom, valóban imponáló és önzetlen munkát végeztél a Hazáért háborúban és békében egyaránt!… Nekem természetesen a kapott utasításnak megfelelően kellett eljárnom, felterjesztenem a kért adatokat, s – nagyon sajnálom bár – én jeleztem kívánságodat is. Én természetesen értelek és megértelek, s bízom benne, hogy az otthoni illetékesek is kívánságodra épült javaslatom alapján járnak el. Mint Magyarország hivatalos képviselője, hadd köszönjem meg itteni munkádat, hadd kívánjak ebben a minőségemben is, de személyesen is, akit barátomnak tekintek, minden jót, egészséget, boldogságot és további munkakedvet egész életedre. Ha nem találkoznánk, így búcsúzom, Isten áldjon!”.

A nagykövet leveléből csak azért ismertetem a lényeges részeket, mert mellékletként neki is nagyjából ugyanazokat a dolgokat írtam le, ter-

mészetesen jóval rövidebben, mint most. Ezért különösen érdekesnek találtam kézzel írott sorait és egyben meglepődtem annak hangvételén. Különösen, ha tekintetbe vesszük kommunista múltját, azt, hogy 1990 előtt mint igazságügymiszter dolgozott és tagja volt az akkori kormánynak. „Tempora mutantur et nos mutamur in illis!"

1999 októberében hivatalos kanadai látogatáson járt a magyar miniszterelnök, Orbán Viktor. Kíséretében – többek között – ott volt Fodor Lajos vezérezredes, a Magyar Hadsereg parancsnoka, vezérkari főnök. A magasrangú magyar delegáció tiszteletére a kanadai kormány díszvacsorát adott a montreáli volt Windsor Szálloda ilyen célokra fenntartott fedett udvarában.

Nagy megtiszteltetés ért, amikor több tartományi miniszter, Montreál polgármestere és az üzleti élet számos előkelőségével együtt engem is meghívtak erre az eseményre. Két nappal az esemény előtt Ottawából telefonon kaptam a meghívást a kanadai beruházási minisztertől. Persze örömmel fogadtam el a megtisztelő felkérést s másnap már futárposta hozta az MHBK kanadai vezetőjének és a vitézi rend kanadai országos törzskapitányának szóló hivatalos meghívót.

A bankett ülésrendje is kedvező volt, mert Fodor vezérezredes úrral és dr. Borókai Gábor kormányszóvivővel ülhettem egy asztalnál. Ezt persze először nem tudtam és így történhetett meg, hogy miközben az asztalnál a nevemmel megjelölt helyen várakoztam egy tábornok jött felém magyar katonai egyenruhában. Bemutatkoztunk, leültünk és csak akkor vettem észre, hogy ki is ez a magasrangú katona, amikor a zubbonyán felfedeztem névtábláját. Rögtön elnézését kértem, amiért azonnal nem ismertem fel, de valójában fogalmam sem volt a delegáció tagjainak kilétéről.

Az est folyamán a két és fél óra alatt bőven volt alkalmunk a beszélgetésre, amelynek keretében tájékoztattam őket emigrációs munkásságunkról, a vezetésem alatt álló külhoni szervezetekről, az ötven éves munkásságom alatti eseményekről. Fodor vezérezredes úrral elmondtuk egymásnak röviden élettörténetünket és megállapítottuk, hogy mindenkor katonai hivatásunknak megfelelően viselkedtünk.

A bankett végén Fodor vezérezredes úr így szólt hozzám: „Gyula bátyám, a bankett végén gyere fel hozzám a szállodába, találkozásunk emlékére egy kis ajándékot szeretnék neked átadni". Úgy döntöttünk, hogy gyalog sétálunk a rendőrökkel, detektívekkel tömött utcán a közeli szállodába. Séta közben szerényen megjegyeztem: a múlt vetületében számomra bizony felejthetetlen élmény és vissza nem térő alkalom, hogy egy öreg magyar királyi főhadnagy Montreál főutcáján egy hozzá képest fiatal magyar vezérezredessel sétál, aki a Magyar Fegyveres Erők parancsnoka, a vezérkar főnöke.

A szállodában találkozásunk emlékére Fodor vezérezredes úr egy zöld bársony tokot nyújtott át, amiben a Magyar Honvédség fehér zománcozott alapú, színes címerplakettje volt. Alatta réztáblán a következő felirat olvasható: „Ajándékozta Fodor Lajos vezérezredes, a Magyar Honvédség parancsnoka, vezérkari főnok". Ez a gesztus és a bajtársi szellemben folytatott beszélgetésünk örök élmény marad számomra, amit fél évszázados emigrációs munkám jutalmának tekintek. Egyben vitézi rendünknek, a Magyar Harcosok Bajtársi Közösségének és a montreáli, valamint a kanadai magyarság megbecsülését és jó hírnevét is szolgálja.

1992-ben ismét Magyarországon voltam. A Ludovika parkjában tartott hadnaggyá avatásom 50. évfordulójának ünnepségei után feleségemmel és húgommal, rég nem látott akadémiai osztálytársaimmal és volt bajtársaimmal együtt részt vettünk egy dunai hajókiránduláson, ami szintén felejthetetlen élmény számomra.

47 év után Hódmezővásárhelyen találkoztam Dabis Alajossal, a szabadkai századomnál szolgált őrmesteremmel és kedves családjával. Feleségemmel együtt vendégük voltam egy, a tiszteletemre Hódmezővásárhelyen rendezett díszebéden, amire öreg, volt törzsőrmesterem Ambrus Sándor is eljött azokkal a tisztesekkel, akiket még Dabis Alajossal együtt Lékáról annak idején hazaengedtem.

A mindannyiunkat akarva-akaratlanul képzelt családdá kovácsoló élmények ma is elevenen élnek bennem. Bajtársaimmal rendkívül nehéz időkön mentünk keresztül Szabadkán, Fóton, a budai várban, Kőszegen, Velemben, Lékán, Semmeringen, Mattsee-ben, Eibergben, Tannban és ezek az események mély nyomot hagytak mindannyiunkban.

2000-ben részt vettem a Vitézi Szék ülésén, amit a Dunán, egy yacht fedélzetén tartottak. Szeptember másodikán a vitézi avatást a Szabadság téri „Hazatérés" református templomban tartották. Az avatás után a kitüntetettek között — több évtizeden át végzett munkám megbecsülése jeléül - vitéz József Árpád királyi herceg, a V. R Legfőbb elöljárója és vitéz Radnóczy Antal V. R. Főkapitánya, nyá. dandártábornok ünnepélyesen átadták a Vitézi Rend legmagasabb kitüntetését, a V. R. címeres arany vándorgyűrűjét, mely eladdig mindössze csak 5 személynek van az egész világon a V. R. arany érdemkeresztjével együtt. Igen kitüntetve éreztem magam, mert kb. 600-700 főnyi közönség állva vastapssal ünnepelt.

Szeptember 3-án Budapestről ellátogattunk vitéz verebélyi Marzsó Tibor tb. tkap. barátom balatongyöröki házába egy baráti, rendtársi összejövetelre, ahonnan dr. Tarnay Katalin bájos háziasszonyunk vitt vissza Budapestre. Lovasberényben prof. dr. Komáromy János, V. R. főszéktartója „birtokán" Babával, feleségemmel együtt részt vettünk egy bográcsgulyás ebéden túróstészta kíséretével, melyre vitéz Szálka Péter

ügyvezető t. kap.-unk kocsiján kedves felesége és vitéz Thurzó Frigyes központi t. kap. társaságában érkeztünk. A kitűnő ebéd után a gyönyörűen berendezett házban, boros pincében válogatott, különböző fajta jobbnál jobb borok mellett jó hangulatban másik oldaláról ismertük meg kitűnő házigazdánkat. Megismertük a mindig jó kedvű Főszéktartónkat, különösen mikor nótázásba kezdett jó hangulatot varázsolva – ismét feledhetetlen élmény számunkra.

Feleségem, Baba unokatestvére, dr. Jósa Jenő kocsiján ellátogattunk Kecskemétre, ahol utoljára 1939-ben hadapród őrmesteri alosztály-parancsnoki tanfolyamon voltam vitéz Duska László vk. szds. parancsnoksága alatt. Itt táncoltam először palotást az ezred bál megnyitóján a „Beretvás" szálloda nagytermében, de emlékeket keresni 61 év után reménytelen volt.

Kecskemétről Orgoványba mentünk, keresve azt a helyet, ahol jó pár alkalommal katonai, harcászati gyalogos kiképzésben vettem részt. De hűlt helyét találtam, mivel a háború után szovjet katonai bázis lett. Innen Bugacra hajtottunk, megnéztük a ménest, a csordákat és a gulyást, betértünk a messze földön híres Bugaci Csárdába, majd a kitűnő vacsora után egy csongrádi szállodában aludtunk.

Másnap egyenesen Pusztaszerre hajtottunk, a honfoglaló Árpád fejedelem első országgyűlésének helyét látogattuk meg. Megcsodáltuk Feszty Árpád nagyszerű körképét, a honfoglaló magyarok bejövetelét a Kárpát-medencébe, és megcsodáltuk a hét vezér sátrainak másolatát. Ez is felejthetetlen élmény volt! Befejezve a csodálatos pusztaszeri látogatást, ismét visszahajtottunk a Kőrös tiszai torkolatához és annak közelében, a „Csuka Csárdában" igazi halászlé és jó csongrádi bor mellett elgyönyörködtünk a vidék szépségében s a naplementében.

Beléptünk az ezredfordulóba, azt hittem a 82. évemben 53 éves magyar közösségben végzett munkám után, hogy a mozgalmas éveket már magam mögött hagytam. Felteszem mégis a kérdést magamnak, hogy vajon az élet számomra még mi mindent tartogat?

Előrehaladt korunkban mindig többet és többet nézünk vissza a múltba. Eltűnni látszik az öröm, a bánat, a sérelem, a honvágy, az álmatlan éjszakák, de túlhaladta reményeimet a rideg valóság, mert a magyar politikai életben, ugyanakkor az egész világon visszarendeződés, nyugtalanság, bizonytalanság állt be.

2002. szeptember 20-án ismét Magyarországon voltam, mivel szeptember 24-re meghívtak hadnaggyá avatásom 60 éves évfordulójára, hogy ünnepélyes keretek között átvegyem a gyémánt oklevelemet a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem rektorától, dr. Szabó Miklós nyá. vezérőrnagytól.

Katonai diszelgés és ünnepségek után honvédségi autóbuszon átszállították a 60-65-70 éve avatottakat a várbeli Hadtörténeti Intézet és Múzeumba, ahol az évfolyamok megkoszorúzták hősi halott bajtársaik emléktábláját. Utána az Intézet márványtermében ünnepi ebédre jöttek össze a volt osztálytársak meghívott vendégeikkel. Osztálytársaimmal, barátaimmal való találkozás szép emlékekkel gazdagított, de a rideg valóság elkeserített, amikor láttam otthon az általános politikai visszarendődést s ez eloszlatta reményeimet.

Mindezekhez járult Budapest utcáin, de vidéken is látható sok-sok idegen nyelvű – angol – felirat, hirdetés, mely lehangolólag hatott rám. Ha magyar nyelvünket elfelejtjük, az összetartozási érzést öljük ki önmagunkból. Nemeskürty István írja 2001-ben kiadott könyvében: „közös nyelv... közös „Kód", egy sajátos összetartozás érzését, tudatát ébreszti bennünk. Szorosabb összetartozás érzését kelti a magyar nyelv használata... Ha nem is vagyunk FAJILAG leszármazottai honfoglaló őseinknek, de a „KÓD", a közös nyelv megszabta közös gondolkodás, az együvé tartozás tudatát ébreszti bennünk". Remélem Hazánk egyszer megérti magyar nyelvünk tisztaságának fontosságát az összetartozási érzés megtartása érdekében!!

Magyarországra ekkor egyedül utaztam, mivel feleségemnek, Babának nem volt kedve hazalátogatni a megváltozott MSZP-liberális kommunista-kapitalista kormány által uralt földre. Nem tudott volna szó nélkül szembenézni azokkal, akik ismét visszaszavazták azokat, akik miatt az 1956-osok szabadságharca volt. Én „nehéz szívvel" megérkeztem Ferihegyre, ahol húgom Ildikó, lánya Kati, a keresztlányom és unokaöcsém Riki fogadott. A repülőtérről egyenesen Pestre, a belvárosba hajtottunk a „Hagyományos Magyar Viseletek" szabójához, ahol az előzőleg megrendelt – életem első – atilla magyar ruhámat próbáltam fel. Innen húgom leányához, Zwillingerné, dr. Tessényi Ildikó lakására mentünk vacsorára. A kitűnő kacsasült elfogyasztása után véget nem érő beszélgetés volt a családdal, szeretteimmel.

Budapesti 22 napos tartózkodásom ideje nagyon beosztott volt. Mint ahogy fent már leírtam, szeptember 24-én hadnaggyá avatásom gyémánt oklevelét vettem át. Szeptember 26-án Pántis István barátomékhoz mentem Gödöllőre, akivel Montreálban együtt szerveztük meg annak idején a Montreáli Magyar Énekkart. Nagyon kellemes napot töltöttem szép, kertes házukban és élveztem Pista és kedves felesége, Csöpi vendégszeretetét. Másnap telefonokat és egyéb megbízatásokat intéztem. Szeptember 28-án Székesfehérvárra utaztam Nagymarosi Pistáékhoz, akivel az 1950-es években Montreálban együtt dolgoztam a magyar közösségi életben, majd San Diego-ba költözött és onnan kb. öt évvel ezelőtt Magyarországon

próbálja folytatni USA-ban jól menő üzleti vállalkozásait. Feleségével Icával és Pistával együtt jó volt feleleveníteni a montreáli emlékeket. Csodálatos, különböző fajta napraforgó magokat hoztam tőle a kertembe.

Szeptember 29-én vasárnap a koronázó Mátyás templomba mentem misére, ami húgom lakásától tíz percnyire van a Várban. Mise után hangulatom volt, hogy egy pohár sörre kiüljek a Dísz téren levő Sissy étterem járdai sörözőjébe. Ahol ültem, láttam magam, amint 1944. október 16-án reggel rohamsisakkal a fejemen vezetem a 9. gyalogezred II. Zászlóalját Mészáros István alez. zlj. parancsnokom parancsára a Városmajorból a Honvédelmi Minisztérium elé. Látom magam, ahogy 26 éves koromban Mészáros István alezredes átadja a zászlóalj parancsnokságot, hogy az Ostrom utcán a Bécsi kapu alatt a Dísz téren keresztül a József főherceg palotájánál várjam őt, hogy aztán átvegyük a Királyi Vár őrzését a németektől. Sörözés közben ezen „ZIVATAROS IDŐK" emléke elevenedett fel bennem. A visszatérő emlékek mély nyomot hagytak.

Szeptember 30-án meglátogattam vitéz Radnóczy Antalt, a Vitézi Rend főkapitányát, aki 90 éves kora ellenére egy 70 éves életerős férfi benyomását keltette. Ott találkoztam a később érkező vitéz Hunyadi László helyettes főkapitánnyal. Eredményes és kellemes beszélgetés után együtt ebédeltünk egy közeli svájci vendéglőben. Meghívást kaptam tőlük, hogy a Vitézi Rend képviselettel részt vesz az este a Vigadóban megrendezett „Székelykapu Gálaest"-en, melyen a csíksomlyói árvaház javára jótékonysági koncertet rendeznek. Örömmel fogadtam el a meghívást és már az új atilla magyar ruhámban mentem. Mikor a Vigadó előtt a taxiból kiszálltam, ismét régi emlékek jutottak az eszembe, ugyanis fiatal akadémikusként vettem részt a jogász bálon, akkor voltam a Vigadóban utoljára.

Az előadást felejhetetlenné tették a nívós szavalatok, énekszámok, az operaházi művészek fellépése és a csíksomlyói árvák közreműködése. A színpadon volt a Vitézi Rend zászlója s a Vitézi Rend képviseletében ott volt v. Radnóczy A. főkapitány, v. Hunyadi László h. főkapitány, v. Cseresznyés Pál közp. törzskapitány és felesége, valamint személyem. Telt ház volt a gyönyörűen újjáépített Vigadóban.

Október 4-én már Szegedre utaztam a kényelmes, modern új „City" vonattal a nagyrabecsült, szeretett néhai Dabis Lajos – aki Szabadkán a századomban szolgáló jutasi őrmester – leánya Zsuzsanna meghívására. Ő várt és vitt Hódmezővásárhelyre. Náluk maradtam egy nappal többet, mivel a polgármesteri választásra oda érkezett Csurka István, a MIÉP elnöke, akinek a városban tartandó beszédére hívott meg Zsuzsa, mint a város egyik képviselőjelöltje. Csurka beszéde után a tiszteletére rendezett vacsorán vele és feleségével együtt voltam és módom volt rá, hogy egyik szervező titkárával, Győri Pállal hosszasan elbeszélgessek.

Október 7-én Lezsák Sándor képviselő, az MDF alapítója meghívására felkerestem őt a Parlament melletti, Széchenyi rakparton levő Országgyűlési Képviselők Irodaházában (a volt hírhedt Fehérház). Tollas Tibor volt barátját még az akkori időkből ismerem. Lezsák Sándor – a lakiteleki Népfőiskola Alapítvány és a Magyar Nemzetpolitikai Társaság elnöke – meglátogatásakor az Emigrációs Múzeum részére a montreáli közéletről hozott anyagot adtam át. Kedvesen meghívott, hogy látogassam meg Lakiteleket és legyek a vendége október 11-12-én. Mivel én ebben az időben Bajára készültem, megígérte, hogy eljön értem Bajára, felvesz és autójával elvisz Lakitelekre.

A Képviselők Irodaházában Lezsák Sándorral való beszélgetés után ugyanott találkoztam a Szent Korona őrség akkori parancsnokával, Sívák Tamás őrnaggyal. Montreálban élő rokonát, Baka Karcsit kérte meg, hogy szeretne velem találkozni, ha Budapestre megyek. Hosszasan elbeszélgettünk a Szent Koronával kapcsolatos beosztásomról és az ő korona melletti szolgálatáról.

Október 8-án a Duna TV-ben találkozóm volt dr. Szakály Sándor történésszel, a Hadtörténeti Intézet volt elnökével, a Duna TV alelnökével. Hosszan elbeszélgetve meghívott, hogy október 14-én élő interjút adjak. A meghívást azonban nem fogadhattam el, mivel másnap reggel utaztam vissza Montreálba.

Október 10-én jött értem Lezsák Sándor Bajára, hogy elvigyen Lakitelekre. Az autóban sok mindenről volt alkalmunk beszélgetni: a pártról, a parlamenti eseményekről, munkájáról és jövőbeli elképzeléseiről. Megérkezve Lakitelekre felejthetetlen élmény volt ismét, amit ott láttam. Először Sándorral kezdtem, majd Kis Márta titkárnőjével néztem végig a hét épülettömbből álló komplexumot, az Emigrációs Múzeumot, a Széchenyi Házat, a Könyvtárt, a konferencia termeket, a Kölcsey Házat, a kiállító termeket, a Tisza vendéglőt és a vendégházat, a fedett uszodát, a kápolnát és az Antológia Kiadó és Nyomda épületét.

2003-ban „Emlékezés" a történelmi Vitézi Rend főkapitányára. „Újra kihunyt egy láng a magyar éjben!" Otthon és hontalanságunk évei folyamán sok bajtársunk, rendtársunk fejezte be már földi pályafutását a Hadak útjára lépve… vitéz Radnóczy Antal vk. szds., nyá. dandártábornok, a történelmi Vitézi Rend főkapitánya azonban egyike azon keveseknek sokunk közül, aki a magyar emigrációban és otthon közösségi és magyarságmentő munkájával messze kitűnt közülünk.

A nagybányai vitéz Horthy Miklós, Magyarország kormányzója által alapított történelmi Vitézi Rend Kanada Törzsszéke rendtársai nevében vettem részt Budapesten v. Radnóczy Antal főkapitány temetésén, aki 2003. április 28-án Münchenben, négy hónapi kórházi kezelés után 92

éves korában elhunyt. Május 16-án a Magyar Honvédelmi Minisztérium által, régen látott katonai pompával helyezték örök nyugalomra a Farkasréti Temetőben. A temető főbejárata melletti épületcsoport előtti téren elhelyezett ravatalát virágerdő mellett az Erdélyi Vitézi Rend, Európa országai és a tengerentúli Vitézi Törzsszékek koszorúi borították.

A temetés kezdetén a Magyar Honvédség katonazenekarral felvonult díszszázada állt a koporsó közelében. Onnan két honvéd díszlépésben elfoglalta a koporsó mellett a díszőrség helyét, melyhez később a Vitézi Rend egyenruhás rendtársainak díszőrsége csatlakozott. A keresztény vallások négy lelkésze tartotta a temetési szertartást. Búcsúbeszédeket v. Balogh Ádám tb. tkap., a Vitézi Rend, v. Fehérváry István a Politikai elítéltek Közösségének vezetője, v. Detre Gyula tb. tkap. Kanada Törzsszéke és a tengerentúli rendtársak, bajtársak nevében mondották.

A főkapitányt utolsó útjára katonazenekar és egy dobos kísérte, a gyászmenet mellett a dísz-század előtt elvonulva. A lelkészek a koporsó beszentelése után a sírbatételkor a dísz-szakasz díszlövésekkel, a kürtös takarodót fújva és a dísz-század díszmentettel fejezte ki tiszteletét a nemzet halottja előtt, aki részt vett a Don-i visszavonulási harcokban, hősi szelleme mind a háborúban, mind békeidőben példát mutatott. Hontalanságunkban is kész volt feláldozni életét hazájáért, rendünkért, magyar fajtánk szolgálatában.

A 2000. év folyamán váratlanul megküldték címemre az 1956-os Igazolt Magyar Szabadságharcos Szövetség csoportvezetőinek a 009. sz. „HŰSÉG A HAZÁHOZ" tisztikeresztjét. A kereszthez járó diplomában ez a felírás van: „vitéz Detre Gyula törzskapitány úrnak az évtizedeken át gyakorolt, élenjáró társadalmi és politikai munkásságáért, mellyel szülőhazájának, Magyarországnak büszkeségére vált egy idegen világ életrendjében is."

Aki ismer az tudja, hogy magyarság szolgálatomban soha sem vártam vagy kértem elismerést, kitüntetést. De jóleső érzés a magyar közösség és Hazám szolgálatában végzett munkám „utolsó felvonásában" ötven egynéhány év utáni elismerése, az említett megtiszteltetések és kitüntetések. Mindig emelt fővel szolgáltam a magyar ügyet és a Ludovika Akadémia elvégzése után a hadnagy avatásomkor fogadott esküm szellemében cselekedtem.

Bár minden tekintetben igyekeztem apai és férji kötelességemnek eleget tenni, valahogy mégsem egészen úgy alakultak a dolgok, mint talán kellett volna. Míg második házasságom gyermektelen, az elsőből két fiam és egy lányom született. Mivel szalad az idő, már hét unokám és négy dédunokám is van.

A hazaszeretetből eredő túlzott közéleti elfoglaltságaim rengeteg időt elvettek a családi élettől és az igazán szoros kapcsolat kialakításától, ami első házasságom rosszul alakulását eredményezte. 1971-ben váltunk el egymástól Endrényi Katalinnal. Aparváry Máriát 1974-ben vettem feleségül. Gyermekeim közül László fiam első házasságából, a lengyel származású Karyna Swinarszkától egy fiú, Sándor született. Már ő is nős, felesége a Fiji szigetekről származó Grace Dutta, akinek édesapja hindu, édesanyja kínai származású. Két fiú, Mason és Caleb mellett két leányuk is van Faren és Maya-Alexis.

László fiam második házasságából a német Sasha von Hausen-től két gyermek, Sára és Miklós született. László fiam és menyem minisztériumi osztályvezetői beosztásban dolgozik Ottawában.

Csaba fiam szintén kétszer nősült. Első feleségétől, a magyar származású Vermes Ágnestől nem volt gyermeke. Második házasságából, az amerikai Wendy Vidovich-tól két fia van, Gyula és Ádám. Csaba fiam önkéntesként szolgált az amerikai fegyveres erők tengerész gyalogságánál (US Marine), 1966-ban 13 hónapig harcolt Vietnámban. 13 évi haditengerészeti szolgálat után szerelt le. Most Californiában egy biztonsági magán őrszolgálat csoportvezetője.

Harmadik gyermekem a Montreálban született Kati lányom. Ő Vancouverbe ment férjhez egy Ron Barker nevű ír származású fiúhoz. Két gyermekük született, egy kislány (Melanie) és egy fiú (Ryan). Később Kati lányom is elvált. Utóbb ismét férjhez ment Kaliforniába, de ez a házassága sem sikerült. Most a kaliforniai San Diego közelében levő Escondidóban él, ahol természetgyógyászattal és annak tanításával foglalkozik.

Hazámtól távol, idegen környezetben, idegen népek és a közöny sivatagában változatosnak és talán eredményesnek is mondható életemért hálás vagyok a Mindenhatónak. Igazán szerencsésnek mondhatom magam, mert jó egészségben vészeltem át a nehézségeket. Úgy vélem, nemcsak esküvel vállalt hivatásomban, de később is minden tettemmel hasznára voltam mindkét hazámnak.

Őszintén érzem, hogy „Hazát cseréltem ugyan, de szívet nem!”

Montreál, 2001–2007

A Hősök Napján az emlékmű előtt – vitéz Detre Gyula László
Montreál, 2006

SZEMÉLYI ADATOK

Név: vitéz Detre Gyula László
(született Dittrich – névmagyarosítás 1931. IX. 19.)
Született: Magyarországon, a Bács-Bodrog vármegyei Monostorszegen 1918. március 19-én
Vallása: római katolikus
Atyja neve: Detre Gyula (eredeti neve Tsötöny, az örökbefogadástól Dittrich a névmagyarosításig)
Anyja neve: pásztói Tessényi Flóra

Foglalkozása: hivatásos katonatiszt (M. Kir. Honvéd Ludovika Akadémia, avatták 1942. december 6-án), cipőfelsőrész-készítő (Kellerbergi tábor), közgazdász (Kanada)
Katonai rendfokozata, fegyverneme: ht. főhadnagy, gyalogság

Házastársának neve:
Első feleség: Endrényi Katalin – elvált, házasságkötés ideje: 1944. X. 11.
Második feleség: Aparváry Mária – házasságkötés ideje: 1974. VII. 4.
Gyermekei: Detre László (szül. 1945),
Detre Csaba (szül. 1947),
Detre Katalin (szül. 1951)

Rendi, egyesületi tagság:
Vitézi Rend, törzskapitány
Szent László Lovagrend, törzsszéktartó
Order of Saint John of Jerusalem USA
Kanadai Magyarok Szövetsége
Magyar Harcosok Bajtársi Közössége
Montreáli Magyar Bizottság
Szent István Kultúr Egyesület
Bethlen Gábor Irodalmi és Baráti Kör
Hargita Társaság, Bethlen tó közössége
Rákóczi Alapítvány
Hungária Társadalmi Egyesület

Kitüntetések:

Magyar Érdemrend Lovagkeresztje
Magyar Koronás Ezüstérem hadiszalagon a kardokkal
(Signum L.)
Tűzkereszt I. o.
Erzsébet királynő kanadai ezüst jubileumi érme
(Canadian Silver Jubileum,
Medal of Queen Elisabeth)
Lengyel Arany Érdemkereszt (Polish Golden Cross of Merit)
Erdélyi Emlékérem
Európai Frontharcos Szövetség Keresztje
MHBK Koronás Emlékkereszt és Nagykereszt
IMHBK Jubileumi Érem – bronz, ezüst
Vitézi Rend arany Érdemkeresztje
Vitézi Rend címeres aranygyűrűje
Rákóczi Rend
Szent László Társaság és Rend Lovagkeresztje
„Hűség a Hazához" Érdemkereszt
Szent László érdemérem arany

FÜGGELÉK

1. sz.: Összefoglaló Jelentés a 9. gy. e. II. zlj., később Testőr Zászlóalj kőszegi bevetéséről. (Hadtörténelmi levéltárból másolat.)
2. sz.: Néhai v. Detre Gyula tart. fhdgy., áll. tanító haditettei az I. és II. világháborúban.
3. sz.: A velemi Szent Korona bunker helyszíni rajza Kőszeg mellett.
4. sz.: A Szent Korona őrzési helye: Mattsee, „történelmi színpad".
5. sz.: Hol volt a Szent Korona elásva?
6. sz.: A Szent Korona menekítési útvonala.
7. sz.: Dr. Demszky Gábor (emlékkönyvből másolatok)
8. sz.: Dr. Demszky Gábor köszönő levele Budapestről.
9. sz.: Szálasi Károly történelmi értékű levélmásolatai.
10. sz.: Beszélgetés Kanada „Great old Man"-je, Hon. J. G. Diefenbaker volt miniszterelnöknél történt látogatáskor – Tollas Tiborral

11.sz.: Előforduló rövidítések.

M.kir."Hunyadi János" testőr zászlóalj parancsnokság.

/ A volt Hunyadi János 9.honvéd gy.ezred II.zlj.,Szabadka/
(Lásd:"Hadak Útja" XXX.évf.341.sz.11.oldal./1978/
(Lásd:v.Detre Gyula L."Történelem Közelről"29.oldal./2001/)
"Hadtörténelmi Levéltár eredetiről másolat"

Összefoglaló jelentés a testőr zászlóalj kőszegi bevetéséről.

1945.III.26. 17 h 45 I-kor az ápság. elrendelte a riadó III.fokozatát.A fenti pcs-ra a tö.zlj.gp.szd-a megerősitve 2 pct.ágyus rajjal és av. szakasszal megszállta a zlj. Szabóhegy-i védőkörletét.A zlj.pk. 2 pct.ágyut a törzsszálláshoz a müut lezárására rendelt ki.

1945.III.27. 20 h 20 I-kor az ápság. elrendeli a harciriadót.

22 h-kor a Nemzetvezető szükebb törzsével együtt elhagyta a törzsszállást. A zlj.pk. a törzsszállás biztositására kirendelte a F.N.Sz-os szakaszt,a Nemzetes Kisasszony villáját pedig a távb. szakasszal biztositotta.

22 h-kor a zlj.pk-nak Mészáros tö.ezds. ur személyesen távbón a következő.pcs-ot adta: "A Nemzetvezető és szükebb törzse most elhagyja a törzsszállást és áttelepül. A tö.zlj.kapcsolódjon be Kőszeg védelmébe vitéz Deák vörgy. ur intézkodése szerint.Kivonására az ápság-tól pcs-ot kap. Erre vonatkozólag Deák vörgy.ur fogja az intézkedéseket kiadni, amelyre indulás előtt közvetlenül hangsulyozottan felkértem."

22 h 30 I-kor a zlj. sgt-nek Deák vörgy. ur eligazitáson a következő pcs-okat adta a tö.zlj-ra vonatkozólag: "A zlj.harcolni fog abban az esetben, ha az ellenség Kőszeg felé előremozgásban van. A zlj-at a kormányszervek Kőszeg-ről való elköltözéséig a harcból kivonni nem lehet, ezek elköltözését biztositja. A zlj. harcból való kivonására ha ő ott van személyesen fog pcs-ot adni, amennyiben Kőszeg városát elhagyná, ugy a zlj.pk. az ápság-tól, annak távollétében Greifenberg gyalogsági tábornoktól előzetes megegyezés alapján kap pcs-ot.

Menetcél Semmering. Ha a vasuti szállitás nem lehetséges, akkor a zlj. gyalog meneteljen Semmeringbe."

Emo ti.gyülés alkalmával, melyen a zlj.sgt. is jelen volt a következőkről volt szó:

a./ Anyagelszállitás. Németh g. ezds. ur az anyag elszállitását a Turán vonattal tervezte. Ebből az anyagból azonban elszállitásra csak az élelmiszer készlet egy része került, a többi anyag

/:volt Testőrség anyaga, élm. készlet, ruházat, felszerelés:/ ott maradt.

b./ Hozzátartozók elszállítása: Az erre vonatkozó pcs. a hozzátartozókat a Missiósházhoz 22 h-ra kirendelte.

24 h-kor a zlj. pság-gal távb-ön közölték, hogy a Turán vonaton való utazás elmarad szénhiány miatt és a hozzátartozók a legszükségesebb holmijukkal ingajáratu gépkocsi szállitással települnek ki mintegy 50 km-re a határon tulra. Erre a zlj.pk. a Frigyes laktanyában levő szénkészletet a zlj. ojmü-vein a vasutállomásra kihordatta. Ez a szén szállitás 28-án 9 h-ig tartott.

0 h 30 I-kor dr. Csendes o.hdgy. jelentette a zlj.pk-nak, hogy Kocsis fhdgy. urtól nyert értesülés alapján mégis a Turán vonaton történik a hozzátartozók elszállitása, a személyeket pedig a Missiós háztól gépkocsikon fogják az állomáshoz kivinni. Reggel 6 h-kor a hozzátartozók kiszállitása meg is kezdődött.

A ti.gyülésen megállapitották a Turán vonat befogadó képességét, melynek alapján kb. 6 személynek gyalogmenetben kellett volna utbaindulni, de a kis számra való tekintettel ezeket is Turán vonattal inditották utba.

Ugyanekkor Deák vörgy. ur elrendelte Mayr ezds. urnak, hogy a hozzátartozók a Turán vonatra is csak a legszükségesebb kézipodgyászukat rakhatják fel. Annyit tehát, ami a csomagtartóban fejük felett és az ülés alatt elfér. Mayr ezds. ur e pcs-hoz délig ragaszkodott. Délután megindult a tömeges berakás, mely 19 h-ig tartott. Ezalatt az idő alatt Németh g. ezds. ur a zlj. ojmü-veivel a gh. anyagát az állomásra kiszállittatta. A hozzátartozók podgyászainak egyrésze szállitó eszközök hiánya miatt visszamaradt.

(x) A Turán vonat 28-án 19 h-kor utbaindult.

A Missiósházban visszamaradt a Katonai Iroda teljes térképkészlete, tiszti minősitési táblázatok, ügydarabok, rádiók, valamint becslés szerint kb. 1.200 liter benzin.

1945.III.27. Király Béla

23 h-kor Király vk. szds. Kőszeg védelmével megbizott Kubicza vk. ezds. vk.tisztje távb-ön a zlj.pk-nak a következő pcs-ot adta: "Tájékoztatás: Elg. Vát községet birtokba vette, további előnyomulásával Acsád és Meszlen községek felé számolok. A zlj.vezese be a felderitést Lukácsháza K., Kőszegdoroszló D. és Kőszegszerdahely D. irányában. Egyben értesitette a zlj.pk-ot, hogy a kőszegi helyőrség védelmében a jobb védőkörletben nem fog bekapcsolódni a német Volkssturm zlj. Ezt a védőállást is a zlj-nak kell majd átvenni."

1945.III.28. 17 h-kor a zlj.pk. ti.gyülést tart, mely alkalommal a következőket rendelte el:

a./ A védőkörletek mü. megerősítésének fokozása, aknavetők belövése a vonatkozási pontokra, az egyes alvédő körlet pk-ok tevékenysége, a védelem megszilárditása, éjjeli figyelő és fülelő szolgálat megszervezése, zárótüz, kiváltása.

b./ Kelevéz zls. von.pk-nak: amint a gh. anyagának a Turán vonatra való kihordásával készen van, még az éj folyamán minden anyagot rakjon fel a zlj. vonatára, melyet a Frigyes lakt-ban és Missióházban talál és az igy megrakott ojmü-vekkel települjön ki Rótfalvára. Abban az esetben, ha a zlj. nem tudna Rótfalván keresztül Semmeringre menetelni és igy a zlj. a vonattól elmaradna, az ellenséges nyomásnak megfelelően önállóan vonuljon be Semmeringbe.

22 h-kor Király vk. szds-tól a zlj.pk. a következő pcs-ot kapta:

"a./ Reggel 9 h-kor a zlj.pk. jöjjön eligazitás végett a Honvédelmi minisztériumba.

b./ Az állomásparancsnokságot Lovass vörgy. úr eltávozása után Kubicza vk. ezds. vette át.

c./ Kőszeg-i helyőrség védelménél a jobb védőkörletben beállitott német Volkssturm zlj. helyett beállitott Malonyai csó. szd-ot a Belügyminiszter úr kivonta, igy ezt a védőkörletet is a 10. zlj. veszi át."-

Fenti pcs-ra a zlj.pk. engedélyt kért arra, hogy a Velem-i szd-ot bevonultathassa és Kőszeg helyőrség védelmébe beállithassa. Az engedélyt Király vk. szds. megadta. (Detre szdnak.)

22 h-kor Kőszeget igen erős bombatámadás éri, ugyanakkor a védőállást is igen erősen bombázták. A légitámadás majdnem egész éjjel tartott.

22 h 30 I-kor Kelevéz zls. jelenti, hogy a Frigyes laktanyában található élelmiszer készlet és egyéb anyag egy részét az ojmü-vekre felrakatta, azonban az anyagot teljes egészében felrakni, illetőleg elszállitani nem tudja, mivel ojmü-vein még a lovak részére kb. 2 heti élelmet is el akar szállitani.

Ugyanekkor, mivel az ök-t a Velem-i századdal távb-ön felvenni nem lehetett a zlj.pk. kp-os hirvivő utján a Velem-i szd-ot berendeli. E pcs-ának lényege: Szd. vonuljon be Kőszegre és menetelje a Kőszegről Szombathelyre vezető út és harckocsi árok találkozásához. Detre fhdgy. személyére 7 h 30 I-kor jelentkezzen a zlj. pság-on. Szd. összes anyagát előfogaton hozza magával Kőszegre.

22 h 45 I-kor a zlj.pk. ti.gyülést tart, melyen az alosztályoknak kiutalja az uj védőkörleteket, s kiadja a pcs-ot a végső-ig való kitartásra és arra, hogy visszavonulni csak zlj.pk-i pcs-ra lehet. Intézkedett az ök-ek felvételére és tájékoztatta az alo. pk-okat a helyzetről. A Velem-i szd-tól eddig kirendelt felderitést, Velem irányába is kiterjesztette.

24 h-kor a zlj.pk. pcs-ot adott Horváth zls-nak, hogy 29-én reggel a Szombathely-i uton ti.járőrrel tartóztasson fel minden hátramozgót /:németeket is:/ és ezeket állitsa be a védelembe. Hát ramozgó járművekről fegyvert, lőszert, rakasson le és azt az oda beérkező Detre szd. védelmébe állitsa be.

1945.III.29. 01 h 20 I-kor Péntek hdgy. vonja ki szd-át a Szabóhegy-i védőkörletből és szállja meg a jobb védőkörletet egészen a Kőszeg-i, Doroszló-i útig bezárólag. Vegye fel az ök-t az oda érkező Detre szd-dal. Gp. szd. vegye át a 2. szd. védőkörletét /:teljes Szabóhegy:/.

6 h-kor erős elg-es tüzérségi és av. tüz feksznik Népcsékthely D. és Kubahegy-i magaslaton.

7 h 30 I-kor Detre fhdgy. személyére beérkezik két szakasszal és jelenti, hogy a másik szakaszát behozni nem tudta, mivel a Cák-i úton történt robbantás miatt mint tolórészleget vonata mellé rendelte azzal, hogy a hegyeken keresztül a törzsszállásra vonuljanak be.

8 h-kor Detre fhdgy. a kijelölt védőkörleteket elfoglalja. A város szegélyén erős elg-es tüzérségi és av. tüz feksznik.

9 h-kor a zlj.pk. eligazitásra egy Király vk. szds-hoz, aki ez alkalommal közli a zlj.pk-kal, hogy ő most eligazitást nem tart mert egy támpontot megy szemrevételezni és 9 h 30 I-kor majd az szds. úr tart eligazitást. Ugyanakkor Király vk. szds. a zlj.pk-kal csak annyit közölt, hogy Kőszeget 12 h-ig feltétlenül tartani kell. Ebben az időben erős elg-es av. tüz feküdt a Honvédelmi minisztérium épületén.

9 h-kor a Szombathely-i úton 3 hk. a harckocsi árok előtt kb. 300 m-re lévő facsoportban gyülekezett. Lgv. tüzérség a tüzet azonnal megnyitotta és 1 hk-t kilőtt. Erre a többi megnyitotta a tüzet a város szélére és védőállásunkra. A tüzet saját av.tüzzel viszonoztuk.

9 h 30 I-kor az eligazitáson megjelent Nyiri zls. már senkit sem talált a Honvédelmi minisztérium épületében.

10 h-kor Detre fhdgy. pcs-ot kap, hogy szd-ával a 2.-ik védőállást szállja meg, mert a Sopron-Lövő-i uton 48 hk.tört előre

és oldalról vette tüz alá támpontját. Péntek szds. és Detre szd. ugyanebben az időben egyöntetüen jelentik, hogy a lgv.tüzérek a lövegeket elhagyták, igy Kőszeg Ny. és Ny.teljesen védtelen maradt.

10 h 45 I-kor a Kőszegfalva-i uton állandó pórfelhőből kibontakozó 52 hk-t figyeltünk meg. Ugyanebben az időben a Szombathely-i uton is mintegy 60 hk. közeledett a város felé 30-as csoportban. A hk-k előtt az utat saját av. szakaszunk erősen lőtte, mire a hk-k hevesen tüzelá vették a Szabóhegy-i védőállást. Mivel a zlj. kiterjedése több mint 6 km. volt és mert az előretörő harckocsik a város főterét elérték anélkül, hogy a legcsekélyebb ellenállásba ütközhettek volna, a zlj.pk. nehogy a Detre szd-ot az elg. hátulról lerohanhassa, kivonta és pcs-ot adott, hogy a törzsszállásnál a Király völgyet zárja le.

10 h 45 I-kor a Szabóhegy-i védőkörlet jobb szárnyán bevetésben volt Derverics szds. utász szd-a a zlj. védőállásán keresztül a Kubahegy felé huzódott. A zlj.pk. kérdésére bemutatta Király vk. szds. irásbeli pcs-át, melyben részére a Kubahegyen uj védőállás elfoglalását rendelte el, akkor, amikor szovjet pc-os élek már Kőszegen bent voltak. Ugyanekkor Detre fhdgy. jelenti, hogy Halmy hdgy. mü.gépszd.pk. a vasutállomásnál lévő védőállását elhagyta. 1-2 emberét, mindkét szd-nak sikerült felfogni.

Kb. 11 h-kor Király vk. szds. Paraj szds. állománstiszt gk-jába beülve annak összes magánholmiját magával vive át ment a szovjet csapatokhoz. Magával vitte a zlj. megszálló vázlatát is, melyet 9 h-kor a zlj.pság. neki felterjesztett.

12 h-kor a zlj.pk. a Péntek szd. kivonását rendeli el a Kőszeg Dorozsló-i utról, mivel a szd-ot az elg-es harckocsikról lepgráló gyalogság Cák-Szombathely és a város felől teljes bekerítéssel fenyegette. A zlj.pk. a szd. részére uj védőállásként a Szabóhegy K. i lejtjét jelöli ki és ezt a védőkörletet is Vajda szds-nak rendeli alá.

12 h 10 I-kor kiküldött felderitő járőr jelenti, hogy az elg. Rőtfalvát elfoglalta, valamint a németek az összes hidakat, átjárókat, közöttük a Szabóhegy-i szerpentin utat is 9 h-kor felrobbantották.

13 h-kor Detre fhdgy. a törzsszállásról jelenti, hogy az oda biztositásra visszahagyott F.H.Sz-ok 2 kivételével elhagyták őrhelyüket. E kettő Nádas vk. ezds. urhoz csatlakozott. Az eltüntek közül Kelevéz zls. jelentése szerint hat fő a zlj. vonatához csatlakozott. Styebuska F.H.Sz-al ittas állapotban Lékánál találkozott

aki csatlakozott ugyan a zlj-hoz, de Lékánál ismét eltünt.

15 h-kor Cák felől gyalogság, a Szombathely-i utról pedig gépkocsizó gyalogság nyomult elő, mely gyalogság a zlj.védőállás-sát tüzérségi, av. és harckocsik tüz támogatása mellett mintegy 100 m-re közelitette meg. A zlj. pk. Vajda szds-nak pcs-ot adott, hogy az ellenséget összefogott tüzzel állitsa meg és vesse vissza. Ez sikerült is. Az elg-es gyalogság sulyos veszteségek közepette kb. 400 m-re visszaszivárgott és beásta magát. Csupán a zlj. jobbszárnyán sikerült az elg-nek kgr.dobó távolságig előre törni. Ezt az előretörést azonban Vajda szds. személyes vezetésével gsz.,géppisztoly tüzzel és kgr-ökkal visszavetette.

14 h-kor a zlj. védőkörletén át, a törzsszállás felé menetben voltak Csia Sándor Pártvezető helyettes, Hádas vk. ezds. a Hivatásrend vezetője, Andreánszky honvédelmi államtitkár és kiséretükben kb. 16 fő. A zlj.pk. jelentkezett az ezds. urnál, aki a zlj-at, mint Kőszeg egyetlen védőjét megdicsérte.

16 h-kor a zlj.pk. tiz.járőrt küldött ki Tésy János hgy.vezetésével a városba, aki a felderités eredményeként jelentette, hogy a szovjet a várost teljesen megszállta. A harckocsik zöme a főtér környékén a mellékutcákban csoportosult. A városban tartózkodó férfiakat és nőket külön összegyüjtötték. Fosztogattak és raboltak.

17 h-kor a bevonult szovjet csapatok pk-a leventéket és rusznj munkásszázadbelieket küldött fel a védőálláshoz a Szabóhegyre azzal, hogy a zlj. adja meg magát, itt külön megnevezte a Detre szd-ot.

Mindazoknak a polgári személyeknek pedig, akik a városba 19 h-ig visszatérnek teljes bántatlanságot biztosit. A hegyekben rejtőzködő polgári lakosság a védelmet a zlj-tól kérte.Ahol csak lehetséges volt a városban cirkáló szovjet járőröket av.tüz alávettük. A lakosság a zlj. kitartásáról és harcáról mint soha el nem felejthető tényről beszélt.

18 h-kor a zlj.pk. a zlj. kivonását rendelte el a Szabóhegy védőkörletből, mivel a zlj-nak csak 1 napi lőszerjavadalmazása volt s ennek 3/4 részét már kilőtte. A zlj. további utánpótlásra nem számithatott, mert sehol sem volt olyan kötelék, melynél akár lőszert, akár pedig élelmet felvételezhetett volna. A zlj. ezenkivül gh. főnökkel sem rendelkezett. A zlj.pk. a kivonás biztositására 2-2 gsz-ós raj visszahagyására adott pcs-ot. Vajda szds. a védőállás közepén a szovjet megtévesztésére kb. 150 db.gyalogsági töltényből, 2-3 av. lövedékből máglyát rakatott, melyet a

visszavonuló utóvédeknek akkor kellett meggyújtaniok, amikor 19 h-kor a zlj. a törzsszállásnál már gyülekezett.

19 h-kor szovjet csapatok a védőállás ellen erős támadást indítottak és valamennyi harckocsijuk, valamint nf-eik tűztámogatása mellett a védőállást megrohamozták, melyet a leplező négy rajból visszatért testőr jelentése szerint kb. 20 h-kor teljesen elfoglaltak és a leplező rajokat hősies harcban való kitartás után felmorzsolták.

A zlj. a törzsszállást 19 h-kor hagyta el és csatlakoztak a zlj-hoz Csia Pártvezető helyettes vezetésével a törzsszálláson levő pártlagok is.

Az eddigi jelentések alapján a zlj. a Készeg-i harcokban a következő veszteségeket szenvedte el:

a./ a bevetett létszám volt 458.fő.

b./ elesett 42 fő.

c./ sebesült /ideadva a kőmeteknek:/ 12 fő.

d./ eltünt,ill. fogságba esett 99 fő.

A zlj. tehát a törzsszálláról 300 fő létszámmal vonult el.

A szd. pk-ok jelentése szerint a zlj. védőköriete előtt kb. 100-150 szovjet katona halt meg és ugyanannyi megsebesült. Ezenkivül igen sok veszteséget okozott a saját av. tűz a harckocsikból kiugráló szovjet lövészek és a városban cirkáló szovjet járőrök között, azonban ezek számát megállapitani nem lehetett.

19 h-kor a zlj. éjjeli biztositott menetet hajtott végre Hörmann forráson át a Léka-i útra.

1945.III.30. 6 h-kor ért a zlj. a Mészégetőhöz. Rövid pihenő után megkezdte menetét Léka község irányába, melyet azonban végrehajtani nem tudott, mivel a Lókára vezető út fel volt robbantva. Ekkor a zlj. pk. a zlj-at megfordátva egy taligaúton próbált Lókára lejutni, ez azonban sikerrel nem járt, mert a szovjet pc-osok ekkorra már Léka községet elfoglalták.

A zlj. kivonására nem maradt más hátra, minthogy a hegyeken keresztül utitalan-utakon törjön át Kirschlág irányában. Ekkor a zlj.pk. ti.gyülést hivott össze, a miután egyöntetü megállapitás az volt, hogy a zlj. anyagát a szikla utakon és erdőkön keresztül elszállitani járműveken nem lehet, a legszükségesebb lőszer és élelmiszer kiosztása után a megmaradt anyagot benzinnel leöntve felgyujtották.

Szükségessé tette továbbá az anyag megsemmisitését az is,hogy a leg. egy része /:67 testőr:/ az éjjeli menet alatt annak ellenére,hogy a csapatcsendőrök és ti-ek a menetvonalat állandóan figye-

lemmel kisérték s a menetvonal mellett cirkáltak, megszökött. Szökések okai a következők:

a./ A leg. látta, hogy Kőszeget csak a tő.zlj. tartja, a visszavonuló kis német csapategységek általános összeomlásról beszéltek és közülük senki sem ment a védőállásba.

b./ Sehol nagyobb német, illetőleg magyar csapattal nem találkozott.

c./ Családtagjaik Magyarországon maradtak.

d./ Andreánszky honvédelmi államtitkár úr a leg. előtt olyan kijelentést tett, hogy ő nem megy át Németországba, visszamarad inkább partizánnak és itt hal meg magyar földön. Ezért a leg.közül állitólag többen csatlakoztak hozzá.

Az anyag megsemmisitése után a zlj.pk. összehivta a zlj.tiszteit és leg-ét, kik előtt ismertette a helyzetet. Felszólitotta a legénységet, hogy esküjükhöz hiven, fegyverrel a kézben tartsanak ki a Nemzetvezető és magyarságuk mellett. Ha kell fegyverrel a kézben fogja a zlj. magát az elg. bekeritő gyűrűjén átverekedni A gyávákra és kishitűekre halál vár. A felsorakozott leg."Kitartás! Éljen Szálasi!. Kitartás! Éljen Szálasi!"felkiáltással indult tovább tisztjei vezetése mellett Léka irányába.

HARTÓRIÉNYEK ... ÉRVÉLYÉN

Léka-i bekerités.

1945.III.30. 9 h-kor miután a zlj-nak más lehetősége nem volt a felderités alapján, a zlj. Péntek hdgy. elővéd pk. biztositása mellett a hegyeken keresztül megkezdte menetét Hosszuszeg irányában, hogy ott a műutat átlépve rátérjen a Kirschlag-i műútra. A zlj-nak ez a törekvése sikerrel járt, mert bár az elg. Péntek hdgy. biztositó csoportját Léka felől tüzalá is vette, mégis sikerült a Kirschlag i műútra kijutni.

Innen a zlj.pk. új felderitést vezetett be Kirschlag irányába , mely felderités megállapitotta, hogy Kirschlag-ot a szovjet már elfoglalta és ott több magyar gépkocsit kilőttek. Erre a jelentésre a zlj.pk. a zlj-at visszaforditotta és Németgyirót, Fehérpatak-i hegyeken át a zlj-al Borostyánkő-i utra tért ki. Borostyánkőt a zlj. több mint 48 órás szüntelen menet után érte el 31-én 01 h-kor.

1945.III.31. Itt a zlj. elszállásolt. A zlj.pk. külső szállásőrökkel biztositotta az elszállásolást.

7 h-kor folytatta a zlj. a menetét minden elg-es behatás nélkül Zőbern-en át Aspang irányába azzal, hogy még az éj folyamán a Bécs-i utat átlépve eléri Molz-ot. Ez napi 48 km-es menettelje-

zitmánynek felelt meg. Aspangot - melyet a zlj.este 20 h-ra közelitett meg - a zlj.pk. felderitette.A felderités jelentése alapján a község D. és K-i kijáratát a szovjet erők már megszálva tartották. A község teljesen ki volt ürítve.

A zlj.pk. Vajda szds. psg-a alatt a gp.szá-ot rendelte ki elővédnek azzal, hogy biztositsa a zlj. áthaladását a községen és akadályozza meg azt, hogy szovjet erők Moltz-i utat megszállhassák. Amint a zlj. a községbe beért a szovjet erők mindkét irányból az átvonuló zlj-at tüz alá vették, melyet azonban Vajda szds. biztositó csoportjai eredményesen elháritottak, igy a zlj-nak lehetővé tette, hogy a Moltz-i utat elérje. A zlj. és biztositó csapatok átvonulása után a zlj.pk. Detre fhdgy-ot rendelte ki a zlj. elővédjeként. Nyiri zls-tpedig kp-okkal előre küldte Moltz-ra felderitení és a zlj. részére szállást biztositani. A lakosság és egyes hidrobantó német katonák bemondása alapján az elg. Feistritzen át Kirschberg irányába nyomul elő.

14 h-kor a zlj. elérte az Aspang-i és Moltz-i útvillát.Ekkor érkezett meg Nyiri zls. motorkerékpáron, aki jelentette,hogy a szovjet kisebb erőkkel Moltz-ot elfoglalta. Az ottani házakat felgyujtották. Detre fhdgy. felvette a harcot a Moltz-i útvilla felé előremozgó szovjet erőkkel és biztositotta a zlj-nak az úttól K-re lévő magassági pontra való felhúzódását,mint elővéd pk. Tekintettel a zlj. kimerült voltára a zlj.pk. itt újjelezést rendelt el.

945.IV.1. Reggel 8 h-kor folytatja a zlj. a menetét a hegyeken át Kirchbg. kikerülésével Otterthal irányában, melyet kb. 12 h-kor el is ért. Itt a zlj. pk. 2 órás hosszúpihenőt rendelt el és a felderitést Gloggnitz irányában bevezette. Itt jelentette az egyik Péterffy csop-hoz tartozó tü. fhdgy. a zlj.pk-nak, hogy Péterffy alez. urat mivel csop-ját Németországba kétszer is bevetette védelemből, letertóztatták, illetve arra kényszeritették, hogy a psg-ot egy örgy-nak adja át. Péterffy alez. úr azután egy őrizetlen pillanatban gk-n a tüzrosztálytól eltávozott.

16 h-kor a zlj. eléri Rach községet. A felderitésre kiküldött Hidegkuti örm. 15 h-kor jelenti, hogy Gloggnitz szovjet kézben van a Semmeringi műútra a zlj. lejutni nem tud. Erre a jelentésre a zlj.pk. a zlj-at Schlagl Schottwien át egy hegyi útra vezette ki s igy jutott a zlj. a szovjetet kikerülve Semmering-re menetközben a szovjet erők Schottwien-nél a zlj-at av.tüzzel zavarta. Ugyanekkor erős légitevékenység is volt.

Semmeringet a zlj. vére sikeresen eléri kb. 19 h-kor.

A zlj. veszteségei Léká-tól /:határátlépés:/ Semmeringig: eltünt, ill. fogságba került:

a./ határátlépésnél: 33 fő,
b./ Lékánál 63 fő,
c./ Aspangnél 32 fő,
d./ Koltz-nál 28 fő,
e./ Semmeringnél 17 fő.

Összesen tehát: 173 fő.

19 h-kor a zlj. pk. jelentkezett a Semmering-i német dilománparancsnoknál /egy német szds.:/, aki a zlj-at mint köszeg hős védőjét megdicsérte. Majd elismerését fejezte ki a zlj. díszmenete felett. A zlj. 24 h-kor érkezett Mürzzuschlaggal elszállásolt.

1945.IV.2. 8 h-kor indult a zlj. Mariazellbe, melyet éjjel 23 h-kor ért el, erősen erőltetett menet után. Itt a kisvasuton éjjelezett, s 6 h-kor indult St.Pöltenbe.-

1945.IV.3. 14 h-kor érkezett a zlj. St.Pöltenbe. Innen 16-h-kor vasuti-szállitással indult Waidhofen-be, ahol éjjelezett a zlj.

1945.IV.4. Waidhofenből gyalogmenetben Bischofshofen-be menetelt a zlj. melyet 5-én 4 h-kor ért el.

1945.IV.5-6. A zlj. innen Salzburgon át Seekirchenbe érkezett be 6-án 18 h-kor. Itt éjjelezett.

1945.IV.7. Seekirchenből a zlj. 8 h-kor gyalogmenetben indult Mattseebe az uj törzsszállásra, ahova 13 h-kor megérkezett.

Egyben jelentem, hogy Léká-tól Semmering-ig a zlj. legalább 15 községen ment keresztül. A zlj-at a lakósság szovjet egységeknek nézte, emiatt az összes házakon és templom tornyokon fehér zászló volt kitüzve.

Az egyik községben polgári küldöttség jött a zlj. fogadására. A lakosság erősen méltatlankodott, hogy a német csapatok minden védelem nélkül hagyták őket és, hogy a sok munkával kiásott védőállásokban egyetlen német katona sem volt található. A lakosság fegyvereit elszedték. Olyan községen is átmentünk, ahol kisebb német csapatgyengék is átvonultak, melyek szintén eltürték a fehér zászlók kitüzését és olyan kijelentéseket tettek, "hogy mindennek vége" és orosz befolyás behatásáról beszéltek Ausztriára.

Törzsszállás, 1945. április hó 8-án.

Horkay

vitéz Horkay László szds.
M.Kir.Testőr zászlóalj helyettes parancsnoka

Édesapám v.Detre Gyula tart.fhdgy."haditettei",lásd:"Történelem közelről"a 8.és13.oldalon.

2.sz.FÜGGELÉK

Haditetteim az első és második világháborúban

1915 május 15-én vonultam be a szabadkai 6-ik honvédgyalogezredhez. A gyakorlati kiképzés után az önkéntes tisztiiskolát végeztem el. Utána Nagyváradra a 4-ik honvédgyalogezredhez kerültem, ahol nemsokára menetszázadba osztottak. ahol a harctéri szolgálatra képeztek ki.

1915 decemberében kerültem a galiciai orosz harctérre, a Strina-folyó keleti partjára, a 308-ik honvédgyalogezredhez, az 55-ik Infanterie Truppen divizióhoz. A Brukilow-offenzivában a Zlota-Lipa folyóra vonták vissza hadosztályunkat és a mozgó harcokban tanusított magatartásomért bronz vitézségi érmet adtak 1916 augusztus havában. Ugyanis a lövészteknőben elhelyezett szakaszomnak magam hoztam lőszert a századparancsnokságtól.

A Zlota-Lipa menti őszi harcokban, mert a rajvonalunkat felgöngyölíteni akaró ellenséget kézigránátokkal tartóztattam fel 5-6 óráig, amíg tartalékunk ellentámadásba nem lendült, első osztályú ezüstre terjesztettek fel, de a másodosztályút kaptam. Ugyancsak 1916 koraőszén a zászlóaljunkat Halicsnál áttört oroszok ellen vitték, ahol a szakaszommal saját kezdeményezésemre megtámadtam az ellenséget, mert oldalozhattam őket. Ezzel hozzájárultam ahhoz, hogy a betört ellenséget feltartóztathattuk mindaddig, amíg az ellentámadásunk meg nem indult. Ezért is az elsőosztályú ezüstre terjesztettek fel, de újból a másodosztályút adták 1916 november hónapjában. Ekkor még zászlós voltam.

A harcok elcsendesedésekor hátravittek, mint többszörös kitüntetettet, rohamkiképzésre a németekhez. Kiképzésünk után a legénységet képeztük ki és utána visszavittek a hadosztályunkhoz, ahol közvetlenül a hadsereg vezérkari főnöke, Quatarnik vezérkari őrnagy rendelkezett velünk. Egy zászlóalj rohamista volt, négy századdal, válogatott harcosokkal. A harcos szellemük fenntartását, fokozását vitéz Jány Gusztáv, akkor vezérkari százados irányította. A zászlóaljparancsnokom vitéz Moldvay százados, századparancsnokom vitéz Baghi László huszárfőhadnagy volt. A hadosztály területén harcoltunk a szükség szerint, ahova, ha kellett, autóval vittek. Én mint 1917-ben előlépett hadnagy, szakaszparancsnok voltam. A Kerenszky-offenzivában Czortkownál az ellentámadó oroszokat felfogtam

a szakaszommal és kézigránáttal visszavetettem azokat, sok veszteséget okoztam nekik. A szakaszomnak csak sebesültje volt.

Majd az előnyomulásunknál Galicia határához érve a Zbruč-folyóhoz, annak átkelésénél a betörő raj parancsnoka voltam. Elsőnek úsztam át, mert kötelet vittem kifeszítve, mely alkalmas volt arra, hogy nem-úszók átkelhessenek. A rajon észrevétlenül (többször gyakoroltuk, mielőtt végrehajtottuk volna) átjött. A rendes gyalogságot azonban az ellenség észrevette, puska-, géppuskatűzzel árasztotta el és a folyóba kézigránátot dobáltak. A gyalogságunk visszavonult. Én a rajommal már nem mehettem volna vissza veszteség nélkül. Ezért a meredek domb aljában meghúzódva estig az embereimmel ottmaradtam és a sötétben veszteség nélkül vonultam vissza. Katonai érdemkeresztre terjesztettek fel, de Signum Laudis érmet kaptam a kardokkal.

1918 december 4-ikén szereltem Kiskunfélegyházán. A kommunizmus felszámolása után állásomat visszakaptam és Baján tanítottam. A katonai kiképzésemet a 20/II. zászlóaljnál Baján folytattam, melyre behívót kaptam. 1935-ben tartalékos főhadnaggyá léptettek elő.

A II. világháborúban résztvettem a Trianonban elszakított részekbe bevonulásokon, amelyekről emlékérmet kaptam. Ekkor még a 16-ik határvadász-zászlóaljnál teljesítettem szolgálatot. 1941-ben Szegeden kémelhárító tanfolyamon voltam. 1942-ben behívót kaptam Szegedre és egy fegyenc-századdal kimentem a harctérre a 7-ik honvédgyalogezredhez Korotojak városához, a Donhoz. Ötven honvéddel (öt altiszt), főleg tisztesek, két hadnagy, egy zászlós, egy főtörzsőrmesterrel, 180 főnyi fegyencet vittünk. 1942 december hóban érkeztünk ki és Ribenszkoje faluban, a rajvonal és az ezredparancsnokság között építettünk a házakban szállásheljet.

1943 január 16-ikán az ezredparancsnoksághoz rendeltek be. Egy német alezredes a térképen jelölte meg azt a helyet, ahol utóvédállást kell felvennem az ezred visszavonulásának biztosítására. A megbeszélésnél Till százados segédtiszt volt jelen. Az ezredparancsnok sebesülten Osztrogoszkba ment. Kérdeztem, hogy utóvédnek elég lesz-e ötven puska. Kértem legalább géppisztolyt. Azt mondta a segédtiszt, hogy ha megbízhatónak találom a fegyenceket, szereljem fel őket puskával. Nehezebb fegyvere nincsen. A fegyencek így kegyelmet kaphatnak. Buzdító beszédemre minden fegyenc jelentkezett. Puskát-töltényt kaptak. Hőtéglából állás építettek. Közben az utászok a Tihaja Szosznája folyó hídját aláaknázták, amit

majd én alkalmas időben elhúzózsinórral felrobbantok. Az ezred visszavonult. Délután hat órakor az ellenség Ribenszkoje falut aknákkal felgyújtotta. Támadásuk elindítása előtt, mikor a legnagyobb számban a hídon voltak, a hidat felrobbantottam. A már átkelt ellenséget puskatűzzel zavartam meg. A robbantástól jobbra-balra azonban az ellenség a jégen előretört. Láttam a harc kimenetelének sikertelenségét, elrendeltem a visszavonulást. Osztrogoszkba érve jelentettem a parancs szerint a vezérkari ezredesnek a helyzetet, aki az ellátó raktárhoz vezényelt. Onnan reggel Osztrogoszk város nyugati oldalára rendeltek. Onnan a kitörés után 1943 JAN 19. Alekszajevka-Ilovszkoje -Nikolajevkába vonultam, ahonnan Budjenij felé egy faluba küldtek, amelynek védelmét akkor már Heppes repülőszázados végezte. Közben egy hadnaggyal és Bőka őrvezetővel felderítést végeztem még Alekszajevkában. 1943. JAN 21. A hadnagy megsebesült, mert a ködben váratlanul tüzet kaptunk. A hadnagyot hónom alatt víve visszavonulok az őrvezetővel. Pár lépésre az őrvezető is megsebesül. Őt egy kapusarokba húzom. A hadnagyot kocsijához viszem. Azt elindítva visszamegyek az őrvezetőért. Őt azonban már a német sebesülttvivők vették kezelésbe.

Heppes parancsnoksága alatt párnapos küzdelem után kitörünk és Budjenijbe érve vitéz Jány Gusztáv hadseregparancsnok, vitéz Duska László századoshoz küldött, aki a község nyugati kijáratához küldött. Onnan kitörve Novi Oszkol-ban, majd harcolva Bjelgorodban elérem a hadseregparancsnokságot.

Ettől kezdve a kötelékek rendeződnek. Tekintve, hogy nekem még száz puskám volt, a Gyeszna völgyét adták útiránynak, amelyben sok partizánfészek volt. Kisebb harcokkal végre kivonják századomat és Koroszteny mellett Radogoščára telepítenek. A visszavonulásom alatt 27 század irattárát veszem fel és a Szegeden felvételezett kilenc kocsim, 18 lovam 17 kocsira és 35 lóra szaporodott. - 135 jegyzőkönyvet készítve el, melyeket az irattárakkal, kocsikkal, lovakkal együtt leadtam. Ezekről kapott okmányokat a leszerelésemkor a szegedi pótkeret hadbiztosságának adtam át. Harctéri szolgálatomért az elsőosztályú tűzkeresztet kaptam.

Montreál, 1965 május.

Detre Gyula, s.k.
tartalékos főhadnagy,
nyugalmazott tanító.

E fegyvertények leírását édesapám az 1964/65-ik évi montreáli látogatása alkalmával 1965 májusában írta le kérésemre, mivel minden kitüntetésére vonatkozó okmánya a háború folyamán otthon elveszett.

ifj. Detre Gyula, s.k.

1989 szeptemberében Bp-re látogattam és húgom iratai között megtaláltam édesapám kitüntetéseire hivatásos főhadnagy vonatkozó igazolásokat.1991 szept.8.-án/a 693 sz. V.R.diploma/posthumous felvették a Vitézi Rendbe.

Ilovszkoje a körülzárt falu neve,ahol Heppes Aladár rep.szds.később alez.a föl

di harcokban parancsnoka volt a bezárt csoportnak./Kanadai Magyarság 1978,nov.

4.

HELYZET 1943. I. 14-én ESTE
TOVÁBBI TÁMADÁSI IRÁNYOKKAL
1 cm = 6 Km
ho. HADOSZTÁLY
H HADTEST-PARANCSNOKSÁG
III HADSEREG-PARANCSNOKSÁG
2. SZOVJET ÁTTÖRÉS A HIDFŐMBŐL
SAJÁT ARCVONAL 1943. JAN. 14-én ESTE
SZOVJET TÁMADÁSI IRÁNYOK I. 15-17-én
PÁNCÉLOS ÉS GYORSCSAPAT
CRAMER HADTEST MOZGÁSI IRÁNYA I. 16-17-én
VASÚTVONAL
DON
VII. NÉMET HADTEST
MIHIJEVKA
RUDKINO
SZIHIJE-LIPAGYI
III 6. HO.
KOCSATOVKA
III.
SZEMIDATSKOJE
ALEXANDROVKA
20. HO.
OSZKINO
ROSSOSKI
KRASZNO LIPIJE
MASZLOVSKIJE
SZTOROZSEVOJE
PLOTAVA
2. HO.
7. HO.
REPJEVKA
BOLGHIREVKA
DAVIDOVKA
URIV
JAN. 12.
PESOVATKA
KALINYIN
MOTISCSE
KOROTOJAK
SZIVOBODA
TERNOVOJE
13. HO.
H
OSZTROGOZSSZK
10. HO.
SCSUCSE
JAN. 14.
12. HO.
MOSIBEIKA
V. TÁNY G.
V. DUSKA C.
BUGYENNIJ
1943. I. 21
LOBANOVKA
MARKI
19. HO.
JEVDAKOVO
ILOVSZKOJE
ALEXEJEVKA
1943. I. 20
CRAMER HAD.
M. GYESOVO
KARPENKOVO
23. HO.
DON
Saguny
MYIKOLAJEVKA
TATARINO
VII.
GONCSAROVKA
DLASZ ALPENI HADTEST

3.sz. Függelék

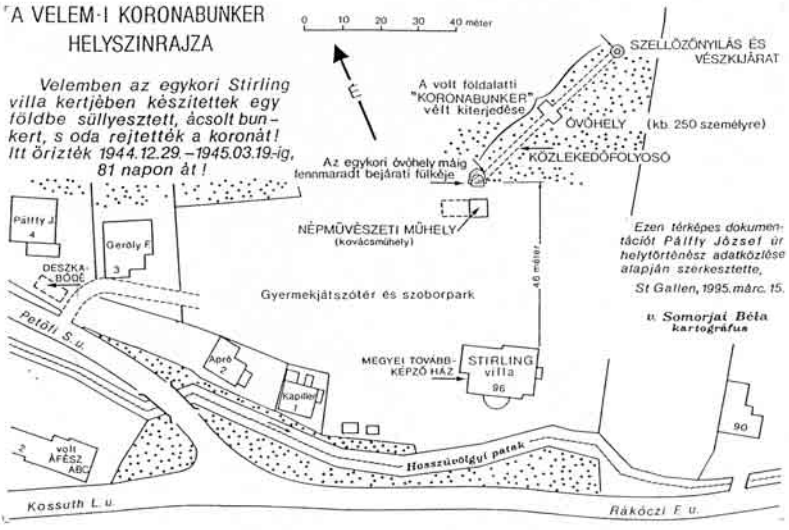

Magyar Nemzet · Magazin AUGUST-usra befejeződhet a Szálasi-bunker feltárása

Gyepű II. sasfészek

Még egy hónap, és lezárul a Kőszeg fölötti hegyben megbúvó, rövid ideig Szálasi Ferenc „nemzetvezetőnek" egykor otthont adó épületkomplexum régészeti kutatása. A munkálatok célja a bunker látogathatóvá tétele.

Ö. Ötvényi István

Bakay Kornél szomorú. Holott elégedett is lehetne, mivel legújabb kutatására nemcsak a magyar, hanem a külhoni sajtó is fölfigyelt, s egyetlen hónap alatt kéttucatnyi újságíró érdeklődött a munkájáról. Bakay professzor öröme azonban nem éppen felhőtlen.

– A gyakornoki időmet is beleszámítva negyven éve vagyok ásató régész. Nos, életemnek ebben a három-négy évtizedében még megközelítőleg sem váltott ki egyetlen kutatás sem olyan társadalmi visszhangot, mint ez a mostani, a 2002 júniusának derekán megkezdett, úgynevezett kőszegi Szálasi-bunker feltárása. Ráadásul még csak nem is ez az igazi szakterületem, mivel én a magyar őstörténettel, az eurázsiai lovas népekkel és középkori régészettel foglalkozom – ez ideig húsznál is több önálló kötetet publikáltam –, a bunker históriája pedig legújabb kori történelmünknek egy rejtélyes, legendákkal teli, de mégiscsak kicsiny epizódja.

A múlt az múlt

Hogy Bakay Kornél okkal szomorú-e, azt a kőszegi városi múzeum nagyvárosi embernek elérhetetlen nyugalmat árasztó évszázados falai között üldögélve nehéz eldönteni. Mert jó itt beszélgetni, s közben a keskeny, mégis bőséges fényt árasztó ablakokon kipillantani a már-már hihetetlenül zöld gyepre, és elgondolkodni olyan utópisztikus dolgokon, hogy ha minden ember hasonló madárcsicsergős idillben élhetne, akkor egészen bizonyosan jobb lenne a világ.

– Adódik a kérdés, hogy akkor miért is vágtam bele a feltárásba – teszi föl Bakay professzor, a múzeum igazgatója a kérdést helyettem, s egyúttal visszaránt a jelenbe, pontosabban a közelmúlt valóságába.

– Személyes és lokálpatrióta okok miatt. Anyai ágon kőszegi származásúnak mondhatom magam. Apai ágon Bácskaiak vagyunk, onnan 1944-ben üldöztek el bennünket. Hosszú hányattatások után, az ötvenes években kerültünk vissza Kőszegre. Kisgyermekként akkor találkoztam először a Szálasi-bunker legendájával. Az épületrendszert nem volt szabad megközelítenünk, mivel a terület 1991-ig a vasfüggöny közvetlen környezetének számított, de mi, százkőzó, sielő gyerekek azért oda-odamerészkedtünk. Akkoriban a kőszegiek azt mondogatták, hogy rendkívül veszélyes hely a bunker, mert mindenféle rafinált szerkezetek védik. Ennek a hitnek adott alapot az 1946-os tragédia is, amikor négy gyermek halt meg egy robbanásban. Robbanószert találtak, és azzal játszottak.

– A bunker ugyanakkor Kőszeg városának egyik nevezetessége, még akkor is, ha egy nehezen vállalható történelmi korszakhoz tartozik, ezért régészként úgy tekintek rá, mint a nemrég szenzációs munkával föltárt, azóta valódi turisztikai nevezetességgé vált, már Anonymus által is említett óházi felsővárra. Az építmény kuriózum is, mivel az adott korból egész Európában három hasonló építmény található: Berlinben a Führer-bunker a Reichstag alatt, Bajorországban a berchtesgadeni sasfészek és a kőszegi Szálasi-bunker.

A kutatás érzelmi indítékainak tisztázása után gépkocsiba ülünk, és elindulunk az ásatáshoz. A Szabó-hegyre kanyargó szerpentin mesébe illő díszletek között kapaszkodik fölfelé, a panorámába feledkezve szinte elképzelhetetlen, hogy volt idő, amikor errefelé véres harcok dúltak. Hiába sorolja a professzor is a száraz tényeket, az Alpokalja zsongító hangulata valahogy mindent, még a rút anyagiakat, a költségvetés és költségigény adatait is költőivé varázsolja.

Bakay Kornél a föld alatti erődítmény lejáratánál. Augusztusra befejezik a feltárást

– A bunker tizenegy évvel ezelőtt ugyan megközelíthetővé vált, azonban a munkálatok elkezdéséhez jó ideig nem találtam mecénásokat, mivel az állami múzeumi költségvetés sem kurátorai, sem most nem biztosított erre a célra egy árva fillért sem.

– Hosszas szervezkedés után sikerült kőszegi vállalkozókat megnyerni az ügynek: *Kaltenecker Lajos* – akinek az anyagiak döntő részét köszönhetjük –, *Varga György, Koródi Péter* és *Bróder Tibor* sietett a segítségemre, és ajánlott föl embereket, gépeket, berendezéseket, gerenda- és deszkaanyagot. Nyitányként a Szombathelyi Erdészeti Rt. segítségével és közvetlen támogatásával 2002. június derekán kezdtük a feltárást.

A parkolóvá öblösödő keskeny út tele autókkal. A turisták azonban egységesen és megingathatatlanul fölfelé, az óházi felsővárhoz indulnak, mert innen szinte semmi sem mutatja, hogy néhány méterrel lejjebb nem mindennapi titok megfejtésén dolgoznak a szakemberek. Csak amint lekanyarodunk a csúszós lejtőn, tárulnak elénk a nagyszabású munkálatok bokrok rejtette részletei, a hatalmas földhalmok meg a vaskos gerendákkal megerősített, deszkapallós lejáratok.

A bumm

Apró, pici sisak mozog a kürtő mélyén. Huszonegy méter még vízszintesen is sok, hát még így, amikor a földfelszínt s az odalentet csupán egy hosszú, ám annál vékonyabb, kissé veszélyesnek tűnő könnyűfémlétra köti össze. Iszonyú munka lehetett ezt kiásni – ez az első gondolat, amely a titkos járat láttán az ember eszébe ötlik.

– Kemény munkával tudtuk csak a lejárati aknákat megtisztítani – magyarázza Bakay professzor.

– A főlejárat, amelyet A aknának neveztünk el, szinte megközelíthetetlennek tűnt, mivel rendkívül nagy erejű robbantással tették tönkre. Először azt gondoltam, hogy a robbantást a visszavonuló magyar erők hajtották végre, illetve fölmerült, hogy a bunkerrendszert esetleg a földúlhódott Vörös Hadsereg dúlta föl. E két feltételezés okán hittük, hogy odalent korabeli felszereléseket és a történelemtudomány számára hasznos iratanyagot találhatunk. Sajnos súlyosan csalódtunk, mert amikor a C aknának elnevezett mellékfeljáratot k[...] tisztítottuk, és elkerült a beton kosztárával megerősített ajtók[...] ret a betonajtóval, kiürült, mi[...] a lehatoló személyek nemcsak tárgyi eszközöket, de még a bu[...] kolatokat és a tartó gerendafák[...] is elvitték, vagyis a csupasz szik[...] láig mindent kipucoltak. Enne[...] ellenére már az első leszállásko[...] sikerült a dél, 2-es számú tere[...] mig eljutnunk, amely ugyan berendezés nélkül, d[...] sértetlen állapotban maradt meg. A termet kőszegi kőművesmesterek építették érvenes téglafalból úgynevezett fecskefészek római dongaívvel. Szerencsétlenségünkre azonban valamennyi villanyvezetéket leszaggatták, így az eredeti lámpákból a légnyomásveszély miatt derékszögben megtört folyosók fordulóiba szerelt telefonokból egyetlenegy sem maradt meg.

Ezen a ponton az elméleti előkészítés végén ér[...] Bakay Kornél int, hogy induljunk lefelé. Védősisakot öltünk, aztán a már megcsodált létrán lassan ereszkedünk lefelé. Az akna aljában vár vezetőnk, s a „földet érés" pillanatától kommentálja a látnivalót.

– Ez a folyosó vezet a 2-es terembe, ahol végül megoldódott a berobbantás rejtélye, de majd úgyis látják saját szemükkel, mert az elkövetők még az aláírásukat is az utókorra hagyták.

Az egyemberes folyosón néhány kilencvenfokos kanyart követően érkezünk a történelmi terembe. Leginkább borospincére hasonlít az építmény főként, hogy az előttünk járók tökéletes munkát végeztek, s valóban nem hagytak a csupasz falaknál többet. Vezetőnk azonban egy beugróra hívja föl a figyelmünket, ahol föllelte a dúlás írásos bizonyítékait.

– Ezen a helyen értettem meg, hogy téves volt mindkét föltevésem, mert nem a védő Hunyadi János testőralakulat, és nem az ostromló orosz hadsereg, hanem 1958-ban az akkori határőrség, a köznyelvben csak zöld ÁVH-soknak nevezett alakulat tagjai hajtották végre a robbantást. Ezt onnan tudjuk, hogy a katonák falfirkákban örökítették meg a nevüket.

Nézzük a négy évtizedes szöveget. „Itt jártunk", és három név meg a dátum: 1958. október 29. Majd, ahogy az erős lámpával körbevilágítunk, újabb feljegyzésre figyelünk föl, melynek keltezése 1958. június. Bakay Kornél rögzíti a nyomot, és kifejti, hogy ez csak alátámasztja azo[...] elképzelését, misz[...]

4.sz.Függelék

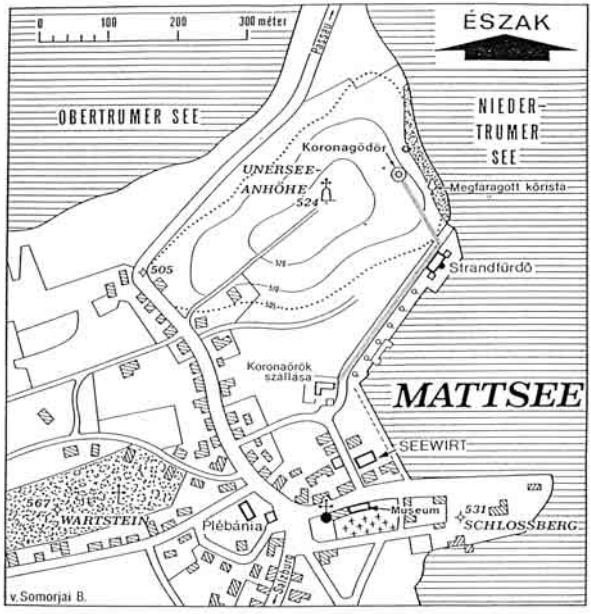

M a t t s e e a történelmi színpad, a Szentkorona második világháboru végi drámai menekitésének végállomása, ahol az ezeréves Magyar királyság 1945. május 6-án megszünt. - A Szentkoronával kapcsolatos történések helyei és objektumok markánsan kiemelve.

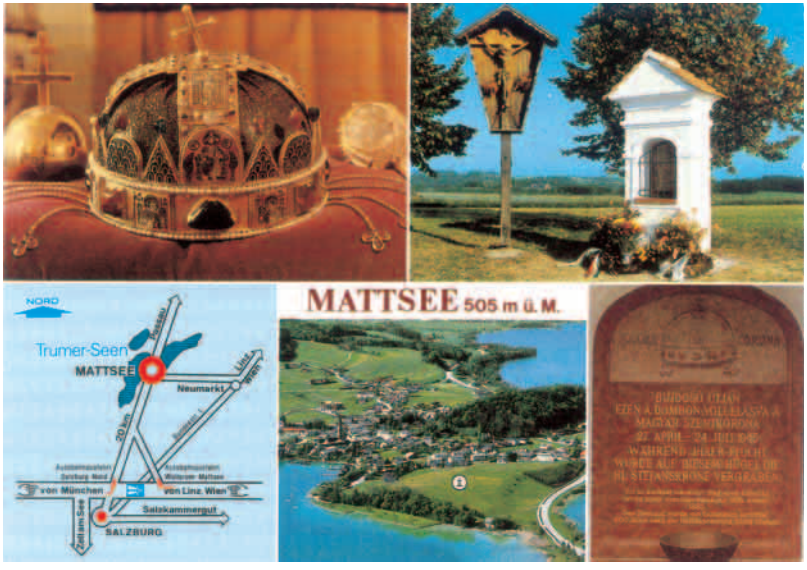
NORD
Trumer-Seen
MATTSEE
Neumarkt
von München
von Linz, Wien
Salzkammergut
SALZBURG
MATTSEE 505 m ü. M.

HOL VOLT A SZENTKORONA ELÁSVA :

85
5.sz.Függelék

A koronázási jelvények 1945. ápr. 26/27-én történt földalárejtése földrajzi helyének megállapítása hat elásó-koronaőr nyomtatásban megjelent visszaemlékezései alapján nem volt lehetséges. Ezért az alábbi három komponens koordinálásával a vázlaton feltüntetett "koronagödör" /☆/ jelzést tekinthetjük mint lehető-legvalószínűbb elásási helynek, mindaddig, amig más autentikus forrásból eredő bizonyiték elő nem kerül.

1. A hivatalos amerikai jegyzőkönyvekben említett német légelháritóágyú tüzelőállásának egykori helye. A helyszinen megmutatta és igazolta; Rieder Anton hadirokkant, mattseei trafikos.

2. Mr. Worth B. Andrews volt amerikai hadnagy, mint kiásó által 1980. augusztus 21-én a vázlatra berajzolt hely, azonos a valóságban még ma is létező /élő/ megfaragott kőrisfával.

3. Bunda József egykori koronaőr törzsőrmesternek, mint elásónak 1988. május 5-án a helyszinen /v.Balogh Á. és v.Somorjai B./ tanuk előtt történt pontositása.

A M A T T S E E I UNERSEE DOMBHÁT, AHOL A MAGYAR SZENTKORONA és TARTOZÉKAI BENZINESHORDÓBÓL KÉSZÜLT TOKBAN ELVOLTAK ÁSVA
/1945. ápr. 26/27. - július 24/25./

HELYSZINRAJZ

⓪ = Szentkorona emlékmű mint kiinduló alappont.

① = Kettős villanypózna mint bemérési alappont.

② = Nagyfeszültségü villanyvezeték tartóoszlopától 23 lépés /= 21 méter/.

③ = Megfaragott kőrisfa mint vonatkozásipont.

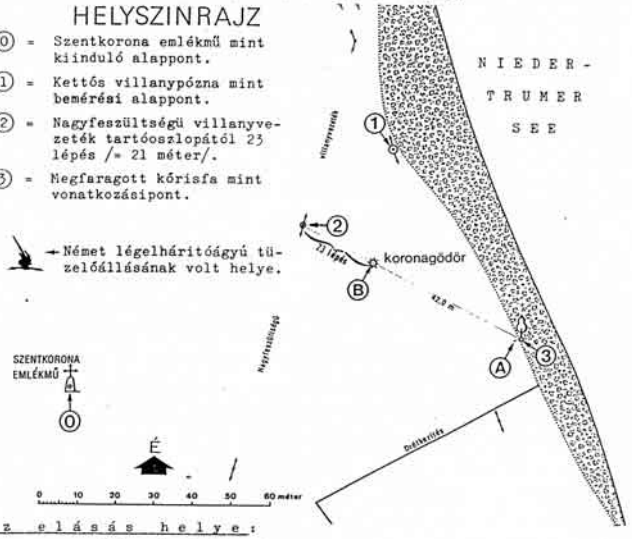

→ Német légelháritóágyú tüzelőállásának volt helye.

A z e l á s á s h e l y e :

Ⓐ = Worth B. Andrews v. amerikai hadnagy, kiásó szerint.

Ⓑ = Bunda József v. koronaőr tőrm., elásó szerint.

A helyszini felvételt és a koronagödör pontositását Bunda József egykori koronaőr közremüködésével végezte:

Mattsee, 1988. május 4-én.

vitéz Somorjai Béla
kartográfus
CH-9015 ST.GALLEN Postf. 21

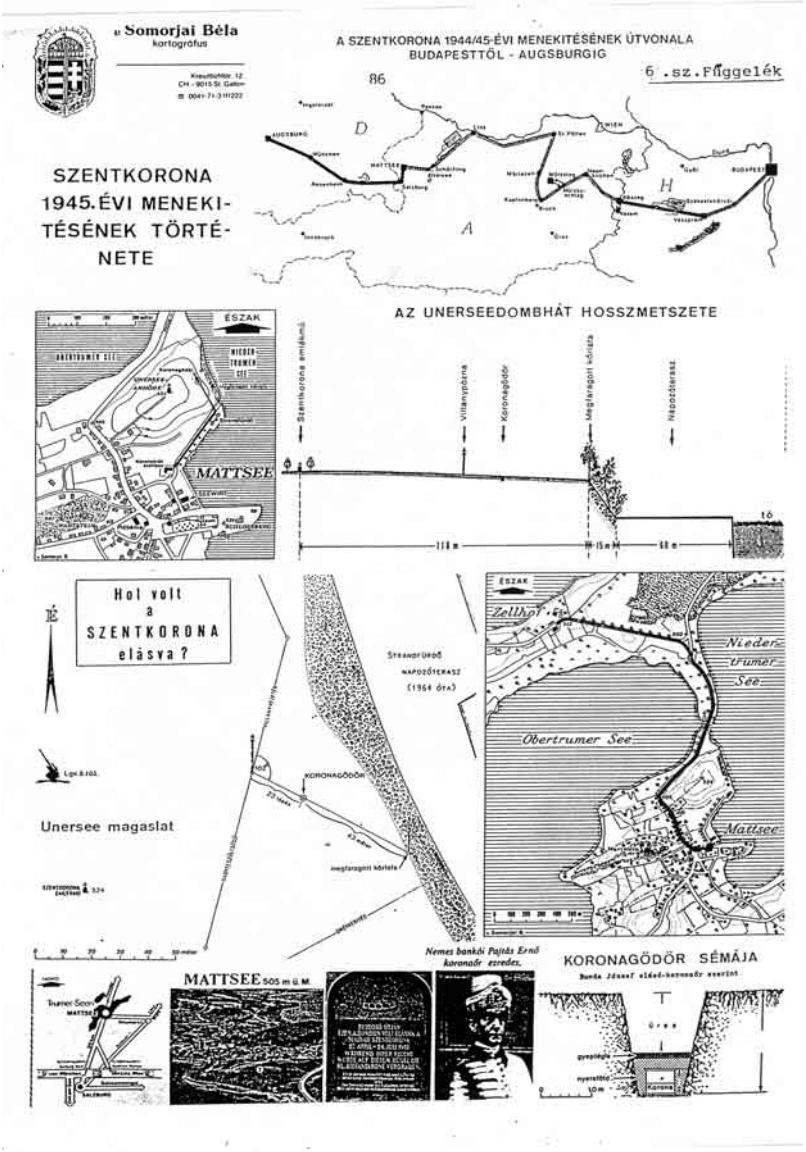
Somorjai Béla
kartográfus
SZENTKORONA 1945. ÉVI MENEKITÉSÉNEK TÖRTÉNETE
A SZENTKORONA 1944/45-ÉVI MENEKITÉSÉNEK ÚTVONALA BUDAPESTTŐL - AUGSBURGIG
6. sz. Függelék
AZ UNERSEEDOMBHÁT HOSSZMETSZETE
ÉSZAK
MATTSEE
Hol volt a SZENTKORONA elásva?
Unersee magaslat
KORONAGÖDÖR
Obertrumer See
Nieder-trumer See
Zellhof
MATTSEE 505 m ü. M.
Nemes bankói Pajtás Ernő koronaőr ezredes.
KORONAGÖDÖR SÉMÁJA

Drága Gyula és Baba!

Ilyen kedves, baráti fogadtatásban és ennyire ízletes vacsorában sehol nem volt részem. Köszönöm mindent, a sok munkát és fáradtságot.

Hazai ellenzéki irodalom kiadója. 1988 nov. 27. Demszky Gábor

---

Babáék és Gyuriék!

Jó úgy járni a világban, hogy mindig rátalálunk ilyen emberekre. Nagyon sokat jelent nekem, hogy mindig tudhatom, nem vagyunk egyedül. Ha el is megyünk, s messze leszünk, tudni fogjuk, hogy féltve figyelik munkánkat. Köszönöm: Hodosán Rózsi

Demszky Gábor felesége

1988 nov. 27.

Baba és Gyuri!

Nagyon érdekes, hogy egy ilyen tanulságos estét tölthettünk együtt. Sokáig emlékezni fogunk erre, mikor Tellos Tibor és Demszky Gábor tiszteletére ünnepelhettük, köszönjük a Eötvös Vendéglőt.

Bencsik Klári és Rózsi (újságíró)

1988 nov. 27.

8.sz.Függelék 88

Kedves Detre Gyula!

Probaltalak elerni telefonon, de sajnos nem találtalak meg. A jövő héten indulunk haza, Magyarországra és szerettem volna elköszönni tőletek.

Arra kérlek, hogy a legközelebbi rendezvényeteken add át mindenkinek hálás köszönetünket azért a váratlan gyüjtési akcióért, ami egy számitógéphez segített bennünket. IBM -AT tipusu gepet vásároltunk a hozzá való printerrel együtt. A masina a közeljövőben legalizalódó szerkesztőségünkbe fog kerülni és már eddig is sok hasznát vettük. Természetesen otthon is bejelentjük, hogy a gép a montreali magyarság ajándéka.

Arra kérlek, hogy ha tudsz,a továbbiakban is légy segitsegunkre. Ősztol a Beszélő c. lap legális hetilapként fog mejelenni és szeretnénk külföldi előfizetőket toborozni. Légy szives küldj nekünk egy montreáli cimjegyzéket, arra a körre goddolok, akik részt vettek a novemberi előadásunkon.

Az otthoni viszontlátásig; Ölel: Gábor es Rozi

Gábor Rozi

DR. DEMSZKY GÁBOR
Cim: 1054 Budapest, Bajcsy Zsilinszky u 62.IV.2.

A Szabad Demokraták Szövetségének irodája:

1084 Budapest, Déri Miksa u 10.II.10

Nemzedékünk stafétabot átadásának egyik jelentős esteje volt ez a mai! Köszönet érte Nektek, akik mindent előkészítettétek és ilyen tökéletes rendezésben megvalósítottátok! A „Varázskő" bemutatása pedig sehol nem talált ilyen visszhangra, ami hálásan köszönik Nektek testvéri Ehelésre

MONTREÁL 1983 MÁJ.29 TOLLAS TIBOR

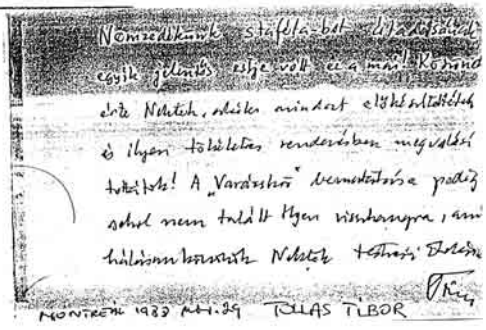

9.sz.Függelék 89

8331 Rogglfing ü.Eggenfelden, B.R.D.
1977,július 30.-án.

"Szálasi Ferenc testvérőccse
Szálasi Károly és testvérhúga
Szálasi Vilma levelei másolata"

1.

Kedves Baba ! Kedves Gyuszi !

A rajnai és mattseei lapokon küldött meleg baráti soraitokat valamint a találkozásunkkal kapcsolatos gondolataitokat szerető érzéssel és örömmel olvastuk.Az egész kirándulástok alatt,Montrealig gondolatban szivesen kisértünk Titeket.A nálunk töltött kedves órák emlékei felejthetetlenül velünk maradnak.Azokat magányunkban szeretettel ápolni fogjuk.-
Kedves Gyuszi a megszépitett Mattsee az a hely maradt,ahol a régi emlékeket megtaláltad.Ujból átélted az ott töltött történelmi napokat. Bizonyára érezted Feri bátyám közelségét is.Eszedbe jutottak megfontolt szavai.Baráti öleléssel köszönöm Neked,hogy szilárdan kitartottál mellette,és még ma is,megalkuvás nélkül,emlited a Vele való szolgálati kapcsolataidat.Kedves Baba eme multadat elfogadta,átérezte,Ő ezért külön melegen öleljük.
Szivünkbe zártuk Titeket,mert átéreztétek a mi fájdalmas bánatunkat. Forró könnyeitek igazolták ezt.Nekünk,kedves Baba és Gyuszi,minden hüség,minden önzetlen ragaszkodás a további életünkhöz eröt nyujt. Négyünk könnyei némán,de szeretettel beszéltek egymáshoz.Ezt a ritkán nyujtott lelki ajándékot kaptuk Töletek.Igy igen rövid találkozás után megszületett a kölcsönös rokonszenv.
Te is tudod,kedves Gyuszi,még ma is szivtelenség,rágalom,vád,hazugság kiséri bátyám nevét.Azért,mert a legnehezebb történelmi időben, egyenes szándékkal,a nemzet akaratának megfelelően a szabadságharcunk élére állt.Ez a harc hösies volt,de elbukott.Ebből a harcból születhetett meg,a még reménytelenebb 56-os bátor,példás,dicsöséges nemzeti felkelés,Az ellenség mindkét alkalommal ugyanaz volt,a szabadságot,hazát,emberi jogokat tipró nemzetközi,stalini szellemü kommunizmus.Ez ellen védekezik most az egész szabad világ,ez a védekezés most erény,a másik bün lett.
Hitem és meggyözödésem,hogy a Vértanuk és Hösök,méltó helyüket a magyar nemzeti történelemben meg fogják kapni.
A biztonságban élök némelyike most lett bátor,elörelátó,történelmet magyarázó öntelt és önimádó.Ezek rugják vértanu Bátyám személyét.Katona multját,hazaszeretetét gunyolják.A höslelkü Férfiakon,kik ismeretlen helyen,nem pompával és nem gyászmenettel,el lettek árkolva, ezeken ütnek.Miért nem voltak ök legény a gáton?Megirt könyveikben nem Bátyámat,hanem önmagukat szégyenitik meg,a történelmi tények eltorzitott formában való leirása által.
Bátyám mondását"Inkább Hös egy pillanatig,mint rabszolga egy életen át" teljesitette,a Hösök élén menetel.Ő nemzet,a Honvédség,az Ország gyülés akaratának engedelmeskedett.Nem öncélból,vagy valami nagyravágyásból került a Nemzet élére.
Alföldi Géza 1948 karácsonyán édes jó Anyánknak a következö verset küldte,a "Halhatatlan Vezér névtelen magyarjai nevében: "Hogy Fiad mocskolják?Igy rendelte az Ur.A sár,a szenny,meglásd mind lepereg, minden szenny Öróla visszahull,mert több volt,mint a többi emberek."
A mi közel hat hónapos önvédelmi és szabadságharcunk is hozzájárult, hogy ma egy szabad Európa van,ahol menedéket lehet találni.
Abban a reményben irom baráti soraimat,hogy azok Titeket egészségben találnak.Az elsök között szeretnénk lenni,kik Titeket szeretettel meleg otthonotokban köszöntenek.Vigyázzatok magatokra,és a velünk töltött vidám emlékeket is még sokáig örizzétek.
Eröt,egészséget,sok öleléssel kivánunk,és nagyon várjuk a fényképeket.
Kedves Babádnak kézcsókomat küldöm,Téged sokszor szeretettel

ölel
Kedves

Kedveseim, találkozásunk, kedves emlékeim közé fog tartozni.
Isten legyen Töletek és velünk! Szeretettel ölel, csókol Bennetiket
Vilma néni

1978, január 30.-án.

90

Kedves Baba !
Kedves Gyuszi !

A jelenlegi hőtengerben a ház,ahol lakunk ugy néz ki,mint egy oázis,a füstölgö kémény jelzi,hogy a ház életet rejt,ahol élet van,ott remény,öröm,bánat,fény és árnyék váltják egymást.Ebben a hónapban különösen,a Szt.Korona ügyével kapcsolatban,az újságok fantáziája,a tények rosszindulatu eltorzitása,egyes magyar újságok részéröl,melyek bennünk a multat felkorbácsolták,mert 32 év múltán is hibásan látják a 44/45-ös nemzeti történéseket, különösen váltotta egymást,az öröm,a bánat,a fény és árnyék. Köszönöm az érdekes leveledet,Bátyám érdekében lépésröl-lépésre tett munkálkodásodat,a fényképeket,melyek a bennünk élö szép emlékeket még szebbé tették.Köszönöm Bátyámról küldött két érdekes és gyüjteményemet értékesebbé tevö fényképeidet,ahol Te is látható vagy.Ha a képeket szemléljük,akkor tényleg köztünk vagytok,egyben el bennünk az a remény is,hogy a Sors lehetövé teheti az ujbóli találkozásunkat.
Azóta a Szt.Korona,mely a világ lelkiismeretét foglalkoztatta, Hazánkban van,mert a Kárpátok ölelte föld Hazánk marad,még akkor is,ha fejfánkat idegen földbe szurják.
Vance,az USA külügyminisztere a Magyar Parlamentben,1978.Január 6.-án mondókáját diplomatikusan selyempapirba csomagolta,amikor azt mondta,hogy az Amerikai nép,a felbecsülhetetlen történelmi kincset,a Magyar Szt.Koronát a Magyar Népnek visszahozta.Ez a fogalmazás korszerü és megnyugtató is lenne,ha otthon nem lenne egy vörös uralom.Bár indirekt kidomboritotta azt,hogy nem a kormánynak hozta vissza.Otthonról kapott levél szerint a Szt.Korona a Magyar Nemzeti Múzeumban lesz elhelyezve közszemlére.Mindenki,tehát a "nép" is megtekintheti.
Sajnos a mi idönkben ez a lehetöség nem volt meg.A Szt.Koronát féltve örizték,a nép nem volt méltó,hogy Szt.István Koronáját lássa és gyönyörködjön benne.Ismertük a Koronaőrök pompás ruháit,a vasárnapi udvarlakiörség váltásánál láttuk méltóságteljes lassu menetüket,de a Szt.Koronát nem.
Mint Ludovikás sokat álltam diszört József Föherceg Palotája elött,mozdulatlan merevséggel,olykor balra-jobbra vetve fejemet. Mint a Bolyai Müszaki Akadémia tanára többször voltam Udvarlaki Örség Parancsnoka Ludovikásaimmal.Tiszt és tanártársaim még hecelödtek,ha Horthy tudná,hogy egy Szálasi az Örség Parancsnoka, nem aludna nyugodtan.A Bolyai Akadémikusok mélyen és öszintén érdeklödtek Bátyám iránt.Az Összetartás c.jobboldali lap cikkeit helyezték el a fekete táblára.Itt éreztem igazán elöször,hogy Bátyám bátor szeretetnek örvend.
Bátyámban tudatosan élt a Horthy iránti megingathatatlan tisztelet.Hiszen ö hirdette,hogy "Nekem mindig volt,van és lesz Államföm".-Bátyám nem engedte,hogy jelenlétében Horthy személyét támadják.Ö nagyon jól tudta,hogy Horthyt Keresztes-Fischerék,Hetényiék,intim baráti-köre és a mindenkori Kormányfök félrevezetik,mondván azt,hogy Szálasi a Kormányzó helyére törekszik.Ez még jóval a 2.vil.háború kitörése elött volt.Amit ök akkor jósolgattak,az egy igen nehéz idöben,a Parlament,a Honvédség,a Nemzet egységes akaratából alkotmányosan bekövetkezett.-
Azon nem lehet vitatkozni,meddö szellemünek kell lenni annak,aki kétli azt,hogy a Haza,a Nép,a Nemzet egyedül örök és valóság.Viszont az emigrációban élö magyarok,kik kisebbséget jelentenek, még akkor is,ha azok a szellemi gárdát képviselnék,egy-két generáció után elvesztik magyar jellegüket,mert a fiatalok szivelelke lényeges változáson megy át.Az itteniek örök és valóság ténye csökkent lesz.Már most vannak ily jelek.Szenvedni fog ama

vágyuk,a legtöbbjénél,hogy mily jó és édes lenne a Hazában élni.Talán természetesnek találják azt a helyzetet,hogy nekik két Hazájuk van,az egyikben élnek,dolgoznak,a másikban vendégek.Pedig ilyen nincs.Az egyik biztos elveszett.A zamatos,csengö magyar hang,szó és beszéd ritkább lesz.Nagy részük,miután a befogadó ország légkörében élnek,állásuknál és házasságukmál fogva otthont épit,és akaratlanul vagy célszerüségböl beolvad,erröl az olvasztó kemence gondoskodik.Ez egy természetes folyamat.Egyhamar Felszabaditás alig lehet.Egyik magyar-szivü költönk többek közöttz azt irta,hogy még a Jó Isten is,ha jókedve van,magyarul beszél..." Ezt a feladatot az ujságirók,a költök,a lelkipásztorok sem tudják megoldani,még akkor sem,ha szivük vérével festenék hazafias szólamukat.

Azt a megváltozhatatlan és sajnálatos eseményt,hogy a Szt.Koronát visszaadták a Nemzetnek,mert Kormányok jönnek-mennek,buknak,azzal a reménnyel kellene nekünk szeppé és elviselhetövé tenni,hogy a Szt.Korona varázsa,talán otthon,a Haza földjén,mert látni és csodálni fogják,mert mindenki gyönyörködhet benne,a varázsa úgy fog megnyilatkozni,hogy valami biztató érzést,reményt ébreszt fel bennük.Hinni kell szilárdan abban,hogy a Szt.Koronának lehet ily értelmü,szép feladata.

Ebben a politikai üzletben van még egy csodálatos.Erre nem gondolt Vance, nem gondolt Kádár,mert ha gondoltak volna,akkor.....Amit most irok,nem lehet a Sors egy véletlen játéka.A Szt.Korona pontosan Szálasi Ferenc,a magyar Parlament által alkotmányosan megválasztott Nemzetvezetö születésnapján,január 6.-án került a Hazába.Talán Ö küldte a Nemzetnek.

A Szt.Korona haza zarándoklásánál is az Ö neve jött forgalomba,a szelleme is ott lesz,a szivek-lelkek rejtekéböl,amikor a Szt.Koronát nézik,kisugárzik a Bátyám iránt érzett kitartó szeretet is.

Bátyám volt az elsö Polgár,irhatnám Honvéd,aki egyszerü szürke polgári ruhában,minden pártjelvény nélkül,a Nemzetvezetö-i Esküt,fényes keretben,a Szt Korona elött letette.Az egyik kezét szivére tette,mely 1946.március 12.-én megszünt dobogni,a másikat Esküre emelte.Esküjéhez hüen a Nemzet szolgálatában Vértanu lett.Ugy vélem,hogy Bátyám az Eskünél a magyar Népnek,a magyar Nemzetnek tudtul adhatta,hogy a Szt.Korona ezentúl nem lesz Habsburg Királyok családi vagy történelmi igénye.Nem lesz Legitimisták,Arisztokraták,Egyházfök titkos reménye.Rámutatott arra a tényre,hogy a Szt.Korona a NEMZET csodálatos kincse,a Nemzet rendelkezik vele,a Nemzettöl függ kinek a fejére teszi a Szt.Koronát.

Sajnos,az emigrációban,ugy tudom,egy magyar ujság sem hozta azt az egyedülálló történelmi eseményt és tényt,hogy a megválasztott ideiglenes Államfö a Szt.Korona elött tette le gyönyörü szövegü Esküjét.Pedig mily lényeges cselekmény volt az a Magyar Történelemben.Mert az Ország öt(5) nem koronás Államfője közül,Hunyadi János,II.Rákoczi Ferenc,Kossuth Lajos,Horthy Miklós,Szálasi Ferenc közül,csak Szálasi volt az egyetlen,aki magára a Szt Koronára tette le az Esküt,amivel a jövöre nézve történelmi precedenst teremtett.Egy német katolikus-lap hozta ezt a tényt.A magyarok nem tartották érdemesnek,még Mindszenthy sem emliti könyvében.

Bátyám erélyes kérésére hozták elö,ismeretlen rejtekhelyéröl a Szt.Koronát.Ama akarata tántorithatatlan volt,hogy az Esküt,ama nehéz történelmi időszakban a Szt.Korona elött teszi le.Hogyan doboghatott Szive,amikor elötte állt és látta ezt a csodálatos Szt.Koronát,mely annyi Uralkodó fejét,diszitette.Megható és ünnepélyes látvány lehetett.November 4.-én volt, az Ur 1944.évében,és 1956.november 4.-én a vörös páncélosok a magyar Nemzeti Felkelést,a 44/45-ös szabadságharc Történelmi Fiát letaposták.

Kedves Gyuszi,amikor a hadihelyzet az általános menekülést sürgette,nem lehetett hallani sem Egyházi,sem politikai,sem társadalmi,sem legitimista,sem parlamenti,sem más egyesületi vonalról ama nagy kivánságot,ama követelést sem,hogy a Szt.Koronát meg kell menteni,nem szabad otthon hagyni,ki kell Nyugatra hozni.Akkor,1944/45-ben a menekülésnél nem érzékelte senki a kimentés szükségességét,nem ismertek fel a Szt.Korona szimbolumát,annak történelmi jelentöségét.Mindenki a saját életére gondolt,a családjára,a gyerekeire,a vagyonára,de nem a Szt.Koronára.Mily árva volt akkor a Szt.Korona.De volt Szálasi,aki gondolt a Szt.Koronára és kizárólag Bátyám parancsára történt,az illetékes személyek tudtával és bekapcsolásával,hivatalos örzés mellett,a Nemzetvezetö utját követve jutott Nyugatra biztonságba.Megmentette azt a történelmi ereklyét,amely szimbolizálja a Haza,a Nemzet,az Alkot-

mány,az Allamforma tényét.Igen,Bátyámnak köszönhetö,hogy a Szt.Korona nem
került Moszkwa karmaiba akkor,amikor Stalin,a legbrutálisabb vörös terro- 4.9
rista volt Moszkwa és saját népének zsarnoka.Most már alig hihetö,hogy a
Szt.Korona ismét idegenbe jut.A nemzeti ellenállás ezt már nem engedné.Bá-
tyám is abban a reményben örizte,hogy rövidesen vele visszatérhet.Roosevelt-
Churchil és Stalin ördögi szövetségnek köszönhetö,hogy a szétdarabolt Euró-
pa állandó veszedelemben él.
Hogy USA egy általa tévesen elképzelt politikai célból a Szt.Korńát az örök
Nemzetnek és nem a kormánynak visszaadta,itt az emigrációban a lelkek,az uj-
ságok,az egyesületek,egyes személyek,egyházi emberek,öreg katonák a vissza-
adás ~~elött~~ ellen hirtelen megszólaltak és követelték,kérték,hogy a Szt.Korona ne
kerüljön oly Hazába,ahol most rabszolgaság van.Hosszú éveken át itt is a
Szt.Korona árva volt.Nem irtak felöle semmit.Mennyit könnyeztek,irtak és
tüntettek,most Mindenkinek a szivére beszéltek egyesek,és e sok siránkozásoknál
oly cikkek kerültek napvilágra,és ez nagyon szomorú,melyek hemzsegtek a fan-
táziától,a valótlanságoktól,ami a Bátyám személyét illeti.De azt a tényt ki-
domboritani,hogy a Szt.Korona nem repült úgy magától ki az USA-ba,hanem azt
a Magyar Államfö tudatosan mentette ki,vagy elhallgatták az Eskütétellel e-
gyütt,vagy oly bántóan magyarázták.Ez a sok össze-vissza cikk jellemezte a
legjobban az emigrációs ujságok szellemét a multtal kapcsolatban.
Kedves Gyuszi,mily nehéz lehet a Te munkád,ezekkel szemben tárgyilagosságot
mutatni,és tölük ezt kérni.Ezek az emigrációs újságok egységesek voltak a
támadásokban,és abban,hogy megmutatták 32 hosszú év után azt,hogy elöttük a
Történelem megállt lelkületükkel együtt.
Az otthoniak,egy kis vörös réteg kivételével,abban a reményben egységesek,
hogy egyszer felszabadulnak.Egységesek a szegénységben.Az elnyomásnak egy-
ségesen tanui és szenvedöi.A Magyar Nemzet,ezen a szemüvegen át nézve job-
ban illetékes,mert a Szt.Koronába talán megtalálja a Felszabaditás,a szabad-
ság reményét.Ott nincs jólét,mely bomlaszt és széthuz,itt rétegek keletkez-
tek,majdnem szolidaritás nélkül.Hogy Te egy ily szellemü légkörben,annak a
Nevét és tetteit véded,aki a Vitézségi érmet zubbonyodra tüzte,amit a kül-
dött fénykép is igazol,igazán szivböl örülök és érte melegen ölellek.Mi is
44/45-ösök vagyunk.Minket nem fogadtak tárt karokkal.Bennünk nem láttak
szabadsághöst.Mi szegények voltunk.Két kézzel,sokszor durva munkával kel-
lett a kenyeret megkeresni.Örültünk,ha egy használt vagy kopott ruha volt
a csomagban,amit adtak.A világ sajtója nem foglalkozott velünk,pedig mi az
önvédelem,a haza-védelem katonái voltunk,kik nem akartak Stalin elött kapi-
tulálni.Megmentettük a hat hónapos kemény harccal Európa nagy részét.Ez tör-
ténel mi tény és ezt is az 56-osok elhallgatják ujságjukban.
Ez a levél nem egy nagy Vád,ez egy keresztmetszet,melyböl ezt is ki lehet
olvasni.Az köztudomású,hogy az emigráció zöme elvégzi csendben,szorgalmas
munkával azt a szolgálatot,amely az összmagyarság javát szolgálja,de önzet-
lenül.Rudiék pl.február elején Nürnbergbe kiállitásra mennek,egy Rokoko-
Kastéllyal,amit senki nem produkál,az egész világon.Leveledben édesen ir-
tad..."...hogy ezt a legyözhetetlen Szálasi familia egyike produkálja".-
Kedves Baba és kedves Gyuszi levelem végéhez érkeztem,szivböl kérem,ért-
sék meg leirt gondolataimat,de nagyon kikivánkozott,mert érzem,hogy igazán
jó helyre küldtem.Isten áldása és Keze legyen Veletek.Remélem,hogy Dr.
Endrey történész Töled helyes és igaz kiegészitö adatokat fog kapni.Te már
Baráth egyetemi tanárnak a Szt.Koronával kapcsolatban nyújtottál felvilágo-
sitásokat.Sajnos én sokat nem tudok annak utjáról,mert én a harctéren vol-
tam.Ugy tudom,hogy valami összefoglalót irni akarnak,amely való adatokra tá
maszkodik.Ha egy példányt kapok,továbbitom,felhasználás céljából.
Mi hála az Égnek megvagyunk,remélem,hogy ez a levelem Titeket jó egészség-
ben talál.Sokat gondolunk Rátok és mindenkor vidám szeretettel,a viszont-
látásig.Remélem felétek nincs oly szigorú tél,mint az USA-ban van.Bizonyá-
ra a farsangnak hivei vagytok és kedvesen szórakoztok.Vigyázzatok kölcsönö-
sen az egészségetekre.A társas-képet ismételten köszönjük,nagyszerüek.
Szivböl szeretném Vilmával együtt a viszontlátást,ebben a reményben sok-
szor ölel,üdvözöl Benneteket,kedves Babának kézcsókomat küldöm,

so long

"Szálasi Ferenc testvérőccse
Szálasi Károly és testvérhúga
Szálasi Vilma levelei másolata"

Szeretettel
Vilma néni

egy államférfinál, aki már életében történelmi tényezővé vált és Kanadának hat éven át volt miniszterelnöke. A nemrég nyolcvanadik évét betöltött John George Diefenbaker félórás magánkihallgatáson fogadta Tollas Tibort az 1956-os szabadságharc költőjét, a "Nemzetőr" főszerkesztőjét és Detre Gyulát az MHBK montreáli csoportvezetőjét.

- Önkénytelenül Apponyi Albert jut eszembe, akit az angolok tiszteltek meg a "great old man of Europe" címmel. Kanada "great old man"-je is csupa tüz, csupa meggyőző erő. Alig léptünk be parlamenti irodájába, minden bevezető nélkül heves gesztussal széttárja karját:

"Micsoda félelmetes szégyen! "What a frightful shame!" ez a Helsinki, a keleti nemzeteknek ez az elárulása! Soha nem egyezhetünk bele."

"A magyarság nagy nemzet! Valamikor - folytatja- kezdő ügyvéd koromban első ügyfeleim kanadai magyarok voltak. Máig is emlékszem a nevükre. Volt egy Kassai nevü sebészorvos, aztán volt Lázár, aztán Butcher, hogy is mondják magyarul? Mesárosz... nem Mészáros!

Tollas Tibor elmondta, hogy az egyik legnagyobb torontói napilag, a "Globe and Mail" John Bulloch jóvoltából nemrégen leközölte a "Bebádogoztak minden ablakot..." cimü versének angol forditását. Ezután átadta a nagy kanadai politikusnak a "Füveskert" angolnyelvü kiadását. /"From the Hungerian Revolution," Cornell University Press,1966./A nyolcvan éves John Diefenbaker végigolvassa a költeményt, egyre jobban belemelegszik, s mire az utolsó szakaszhoz ér felkiált: "Gyönyörü! S mennyire igaz!... forditó Watson Kirkconnell kanadai professzor és költő régi barátom. Egy évben születtünk! Együtt doktoráltunk annak idején!"

Tolmácsoltuk neki a kanadai magyarság jókivánságait nyolcvanadik születésnapja alkalmából s megköszöntük, hogy miniszterelnöksége idején /1956-1963/ oly hathatósan támogatta a szabadságharcosok Kanadába vándorlását. "Máig is emlékszem arra a minisztertanácsra amikor a külügyminiszter ellenezte a tömeges bevándorlás engedélyezését azzal a megokolással, hogy az a törvényeinkbe ütközik. A közegészségügyi miniszternek is aggályai voltak...Végül is közbeléptem - változtassuk meg a törvényeket."

"Mikor legutóbb a Szovjetunióban jártam az Ukrán "Köztársaság" miniszterelnökét megkérdeztem: ilyen hatalmas nemzet, mint Ukrajna miért nem nyithat konzulátust Ottawában. Az ukrán miniszterelnök azt felelte: "Mi ezeket a dolgokat Moszkvára bizzuk..."

Ezután a jelenlegi magyar börtönök politikai foglyai után érdeklődött J.G. Diefenbaker. Tollas Tibor ismertette a mai helyzetet, majd beszámolt az Erdélyben élő magyarság meghurcolásáról és kérte, hogy emeljen szót érettük Ceaucescu közelgő ottawai látogatásakor. A kanadai államférfi

megrenduülten hallgatta a beszámolót és megigérte segitségét majd a következőket mondotta: "Tudják mi erre-felé az ilyesmit elképzelni is alig tudjuk. Már miniszterelnök koromban, mikor New Yorkban jártam az ENSZ gyülésére, egyenest szemébe vágtam Hrucsovnak azt a barbárságot, ami Kelet-Európában történik."

Tollas Tibor ezek után felkérte J.G. Diefenbakert, hogy elvállalná-e az ötvenhatos szabadsághar huszéves évfordulójának kanadai fővédnökségét. J.G. Diefenbaker meggondoltan a következőket válaszolta: "Soha nem szoktam ilyesmit elvállalni...A magyaroknak azonban kivételt teszek. Maguk példát mutattak. Nemcsak hogy elvállalom, hanem köszönöm és kitüntetésnek tekintem a kérést!"

Emlékiratai egy példányát dedikálva átnyujtotta Tollas Tibornak, aki szabadságharcos jelvényével viszonozta az ajándékot. Diefenbaker volt miniszterelnök hosszan nézi, majd meghatódva a kabátjára tüzi a jelvényt. A fogadás után, amikor kikisér bennünket a várakozókhoz fordult: "Look! I have been promoted to honorary Hungarian freedom-fighter.!" "Látják előléptettek tiszteletbeli magyar szabadságharcosnak!"

Bucsuzáskor észreveszi Detre Gyula MHBK montreáli csoportvezető kitüntetései között az Európai Frontharcos Szövetség keresztjét /Le Croix du Combattant de l'Europe/ megjegyezvén: Maguknak ott is a helyük, akármilyen oldalon, de mindenki a saját hazájáért harcolt.

Távozáskor a titkárnő asztalán megpillantjuk a legujabb könyvét "Memoirs... The Crusading Years 1895-1956" Mennyire ideillik ez az évszám, ez a szó.

v.Detre Gy.L.-Hon.J.K.Diefenbaker-Tollas T.

1975 NOVEMBER 25

GYULA J. v. DETRE
5311 Côte St. Luc R.L. #7
Montreal, Que., Canada
H3X 2C2

L'ASSOCIATION DES ANCIENS COMBATTANTS HONGROIS DU CANADA
HUNGARIAN VETERANS ASSOCIATION OF CANADA

RÖVIDÍTÉSEK

av. = aknavető
ápság. = állomásparancsnokság
D. = Dél
élm. = élelem
ezd. = ezred
F. N. SZ. = Fegyv. Nemz. Szolg.
gp. = géppuska
gh. = gazdasági hivatal
K. = Kelet
kgr. = kézigránát
lakt. = laktanya
nf. = nehézfegyver
ojmű. = országos jármű
pc. = páncélos
pcs. = parancs
pság. = parancsnokság
szds. = százados
tart. = tartalékos
ti. = tiszt
távb. = távbeszélő
vörgy. = vezérőrnagy
von. = vonat
alo. = alosztály
cső. = csendőr
elg = ellenség
ezds. = ezredes
fhdgy. = főhadnagy
gsz. = golyószóró
g. = gazdasági
hk. = harckocsi
kp. = kerékpár
lgv. = légvédelmi
mű. = műszaki
o. hdgy. = orvos hadnagy
ök. = összeköttetés
pct. = páncéltörő
pk. = parancsnok
sgt. = segédtiszt
szd. = század
tő. = testőr
thts. = tiszthelyettes
tü. = tüzér
vk. = vezérkari
zlj. = zászlóalj

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezető	5
Gyermekkorom	6
Katonaéveim	11
Megalkuvás nélkül	16
Esküm szellemében, tántoríthatatlanul	18
Út a hazátlanságba	38
A háború végén	43
Kellerberg D. P. tábor	47
Az Újvilág	52
Magyar büszkeség Kanadában	54
Magyar közéleti munkásságom	56
Személyi adatok	73
Függelék	75

ANTOLÓGIA Kiadó és Nyomda Kft
A kiadásért felel: Lezsák Sándor

Készült Lakiteleken a 2007. évben
Felelős vezető és a könyv felelős szerkesztője:
Agócs Sándor ügyvezető igazgató
Megjelent 10,5 (6,75 + 3,75) (A/5) ív terjedelemben

ISBN 978 963 9354 58 6